

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

**EVİRÂD OKUMA GELENEĞİ İÇERİSİNDE RİFÂİ EVİRÂDİ
(İSTANBUL VE RUMELİ MUKAYESELİ ÖRNEĞİ)**

Doktora Tezi

SAFİYE ŞEYDA ERDAŞ

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

**EVİRÂD OKUMA GELENEĞİ İÇERİSİNDE RİFÂÎ EVİRÂDİ
(İSTANBUL VE RUMELİ MUKAYESELİ ÖRNEĞİ)**

Doktora Tezi

SAFİYE ŞEYDA ERDAŞ

DANIŐMAN: Dr. Öğr. Üyesi M. Nuri Uygun

İstanbul, 2018

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi Safiye Şeyda Erdaş'ın EVRÂD OKUMA GELENEĞİ
İÇERİSİNDE RİFÂÎ EVRÂDİ (İSTANBUL VE RUMELİ MUKAYESELİ ÖRNEĞİ) adlı tez
çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 24.05.2018 tarih ve 2018-15/27 sayılı kararıyla
oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi .....26.../...06.../...2018...

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Dr. Öğr. Üyesi M.NURİ UYGUN	
2. Jüri Üyesi Prof. Dr. AHMET HAKKI TURABİ	
3. Jüri Üyesi Prof. Dr. SAFİ ARPAGUŞ	
4. Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi NURİ ÖZCAN	
5. Jüri Üyesi Doç. Dr. ERHAN ÖZDEN	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı	: Safiye Şeyda Erdaş
Anabilim Dalı	: İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı	: İslam Tarihi ve Sanatları
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri Uygun
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora, 2018
Anahtar Kelimeler	: Rifâî, Evrâd, Tekke Musikisi, Zikir, Dini Müzik.

ÖZET

EVRÂD OKUMA GELENEĞİ İÇERİSİNDE RİFÂÎ EVRÂDI (İSTANBUL VE RUMELİ MUKAYESELİ ÖRNEĞİ)

Tekke mûsikîmizde yüzyıllardır her tarikat âyininin başında yer alan ve dervişlerin zikre rûhî olarak hazır olmalarına yardımcı olan besteli evrâd-ı şerîfler günümüzde çok az bilinen ve henüz çoğu tespit edilememiş bir dinî musiki formudur. Dini mûsikîmizdeki bu gelenek çeşitli sebeplerle kesintiye uğramıştır. 1950-60'lı yıllardan sonra dergâhlardaki yüksek mûsikî zevkini tatmış olan ehil zâtların kişisel gayretleri ile sonraki nesillere aktararak günümüze ulaşmıştır. Toplu evrâd-ı şerîf okuma geleneği üzerine yaptığımız bu çalışmada öncelikle evrâd literatürü ve tekke kültürümüzdeki yeri hakkında bilgi verdik ve Rifâî Evrâdı'nın metin olarak ana hatlarını sunduk. Çalışmamızın müzikal kısmını İstanbul ve Üsküp'te okunan Rifâî evrâdları ile sınırlandırdık. Her iki coğrafyada okunan evrâd icrâslarını notaya aldık ve müzikal analizlerini yaptık. Daha sonra beste olarak ne gibi etkileşimleri olduğunun izini sürmeye çalıştık. Sonuç olarak her iki ekolün benzerlik ve farklılıklarını incelediğimizde her iki icrânın da kadîm İstanbul Tekke Mûsikîsi'nden doğduğu ve beslendiği düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Safiye Şeyda Erdaş
Field : Islamic History and Arts
Programme : Islamic History and Arts
Thesis Advisor : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri Uygun
Degree Awarded and Date : Doktora, 2018
Keywords : Rifâî, Evrâd, Tekke Musikisi, Zikir, Dini Müzik.

EVİRÂD OF RIFÂÎ IN THE TRADITION OF READING EVİRÂD (İSTANBUL AND RUMALIAN COMPARATIVE EXAMPLE)

ABSTRACT

Composed mass-invocations "evrad-ı şarîf" is a religious music form that is hardly known today and mostly undiscovered, which used to take place at the beginning of all dervish order rituals and helped the dervishes prepare for the invocations ("zikir") spiritually. For a variety of reasons, this tradition in our religious music was interrupted. After 1950-60s, with personal efforts of competent personages who have experienced this high musical pleasure in dervish lodges, it was passed on to later generations, all the way to present day. In this study we have conducted on the tradition of mass-chanting of "evrad-ı şarîf", first we presented the data about the literature of evrad and its place within our tradition of lodges and then outlined Rifai's Evrad as a text. We limited the musical aspect of our study with Rifai evrads chanted in İstanbul and Skopje only. We notated evrad performances from both locations and conducted musical analysis. Next, we tried to trace any possible compositional interactions between the two. As a result, after studying the similarities and differences of these two schools, a conclusion about both manners being born and nurtured from the ancient İstanbul Lodge Music can be drawn.

ÖNSÖZ

Kadîm tasavvuf ve mûsikî geleneğimizin bir parçası, günümüzde henüz yeni yeni bilinen ve tekke mûsikîmizin önemli formlarından olan besteli evrâd-ı şerîf okuma geleneğini ele aldığımız bu çalışmamızda İstanbul ve Rumeli Rifâî dergâhlarından günümüze ulaşmış olan evrâd-ı şerîf icrâlarının notasyonunu ve müzikal analizini yapmayı amaçladık. Böylece evrâd okuma geleneğinin kadîm kültürümüzdeki yerini sunarak ve bu mirasın kaybolup gitme tehlikesine karşı onu kayıt altına almış olduk.

Öncelikle beni bu alanda çalışmaya yönlendiren çok değerli büyüklerim Sn. Ömer Tuğrul İnançer'e ve Sn. Mustafa Hakan Alvan'a şükranlarımı arz ederim.

Çalışmamda her dâim desteklerini esirgemeyen çok muhterem tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri Uygun'a, zor zamanlarımda her zaman feraha çıkmama yardım eden Prof. Dr. Sâfi Arpağuş ve Doç. Dr. Başak Harmancı'ya, jüri üyeleri Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi, Dr. Öğr. Üyesi Nuri Özcan ve Doç. Dr. Erhan Özden'e teşekkürlerimi sunarım. Kayıtların incelenmesi ve sağlıklı bir şekilde notaya geçirilmesi konusunda büyük titizlikle yardımcı olan Doç. Dr. Vasfi Emre Ömürlü'ye, Üsküp Ekolü Rifâî Evrâdî'nin notaya alınmasında desteklerini sunan Sn. Râik Haznedar'a, evrâd kaydı konusunda yardımcı olan Sn. Nizamettin Çalışkan ve Rifat Çalışkan'a, yazılı ve görsel kaynaklardaki yardımlarından ve Rumeli tasavvuf kültürünü bana tanıtmış olmasından dolayı Hasan Sevil'e şükranlarımı sunuyorum.

Tez çalışmam süresince her daim benimle omuz omuza olup yükümü yüklenen, maddi-manevî desteğini hiç eksik etmeyen güzel aileme ve özellikle sevgili eşim Fatih Erdaş'a çok teşekkür ediyorum.

Bu çalışmanın tekke mûsikîmiz ve özellikle evrâd-ı şerîf formu üzerine çalışacak tüm araştırmacılar için yol gösterici bir çalışma olmasını temenni ediyorum.

Safiye Şeyda Erdaş

2 Temmuz 2018

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın İçeriği ve Konusu.....	1
1.2 Çalışmanın Amacı	4
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	5
2. TASAVVUFTA EVRÂD-I ŞERÎF ve TOPLU EVRÂD OKUMA GELENEĞİ	6
2.1 Tasavvufî Gelenekte Zikir, Vird ve Evrâd.....	6
2.1.2 Vird, Hizb, Evrâd:	8
2.2 Bazı Tarîkat Evrâdlarının Genel Hatları	17
2.2.1 Evrâd-ı Kâdiriye	17
2.2.2 Evrâd-ı Bahâiyye.....	18
2.2.3 Evrâd-ı Halvetiyye (Vird-i Settâr-Vird-i Yahyâ)	18
2.2.4 Evrâd-ı Cerrahiyye	19
2.2.5 Evrâd-ı Rifâiyye.....	20
2.2.6 Evrâd-ı Sa'diyye	21
2.3 Tasavvuf Geleneğinde Tevhîd Temelli Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneği	22
2.3.1 İbadetlerde Cemaat Kavramı ve Toplu Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneği.....	23
2.3.2 İbadetlerde Vakit Kavramı ve Toplu Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneği.....	27
3. RİFÂİLİK	32
3.1 Seyyid Ahmed er-Rifâî.....	33
3.2 Rifâilik'te Usûl ve Zikir	36
3.2.1 İntisâb Merâsimi.....	36
3.2.2 Evrâd-Ezkâr.....	37
3.2.3 Halvet	38
3.2.4 Tarîkat Zikri ve Burhân	39
3.2.5 Rifâiyye ve Mûsikî.....	40
3.3 İstanbul Rifâiliği Ve Ümmü Ken'ân Dergâhı	42
3.3.1 Ümmü Ken'ân Dergâhı	42
3.3.1.1 Ken'ân Rifâî (Büyükaksoy).....	43
3.3.2 Ümmü Ken'ân Dergâhı ve Musikî.....	46
3.3.2.1 Kazım Büyükaksoy	50

3.3.2.2 İzzi Onat.....	51
3.3.2.3 Raşid Er.....	52
3.3.2.4 Selahattin Gürer.....	54
3.3.2.5 Salâhaddin Demirtaş.....	56
3.3.2.6 Yusuf Ömürlü.....	57
3.4 Üsküp Rifâî Âsitânesi.....	59
3.4.1 El-Hâcc eş-Şeyh Mehmed Hazînedâr Baba.....	62
3.4.2 El-Hâcc eş-Şeyh Sa'deddîn Efendi.....	62
3.4.3 El-Hâcc Muhammed Bâkır Efendi.....	62
3.4.4 Şeyh Sa'deddîn Sırrı Efendi.....	63
3.4.5 Şeyh Ahmed Efendi.....	63
3.4.6 Şeyh Mustafa Haznedar Baba.....	64
4. RİFÂÎ EVRÂD-I ŞERÎFİ.....	65
4.1 Evrâd-ı Şerîf Metni.....	65
4. 2. Rifâî Evrâd-ı Şerîfi Notası-İstanbul Ekolü.....	71
4. 3. Rifâî Evrâd-ı Şerîfi Notası-Üsküp Ekolü.....	111
4.4 Müzikal Analiz.....	143
4.4.1 İstanbul Ekolü.....	143
4.4.2 Üsküb Ekolü.....	150
4.4.3 Karşılaştırma.....	159
5. Sonuç.....	162
Ekler.....	164
KAYNAKLAR.....	202

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.r.	Adı geçen Röportaj
bkn.	Bakınız
Bpm	"Beats per minute" (bir dakikadaki vuruş sayısı)
c.	cilt
DBİstA	Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h zr.	Hazırlayan
İA	İslam Ansiklopedisi
s.	Sayfa
sy.	Sayı
trc.	Tercüme eden

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın İçeriği ve Konusu

XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde ıslahat, teceddüd ve tanzimat hareketleri ile kendini gösteren Batılılaşma hareketi, zamanla bir kavram olarak düşünce dünyamıza yerleşmiş ve etkisini Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra da devam ettirmiştir. Büyük bir mücadelenin sonucu olarak kurulmuş bu yeni devlet, milli bir kimlik inşa etmeye çalışırken, Batılılaşma'nın da etkisi ile Türk-İslam Kültürü'nün bazı unsurlarını devre dışı bırakmıştır. Yüzyıllardır Türk-İslam Kültürü ile şekillenmiş ve nesilden nesile aktarılarak o günlere ulaşmış olan bir kültüre uzak durulması ise bizlere felsefeden teolojiye, mantıktan dini ilimlere, sanattan tarih düşüncesine doldurulamaz bir boşluk bırakmıştır.

Kurulan yeni devlet ve Batılılaşma eksenli uygulamaları neticesinde, 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilen, 677 nolu tekke ve zaviyelerin ilgasına dair kanun ile birlikte Türk-İslam Kültürü'ne dair birçok zenginliği bünyesinde barındıran, sosyal ve dini bir mecrâ olmasının yanı sıra edebiyat, sanat ve musikiye birçok katkısı olan hatta onların neşv ü nemâ bulduğu mekanlar olan dergâhlar ve tekkelerin tüm faaliyetleri sonlandırılmıştır. Böylece tüm medeniyetlerde musikinin çıkış noktası ve temeli olan dini musiki ile ve dolayısıyla genel anlamda mûsikî ile milletin irtibatı inkıtaa uğramıştır.

Genel manada Yüce Allah'ın insana bahşettiği ve insanoğlu için aynı zamanda fitrî bir ihtiyaç olan mûsikî ile, özel anlamda ise kişinin kendi kültürünün dokularını taşıyan öz mûsikîsi ile insanoğlunun bağlarını koparması imkansızdır. Bu sebeple tekke ve dergâhların kapanmasından sonra bu mânevi lezzeti ve yüksek mûsikî zevkini tatmış olan insanımız bir şekilde, zaman zaman kayıpları olsa da bu mirası sonraki nesillere aktarmayı bir vazife bilmiştir. Böylece bu kültürel mirasın bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır.

Çalışmamızın konusu olan Rifâî Evrâd-ı Şerîf'inin toplu olarak icrâsı tekke mûsikîmizin bugüne kadar pek de gün yüzüne çıkmamış ve ele alınmamış olan bir yönünü ele almaktadır. Aynı kültür coğrafyasında birbiri ile irtibat halinde olan -ister aynı ister farklı tarikden- tekke ve dergâhların hafta gün ve geceleri, kandil ve Kadir geceleri yahut diğer özel gecelerinde uygulanmış olan âyin ve erkânın bir cüzü olan toplu evrâd icrâsı, kimi zaman hocadan talebeye, kimi zaman babadan oğula meşk ettirmek suretiyle bugüne ulaşabilmiştir. Bu çerçevede ele aldığımız Rifâî tarikatının faaliyet gösterdiği iki önemli merkez olan İstanbul ve Üsküp'te okunan Rifâî Evrâd'ını çalışmamızın konusu olarak belirledik. İstanbul ekolü için Cumhuriyet döneminin son Rifâî şeyhlerinden olan Ken'ân Rifâî'nin faaliyete geçirdiği ve İstanbul'daki Rifâî usul ve erkânının en yetkin kişiler aracılığı ile icrâ edildiği Ümmü Ken'ân Dergâhı'ndan bugüne çok değerli mûsikîşinaslarımız tarafından nesilden nesile aktarılan icrâ tavrını esas aldık. Üsküp ekolü için ise Üsküp Rifâî Âsitânesi'nden gelen gelenek ile 1956 senesinde Türkiye'ye göç eden âsitânenin 6. şeyhi Mustafa Haznedar Baba ve oğlu Râik Haznedar tarafından günümüze ulaşmış icrâ tavrını esas aldık.

Kaynaklarda çoğu zaman birkaç cümle ile bahsedilen, hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız "toplu evrâd okuma" uygulamasını ele aldığımız çalışmamız üç ana bölümden müteşekkildir.

a) "Tasavvufî Gelenekte Evrâd-ı Şerîf ve Toplu Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneği" başlıklı birinci bölümümüzde genelde zikir özeldense vird, hizb ve evrâd kelimelerini ele alarak tasavvufî kültürümüzde "Evrâd nedir?" sorusunun cevabını aradık. Evrâd kavramının daha iyi anlaşılması için bazı evrâdların içeriklerini maddeler halinde sunduk, varsa birbirleri ile olan irtibatlarını gösterdik. Daha sonra tasavvufî geleneğimizde tevhîd temeline dayanan her uygulama ve ritüel gibi toplu evrâd okumanın tevhîd düşüncesi ile ilişkisi üzerinde durduk. Bu noktadan hareketle tüm ibadetlerdeki toplu uygulama esası ve bu uygulamalar ile tevhîd akidesinin sağlanışması arasındaki ilişkiyi ele aldık. Bu inceleme bu zamana kadar hakkında çok az malumatımız olan "toplu evrâd okuma" geleneğinin dini düşünce ve uygulamadaki yeri adına bir tanımlandırma niteliğinde olması için ele alınmıştır. Zira, dikkat edildiğinde şu görülmektedir ki; bu ritüelin dini ve tasavvufî temelini kavramak, pratikte icrasını da sağlıklı kılmaktadır.

b) Çalışmamızın ikinci bölümünde ele aldığımız Rifâî tarikatı ve tarikatın kurucusu Seyyid Ahmed er-Rifâî hakkında genel bir bilgi verilmiş, Rifâî tarikatının usûl ve erkânı üzerinde durulmuştur. Daha sonra ele aldığımız iki dergâhtan biri olan Ümmü Ken'ân Dergâhı ele alınmış, bu dergâhın bânisi olan Ken'ân Rifâî ve dergâhın tarihçesi, tekke mûsikîimizdeki yeri ve bu geleneğin günümüze ulaşmasında emeği olan kişiler hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümümüzün devamında ise Üsküp Rifâî Âsitânesi'nin tarihçesi ve âsitânedeki postnişin olmuş zâtlar ele alınmıştır.

c) Çalışmamızın en hacimli olan üçüncü bölümünde ise Rifâî Evrâd-ı Şerîfi'nin her iki ekolden kayda alınmış icralarının nota ve metinlerinin tespitine yer verilmiş, transkripsiyonları yapılan notaların müzikal analizleri yapılarak her iki ekol arasındaki müzikal benzerlik ve farklar ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada öncelikle 1960'lı yıllardan itibaren kayda alınmış evrâd okumaları üzerinden Ümmü Ken'ân Dergâhındaki evrâd okuma geleneği incelenmiş ve günümüzdeki okunuş şekli ile karşılaştırılarak notaya alınmıştır. Vasfi Emre Ömürlü'nün arşivinden ulaştığımız ve kronolojik olarak tasnif edilmiş bu kayıtlardan en sağlıklı ve metin olarak en kâmil kayıt üzerinden nota transkripsiyonu gerçekleştirilmiştir. Yapılan notasyonun teknik olarak kontrolünün yapılmasının yanı sıra bu geleneğin son icracılarından olan Vasfi Emre Ömürlü ile istişare edilmiş ve geleneğe uygun bir şekilde aktarılması için çaba gösterilmiştir.

Üsküp Rifâî Âsitânesi'nden günümüze gelen evrâd okunuşu için ise Raik Haznedar, Nizamettin Çalışkan ve Rifat Çalışkan ile yapılan mülakatlar sonucu elde edilen 2006-2007 yıllarına ait kayıtlarda evrâd metninin tam okunuşuna ulaşamamıştır. Bundan dolayı geleneği bugün yaşatan Nizamettin Çalışkan ve Rifat Çalışkan'ın okuduğu evrâd kaydedilmiş ve notaya alınmıştır. Notaya alınan evrâdın daha sağlıklı olması açısından teknik açıdan kontrolü yapılmış ve sağlıklı bir şekilde notaya alınmasına gayret edilmiştir.

Daha sonra notasyonu yapılan her iki ekolün evradının karşılıklı müzikal analizi yapılarak bu iki dergâhın evrâd-ı şerîf okuma geleneği arasındaki müzikal benzerlikler, farklılıklar, tavırlar incelenerek zaman içerisindeki etkileşimleri ortaya çıkarılmaya

çalışılmıştır. Böylece dinamik haldeki tasavvufî kültürümüzün farklı coğrafyalarda usul ve erkân bakımından farklılık ve benzerliklerine dikkat çekilmiş ve günümüzde aynı coğrafyada farklı şekillerde ortaya konan evrâd okuma geleneği ile tasavvufî kültürümüzün günümüzde bile ne kadar zengin bir yapıya sahip olduğu ortaya konulmuştur.

1.2 Çalışmanın Amacı

Çalışmamızda Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk dönemlerine kadar izini sürdüğümüz tasavvufî kültürümüzün iki önemli merkezi olan Üsküp ve İstanbul Rifâî dergâhlarındaki evrâd-ı şerîf okuma geleneğini ele aldık. Öncelikle daha çok ferdî olarak aşına olduğumuz evrâd-ı şerîf okumanın cemaat bazında okunuşuna birer örnek daha sunmak ve bu alana dair icra örneklerinin ortaya konması ile bu geleneğin daha somut bir hal alması amaçlanmıştır. Zaman içerisinde uygulama sahası bulunamadığı için sonraki nesillere aktarılamayan ve yitip gitme tehlikesi ile karşı karşıya kalan tasavvufî geleneklerimizin, kaybolmadan evvel tespiti günümüz için büyük bir önem arz etmektedir. Bu konuda yapılabileceklerin başında dinî mûsikîmizin yaşayan üstadları ve tasavvufî geleneğimizin inceliklerini bilen ve bu kültür içerisinde yetişmiş olan kişiler ile irtibat halinde olup bu kültüre dair usûl ve erkânın sonraki nesillere ulaşması ve kaybolmaması için çalışmalar yapmaktır. Bu çalışmaların başında ise var olan uygulamaların tespiti, yazı ve notaya aktarımı gelmektedir.

Çalışmamız bu amaç doğrultusunda öncelikle yüzyıllardır devam eden kadîm bir uygulamanın tespiti ve iki farklı merkezde nasıl icra edildiği sorusunu cevaplandırmayı amaçlar. Bu zamana kadar şifahi olarak aktarılmış bu icranın tespitini yaparak aynı zamanda kaybolup gitme tehlikesini de bertaraf etmeyi amaçlamıştır. Bunun yanı sıra incelediğimiz bu iki merkezdeki evrâd-ı şerîf okuma geleneği arasındaki benzerlikler ve farklar ele alınarak bu iki dergâh arasındaki etkileşim konusunda ip uçları aranmaktadır. Ayrıca tasavvufî kültürümüzün farklı coğrafyalardaki müzikal hareketleri ve etkileşimlerinin bir haritasının ortaya çıkması açısından çalışmamızın bu alandaki bir boşluğu doldurması ve sonraki çalışmalara bir köşe taşı olması amaçlanmıştır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızın en uzun ve yorucu kısmını teşkil eden ses kayıtlarının notaya aktarılması hususunda icranın doğru ve tam olmasına dikkat ettik. Ayrıca bilimsel olarak her iki ekolün karşılaştırmasının sağlıklı olması adına yakın tarihlerdeki icraları tercih ettik. Kayıtların notaya aktarılması için Türk Makam Müziği ses sistemine ve aralıklarına uygun olarak tasarlanan Mus2 nota yazım programını tercih ettik. Yazılan notaların kontrolünü yapmak adına programın çalma özelliği kullanılmış ayrıca enstrüman ile çalınarak Mus2 ile beraber çalınıp kontrol edilmiş ve bu şekilde hata payı en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Sonraki adımda ise notaya alınan evrâd-ı şerîflerin karşılaştırmalı müzikal analizleri yapılmış, evrâdın içerisindeki bölümlerin her iki ekolde nasıl icra edildiği incelenmiş, benzerlik ve farkları ortaya konulmuştur.

Evrâdın müzikal kısmının yanı sıra metin olarak da incelemesi yapılmış ve evrâd metninin transkripsiyonu yapılmıştır. Transkripsiyonu yapılan evrâdın her iki ekolde okunan ve okunmayan kısımları gösterilmiştir.

2. TASAVVUFTA EVRÂD-I ŞERÎF ve TOPLU EVRÂD OKUMA GELENEĞİ

İnsanoğlu fitratı üzere yaratıcısı ile iletişime geçmeyi, onunla yakınlaşmayı ve bir olmayı arzular. Yaratıcıya doğru olan bu yolculukta ise belirli araçlara ihtiyaç duymaktadır. Yeryüzündeki bütün dinlerde görülen ibadet ve ritüeller bu ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır.

İslam dininde bu misyonu üstlenen tasavvufî hayat bu yolda kazanılacak merhaleler için Hz. Peygamber'in fiiliyatını örnek ve esas almıştır. Müslümanlar yaşamın her alanında olduğu gibi ibadet ve taatlerinde de onu örnek almışlardır. Böylece insanların yaşadığı coğrafya ve kültürün de etkisi ile tasavvufî olarak farklı meşrep ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Tasavvufî kültürde bu uygulamalar ortaya çıkarken bireysel ya da toplu uygulamalarda hedeflenen birlik ise "tevhîd" kavramı ile ifade edilmiştir.

Tasavvufî hayat tevhîdi hedeflediği bu yolda öncelikle nefis ile mücahedeyi esas alır. Zirâ nefis aradan çıkmadan Hakk gönüle tecelli etmez. Nefis ile mücâhede yollarından biri hatta en önemlisi ise zikirdir. Zîrâ; *"Zikir, ister lisânen ister kalben Hakk'ı hatırdan bir an bile çıkarmamayı hedeflemektedir. Zikirden maksat Hakk'ın zâtına teveccüh edip zikir ile O'na yaklaştırmaya çabalamak, mâsivâyı gönülden çıkarmak hatta zâhirî halleri tamamen unutarak hakikî feyzin mazharı olmaktır. Kalp her ne kadar yaratılmışlara meyletse, mâsivâyâ yönelse de zikir dilde oldukça onu bu meyilden alıkoyar. Zirâ kişi bir sözü söylerken düşüncesi de o söz ile meşguldür, başka şeyler düşünse dahî düşüncesinin bir kısmında muhakkak söylediği söz mevcuttur."*¹

2.1 Tasavvufî Gelenekte Zikir, Vird ve Evrâd

2.1.1 Zikir:

Allah'a ulaşmada ve ona yakın olmada çok önemli bir yere sahip olan zikir, kelime olarak anmak, zikretmek, hatırlamak, bir şeyin hatırdan tutulup unutulmaması, ağzına alma ve açıklama gibi değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Tasavvuf ıstılahında

¹ Giritli Aziz Efendi, *Vârîdât*, İstanbul, 2011, sy. 110-111.

ise, din ve dünya saadetini elde etmek için Hakk'ın zât ismini zikrederek, vaktini mamur etmek maksadıyla ya kâmil bir mürşitten alınarak ya da şeriat-tarikat ölçü ve âdâbına bağlı kalınarak usûlü ve şekliyle öğrenilerek tesbih ile muhtelif esmâ-i hüsnâyı söylemektir. Bu söylenişte, Hakk'ı anmanın sadece dille olması değil, kalp ve zihninde Allah'la meşgul olması gerektiği kelimenin lügat manasında gizlidir.²Kur'ân-ı Kerim'de zikir, bizzat zikir³ anlamıyla kullanılmakla beraber, Kur'ân-ı Kerim⁴, Cuma namazı kılmak⁵ ve ilim⁶ anlamlarında da kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette geçen zikir kavramı doğrudan ya da dolaylı olarak Allah'ı anmaya işaret eder. “*Yalnız beni anın ki ben de sizi anayım.*”⁷ âyetinde de belirtildiği gibi Yaraticı ile kulun tevhîdini hedefler ve zikir tüm ibadetlerin esâsını oluşturur. “*Onlar ki ayakta, oturarak ve yanları üzere yatarken Allâh'ı zikrederler*”⁸ âyeti tasavvufta tevhîd gâyesi ile yapılan zikrin dâima kulun içerisinde olduğu bir hâl olduğuna işaret eder.

Sûfiye göre zikir, “müridin kılıcıdır ve onunla nefis ve şeytan gibi en büyük düşmanlara karşı mücadele edilerek onların âfetlerini def eder. Zikirde murat sadece lisan ile zikir değil, bütün vücudun zikre iştiraki ile kalbin her an uyanık olmasıdır.” Zikirde esas olan kalp huzurudur. Diğer varlıkları unutarak, hatta yok sayarak Allah'ı anmaktır. Bu şekilde yapılan zikir “zikr-i muttasıl”, dünya ile ilgili iş ve meseleleri düşünceden çıkarmadan yapılan zikir ise “zikr-i munfasıl” adını alır.⁹

İsmail Rusûhî Ankaravî'ye göre zikir üç kısma ayrılmıştır; zikir-i lisânî, zikir-i kalbî ve zikir-i hakîkî. Zikirde asıl murâd ise zikir-i kalbî ve zikir-i hakîkî'dir zîrâ asıl zikir

---

² Mütercim Asım Efendi, *Kamus Tercümesi*, İstanbul 1305, c.2, s.346.

³ Bakara, 2/152; Enbiyâ, 21/20; Ahzab, 33/35; Ahzab 33/41,42.

⁴ Hicr, 15/9.

⁵ Cum'a, 62/9.

⁶ Enbiyâ, 21/7.

⁷ Bakara 2/152.

⁸ Âli İmrân, 3/191.

⁹ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul, 1995, s.200

bunlardır.¹⁰ Abdurrezzak el-Kâşânî'ye göre ise zikir, Hak'la olan kalp huzurunun devam etmesiyle Hakk'ı unutmaktan kurtulmaktır.¹¹

Mutasavvıflara göre zikir telkini yapan ilk kişi Hz. Peygamberdir. O dört halifesine de değişik usullerde zikir telkin etmiş, daha sonraki tarikatlar bu usullere göre zikirlerine yön ve şekil vermişlerdir. Bu dört telkin (zikir) şöyledir:

1. Hz. Peygamber (s.a.v), Mekke'den Medine'ye hicret ederken mağara arkadaşı Hz. Ebû Bekir'in kulağına üç defa zikir telkin etmiştir. Gizli-hafî zikrin temeli Hz. Peygamber'in bu uygulamasına dayanmaktadır.

2. Hz. Ömer müslüman olduğu esnada Hz. Peygamber (s.a.v) ile kucaklaşmış, bu sırada ikinci halifeye kelime-i tevhidi sesli olarak telkin etmiştir.

3. Hz. Osman'a da kalbi zikir "harfsiz ve sessiz" telkin edilmiştir.

4. Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi diz çöktürüp, gözlerini yumdurmuş ve üç kere "Lâ ilâhe illallâh" demiştir. Daha sonra üç defa da aynı cümleyi ona tekrarlatmıştır.¹²

2.1.2 Vird, Hizb, Evrâd:

Vird, lügatte sudan gelmek, süzülerek akan su, suya gelen topluluk, suya doğru gitmek anlamlarına gelir. İstilahî olarak ise, tarikat büyükleri tarafından âyet ve hadislerden de bazı kısımlar alınmak suretiyle meydana getirilen husûsî duâlardır.¹³ Ayrıca kişinin Kur'ân'dan okuduğu bölüm ya da bir kişinin gecenin namaz kıldığı bir bölümüne de vird denir.¹⁴

Vird kelimesi aynı zamanda Türkçede "dilimin virdi", "dilime vird edindim" gibi örf mecazları, Osmanlıcada "vird-i zeban etmek" gibi sözler; vird kelimesinin daima

¹⁰ İsmail Rusûhî Ankaravî, *Minhâcü'l-Fukarâ* (hızr. Safi Arpaguş), İstanbul, 2008, s.367.

¹¹ Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Menâzilü's-Sâirîn* (trc. Abdurrezzak Tek), İstanbul, 2008.

¹² Mehmed Ali Aynî, *İslam Tasavvuf Tarihi*, İstanbul, 1985, s. 65-67.

¹³ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1983, c. 3, s. 595.

¹⁴ Mütercim Asım Efendi, *a.g.e.*, c.2, s.52.

okunan, okunması, söylenmesi gerekli bir vazife sayılan sözler anlamından meydana gelmektedir.¹⁵

Kur'ân-ı Kerim'de vird kelimesi birkaç yerde geçmekle beraber bahsettiğimiz anlamlarda kullanılmamıştır.¹⁶ Bununla beraber ayetlerde günün değişik zamanlarında Allah'ı zikir ve tesbih etmenin emredilmesi virdin tasavvuftaki kullanım biçimine temel teşkil etmektedir.¹⁷ Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v)'de farklı zaman ve mekanlarda zikir ve dualarla meşgul olmuş ve müslümanlara da tavsiye etmiştir.

Hizb ise lügatte kısım, parça, bölüm, silah gibi anlamlara gelir. Çoğulu ahzabtır. Terim olarak ise Kur'ân cüzlerinin dörtte birini kişinin kendisine okumak için vazife edindiği bölüm, maddi ve manevi birtakım maksatların gerçekleşmesi için ayet, salavât, zikir ve dualardan oluşan duaların genel adıdır.¹⁸

Vird ve hizb kavramları arasındaki farklılık ise şudur; hizb, belli şartlar ve kurallar dahilinde, maddî ve manevî birtakım amaçlara ulaşmaya kadar okunur. Misal olarak; hastanın şifa bulması, borçlunun borcunu ödeme gücüne kavuşması, âfet ve musibetlerin defedilmesi gibi. Vird ise kişinin kendisine vazife edindiği bazı sûre ve âyetleri okumak, muayyen günlerde oruçlu olmak veya muayyen rekâta namaz kılmak gibi bazı ibadetleri yapmasıdır.¹⁹

İlk sûfilerde hizb ile ilgili herhangi bir ifadeye rastlanmaz. Hizb kelimesiyle isimlendirilen dualar VI. /XII. yüzyıldan itibaren başlar. Bu anlamda ilk dua örneklerini Gazâlî'nin *İhyâ*'sında bulmakla beraber "Hizb" ile isimlendirilmiş duâlar daha sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Tarih itibariyle bilinen ilk hizb Abdülkâdir Geylânî (v. 562) tarafından tertib edilmiştir. Kâdiriyye tarikatının kurulması ile başlayan ve Tasavvuf Tarihi'nde "Tarikatlar Dönemi" olarak bilinen XII. yüzyıl aynı zamanda hizblerin de ortaya çıktığı dönemdir. Abdülkâdir Geylânî'den sonra ise Şihâbeddin es-Sühreverdî (v. 632), İbn Arâbi (v.638), Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî (v. 656), Ahmed el-Bûnî, İmam-ı Â'zam

¹⁵ Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İstanbul, 1963, s. 110

¹⁶ Bknz: Hûd, 11/98; Meryem, 19/86; Enbiyâ, 21/99; Kasas, 28/23.

¹⁷ Bknz: Dehr, 76/ 25, 26; Kâf, 50/39,40; Tûr, 52/48,49; Taha, 20/ 130; Hûd, 11/ 114

¹⁸ Mütercim Asım Efendi, *a.g.e.*, c. 2, s. 198.

¹⁹ Süleyman Uludağ, "Hizb" *DİA*, İstanbul 1998, c. 18, s. 182.

(v. 150), Ahmed el-Bedevî (v. 675), İbrahim ed-Dussûkî (v. 676), Ahmed er-Rifâî (v. 578) gibi meşhur mutasavvıfların yazmış olduğu ya da onlara atfedilen pek çok hizb vardır. Hz. Ali, Enes b. Mâlik, Veysel Karanî'ye dahi hizbler isnat edildiği dikkate alınırsa, hizblerin çoğunun sonraki dönemlerde düzenlenip, büyük mutasavvıflara ve ünlü âlimlere atfedildiği anlaşılmaktadır.²⁰

Hizbler Arapça kısa ve seçili cümlelerden oluşan, edebî değeri yüksek, derin hikmetler içeren metinlerdir. Hizb metinlerinin bu özelliği hizblerin okunmasını, ezberlenmesini ve dinlenmesini kolaylaştırmaktır. Hizbler genellikle tertib edenin adı ile veya başladığı kelime ile yahut hangi maksat için düzenlenmişse onunla anılır.²¹

Hizblerin feyiz ve bereketine inanılması sonucunda asırlardan beri pek çok tarikat ehli, bu hizbleri okumaya, okutmaya, serh etmeye, tercüme etmeye gayret etmiştir. Bu konuda en çok ilgiyi gören hizb ise Ebû'l-Hasan eş-Şazelî'nin hizbi olmuştur²²

Belirli zamanlarda okunan Kur'an'dan bir cüz, duâ ve tesbih ya da gece namazı anlamına gelen *Vird*²³, Abdülkerîm Kuşeyrî, İbrâhim en-Nasrabâzî, Azîzüddîn Nesefî gibi âlimler tarafından tasavvufî hayatın esaslarından olarak kabul edilmiştir.²⁴ Tasavvufun vazgeçilmez esaslarını sıralayan Nasrâbâzî (v. 367) bunların içinde “*virde ve zikre devam etme*” maddesini de eklemiştir.²⁵ Virdin tasavvûf içerisindeki önemine binâen Nesefî (v. 700) tasavvuf ehlinin edeblerini sayarken bunların içinde sûfilerin gece ve gündüz vakitlerini bölmesini yani her vakte vird tayin ettiklerini söyler.²⁶ Bundan dolayı sûfiler virdlerine riayet etme hususunda çok titiz davranmışlardır. Yolculuk, hastalık gibi sıkıntılı zamanlarda virdlerini terk etmedikleri gibi ölüm halinde dahi virdlerine devam etmişlerdir.²⁷ Sûfiler ilahi feyzin gelmesini dualara bağlamış olduklarından virdin terk edilmesi durumunda vâridatın da kesileceğini düşünmüşlerdir.

---

²⁰ Uludağ, *a.g.e.*, s. 182.

²¹ Uludağ, *a.g.e.*, s. 182.

²² Kara, *a.g.e.*, s. 291.

²³ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 2002, sy. 1151.

²⁴ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi* (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul 2014, s.143; Azîzüddîn Nesefî, *Tasavvufta İnsan Meselesi: İnsan-ı Kâmil* (çev. Mehmet Kanar), İstanbul 1990, s. 62.

²⁵ Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 239, 245.

²⁶ Nesefî, *a.g.e.*, s. 62.

²⁷ Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 392.

Bu sebeple de “*viridi olmayanın vâridatı olmaz*” demişlerdir.²⁸ Onun için Ataullah el-İskenderî (v. 709) viridi “*Allah’ın kuldan istediği şey*” vâridi ise “*kulun Allah’tan beklediği şey*” olarak tarif etmiştir.²⁹ Varidâtın azalmasıyla ilgili olarak Ebû Ali ed-Dekkâk (v. 405) ise “*Vâridât evrâda göre olur. Zâhirde viridi olmayanın sırrında ve bâtınında vâridi bulunmaz.*”³⁰ demek suretiyle evradı azalan sûfinin vâridâtının da azalacağını beyan etmiştir. Virde riâyet nasıl ki vâridin doğmasına yol açıyorsa, kişinin virdinin olması için de vâride ihtiyacı olduğu, vâridi olmayanın virdinin de olamayacağı ifade edilmiş, yani Allah’ın feyzi ve lütfu olmadan kul virdini gerçekleştiremez denilmiştir.³¹ Nitekim Ebu Hasan Seyrevâni; “*Sûfi, evrâdla değil, vâridâtla bulunan zattır.*” demiştir. Başka bir ifadeyle zâhid viridi ile ârif vâridi ile meşguldür.³²

Gazzâlî (v. 505) virdlerin tasavvûfi hayata dâhil edilmesinin esas sebebinin boş vakit geçirmemek olduğunu söylemiştir. Çünkü âhîret saadetine kavuşanların Allah’a ünsiyetle ve onun sevgisiyle dolu kimseler olduğunu; ünsiyetin zikir olmadan olmayacağını muhabbetin de marifetsiz bulunmayacağını, marifetin ise mahlûkatın yaratılışındaki incelikleri ve intizamı düşünmeden ele geçemeyeceğini dolayısıyla zikre ve fikre devam etmenin saadete kavuşmanın esâsı olduğunu söylemiştir.³³

Virdler elde edilmesi beklenen varidat açısından uygulamada bazı şartlara riayet etmeyi gerektirir. Öncelikle virdlerle meşgul olurken vakte riayet etmek önemlidir. Gazzâlî virdler için belli vakitler tayin edilmesinin sebebinin açıklarken insanın nefsinin yaratılış itibariyle çabuk bıktığını ve yorulduğunu dolayısıyla tayin edilmiş bir nokta üzerinde devam ederse usanıp tembelleşeceğini söylemiştir. Kişinin amelinden zevk alması, bu zevk ile hevesin artması ve bu sayede daha fazla devam edebilmesi için vakitlere göre amelini kısımlara ayırarak nefsinin dinlendirmek ve neşesini artırmak zarûretinin hâsıl olduğunu dolayısıyla virdin de belli zamanlara bölünmesi gerektiğini,

²⁸ Kara, “Evrâd”, *DİA*, İstanbul, 1995, c.11 s. 533.

²⁹ İbn Atâullâh el-İskenderî, *Tasavvufî Hikmetler: Hikem-i Atâiyye*, İstanbul, 2003, s. 34.

³⁰ Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 156.

³¹ İskenderî, *a.g.e.*, s. 30.

³² Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 371.

³³ Gazzâlî, *Kimyâ-yı Saâdet* (trc. A. Faruk Meyan), İstanbul, 1972, c. 1, s. 197.

ibadette huzurun devamlı surette değil bazı vakitlerde yapılmasıyla mümkün olduğunu söylemiştir.³⁴

Vird kelimesi ilk dönem sûfilere tarafından belirli vakitlerde kılınan nafiye namazlar, okunan belirli âyetler ve duâlar, tefekkür ve ağlamanın da dâhil olduğu periyodik olarak yapılan ibadetler anlamında da kullanılmaktaydı.³⁵ Evrâd ise ıstılâhî olarak vird başlığı altında mutasavvıflar tarafından istiğfar, âyet, sâlâvat ve duâlardan tertîb edilmiş metinlerin kitaplaştırılmış hallerine verilen addır.³⁶

İslam'ın ilk yıllarında, Hz. Peygamber'in farklı zaman ve mekânlarda meşgul olduğu duâ ve zikirler onun gittiği yoldan gitmek amacı ile daha sonraları muhaddisler tarafından “*amelü'l-yevm ve'l-leyle*” başlığı altında kitaplaştırılmıştır.³⁷ Bu metinler Kur'an'dan bir hizb, salâvat, Allâh'ın muhtelif esmâsı, duâ, tahmîd, tesbih, tehlil, tezkir ifadelerinden müteşekkildir.³⁸

Hasan b. Ali el-Ma'merî (v. 295/908)'nin “*Amelü'l-yevm ve'l-leyle*” adlı eseri bu alanda ilk kaleme alınmış ilk eserlerden olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra Nesâî (v.303/915) ve İbnü's-Sunnî (v.364/974)'nin aynı adla telif ettiği eserler ise günümüze kadar gelmiştir. Daha sonra bu gelenek Ebû Ömer et-Talemenkî (v.429/1037), Ebû Nuaym el-İsfahânî (430/1038), Münzirî (v.656/1258), Cemâleddin Ahmed b. Mûsâ b. Ca'fer (v. 673/1274) ve Süyûtî (v. 911/1505)'nin eserleri ile devam etmiştir.³⁹

Evrâdla ilgili düzenli bilgiler ihtivâ eden ilk kaynak Ebû Tâlib el-Mekkî'nin (v.386/996) *Kûtul-Kulûb* adlı eseridir. Mekkî bu eserde zikir, tesbih, tevbe ve istiğfar ile ilgili ayetleri bir araya getirmiş, gündüz ve gece muhtelif vakitlerde okunacak evrâdı ve bunların sayısını ise “*evrâdü'l-leyl ve'n-nehâr*” başlığı altında kaleme almıştır.⁴⁰ Tarikatların teşekkülünden önceki dönemde kaleme alınmış diğer önemli kaynak ise Gazzâlî (v.1111)'nin *İhyâ u Ulûmu'd-Dîn* adlı eseridir. Gazzâlî bu eserinde “*Virdlerin*

³⁴ Gazzâlî, *a.g.e.*, s. 199.

³⁵ Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 239, 245.

³⁶ Pakalın, *a.g.e.*, c. 1, s.573; Sâfi Arpağuş, *Mevlevîlikte Manevî Eğitim*, İstanbul 2009, s.261; Sâdık Vicdânî, *Tomar-ı Turûk-u Âliyye*, İstanbul 1995, s. 146.

³⁷ Kara, “Evrâd”, *DİA*, İstanbul, 1995, c.11 sy. 533.

³⁸ Hür Mahmut Yücer, “Tarikat Geleneğinde Evrâd”, *Keşkül*, sy. 30, İstanbul, 2014, s.73.

³⁹ İsmail Lütfü Çakan, “Amelü'l-Yevm Ve'l-Leyle”, *DİA*, İstanbul 1991, c.3, s. 27.

⁴⁰ Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtul-Kulûb*, İstanbul 1999, c. 1, s. 89-237.

Tertîbi ve Geceleri İhyâ Etmek” başlığı altında gündüz yedi, gece dört ayrı vakitte zikir, Kur’an okuma ve tefekkür gibi virdlerle meşguliyetin önemini vurgulamıştır. Bu iki eser daha sonra tasavvufî gelenek içerisinde ortaya çıkacak olan evrâd kitaplarının temelini oluşturmuştur.⁴¹

Tasavvuf tarihinde tarikatların teşekkülü ile tarikatların kurucu pîrleri hadis kitaplarında yer alan “*amelü’l-yevm ve’l-leyle*” ve “*kitâbü’l-duâ*” bölümlerinden yola çıkarak kendi evrâd ve ahzâb kitaplarını oluşturmuşlardır. Genel olarak *vird*, *evrâd*, *ahzâb*, *mecmuâ-i evrâd*, *ed’iye*’ gibi adlar ya da daha çok fonksiyonuna işaret edecek *enîsü’s-sâlikîn*, *delîlü’l-mürîd*, *hediyetü’z-zâkirîn*, *burhânü’l-ârifîn*, *tuhfetü’l-uşşâk*, *vazîfetü’l-mürîd* gibi başlıklar altında toplanmışlardır.⁴² Bu sahanın en eski örneklerinden biri olan *el-Gunye li-Tâlibî Tarîki’l-Hak Azze ve Celle* adlı eserinde Abdülkadir Geylani, evrâd okumanın âdâb ve erkânı hakkında da bilgi vermiştir. Bu eserlerden zamanla meşhur olanları ise sûfîler tarafından şerh edilmiştir. Buna örnek olarak gösterilebilecek Harîrîzâde’nin *Şerh-i Vird-i Settâr*’ında evrâdın yanı sıra genel tasavvufî meselelere değinilmiş ve müride pratik bilgiler verilmiştir.⁴³

Ebu’l- Hasan eş-Şazeli’nin “*Hizbu’l-bahr ve hizbu’l-ber*” adlı eseri tasavvufî çevrelerin yanı sıra diğer çevrelerde de en çok okunan evrâdlar arasındadır. Çıkkılan deniz yolculuğunda selâmetli bir yolculuk geçirmek temennisi ile okunduğundan bu isim verilen “*Hizbu’l-Bahr*” kısa ve özlü tesbih ve dualardan müşekkildir.⁴⁴

“Yâ Settâr” lafzı ile başladığı için *Vird-i Settâr* olarak adlandırılan Halvetiyye’nin pîr-i sânisî Bakü’de medfun Yahyâ Şîrvânî (v. 868) tarafından tertîb edilen ve kendisine nispetle *Vird-i Yahyâ* olarak bilinen Halvetî evrâdı da en çok okunan evrâdlar arasındadır. Harîrîzâde Kemâleddîn Efendi’nin dışında Müstakimzâde Süleyman Efendi, Ömer Fuâdî Efendi, Şah Veli, Tireli İsa Muhammed, Abdullah Şerkavî,

⁴¹ Kara, *a.g.e.*, s. 533; Gazzâlî, *İhyâ u Ulûmu’d-Dîn* (trc. Ahmet Serdaroğlu), İstanbul 1974, c. 1, s. 965.

⁴² Yücer, *a.g.e.*, s.73.

⁴³ Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, İstanbul 2005, s. 80-81.

⁴⁴ Kara, *a.g.e.*, s. 81.

Şemseddîn Nasûhîzâde, Osman b. Ahmet Fertekî ve Prizrenli Malkaraçzâde Süleyman Efendi de Vird-i Settâr şerhi yazan isimlerdendir.⁴⁵

Tarikat mensupları arasında yaygın olan en hacimli evrad ve ahzab kitabı, Ahmed Ziyâuddin Gümüşhanevî'nin (v. 1311) *Mecmûatu'l-Ahzâb* adlı üç ciltlik derlemesidir. 2000 sayfa civarındaki bu eserde Hz. Peygamber, dört halife ve sahâbilerden den başka İbnü'l-Arabî, Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî, İbrâhim ed-Desûkî, Gazzâlî, Muînüddîn-i Çiştî, Şehâbeddîn es-Sühreverdî, Hüsâmeddîn Uşşâkî, Sa'deddîn el-Cibâvî, Abdülkâdir-i Geylânî, Abdülganî en-Nablusî, Bahâeddin Nakşibend, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Ahmed er-Rifâî, Ahmed el-Bedevî, Zeynüddîn-i Hafî gibi zatların hizb ve virdlerinden bölümler bulunmaktadır.⁴⁶

Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî (v. 870)'nin *Delâilü'l-Hayrât*'ı ve Seyyid Ali Hamedânî (v. 786)'nin *Evrâd-ı Fethiyyesi* ise yaygın olan diğer evrâd kitaplarındandır.⁴⁷

Son dönem Cerrâhî şeyhlerinden Muzaffer Ozak Kâdirî, Rifâî, Nakşî, Halvetî ve Cerrâhî evrâdlarının orijinal metin, lâtinize ve tercümelerini *Zîynetü'l-Kulûb* adlı eserinde bir araya toplayarak neşretmiştir.⁴⁸

Evrâd kitaplarında yer alan sûre ve âyetler daha çok Allah'ın isim ve sıfatları ile ilgili ayetlerdir ve bu metinler “Rabbenâ”, “Allâhümme” gibi ifadelerle başlamaktadırlar. Salavât kısımlarında ise Hz. Peygamber(s.a.s.)'in özellikleri ve onun tavsiye ettiği duâlar yer almaktadır. Tarîkat pîrleri tarafından tertîb edilen bu kitaplardaki duâ, zikir, tesbîh ve salavâtlar dervişin mânevî hayatına derinlik katabilecek, edebî değeri olan ve kolayca ezberlenebilecek ifadelerden oluşmaktadır. Âyetü'l-Kürsî, Fâtihâ, İhlâs, Felak, Nâs gibi sûreler ile başlayan evrâdların başına “estağfirullah”, “sübhânallah”, “elhamdülillah” gibi ifadeler getirilerek kişinin psikolojik olarak duâ ve yakarışa hazır bir hale gelmesi

---

⁴⁵ Kara, *a.g.e.*, s. 81.

⁴⁶ Bknz: Ahmed Ziyâuddin Gümüşhanevî, *Mecmûatü'l-Ahzâb* (trc. Ahmet Faik Arslantürkoğlu), İstanbul, 1990.

⁴⁷ Kara, *a.g.e.*, s. 81.

⁴⁸ Bknz: Muzaffer Ozak, *Zîynetü'l-Kulûb*, İstanbul: Salah-Bilici Kitabevi, 1973.

sağlanmıştır. Evrâdların sonuna doğru ise daha çok hissiyâtı dile getiren vezinli, secîli, münacat, na't, kasîde ve mersiyelerin okunduğu görülmektedir.⁴⁹

Her tarîkatın kendine has bir evrâdı vardır ve bu evrâd o tarîkatın pîrine atfedilmiştir. Bunların uzunluğu, tekrar etme adedi farklıdır. Hatta bu farklılıklar aynı tarîkatın kolları için dahî söz konusudur. Buna karşılık bir tarîkatın müridlerine verilen ve yedi günlük evrâdı ihtivâ eden bu kitaplar, diğer tarîkat pîrlerinin duâ ve hizblerini de içerebilir. El-Ed'iyet'ül-Vâride adlı Nakşibendî evrâdında esmâ'ül-hüsna, Kasîde-i Bürde ve İsm-i a'zam duâsının yanı sıra salât-ı Abdülkâdir Geylânî, evrâd-ı Abdülkâdir Geylânî, evrâd-ı Şeyh Şehâbeddîn es-Sühreverdî, vird-i Hızır, hizbü'ş-şükr gibi değişik metinler bulunmaktadır. Günümüzde Kâdirî-Eşrefî evrâdı olarak okunan metnin ilk bölümü Şeyh Hüseyin Hamevî'ye son bölümü ise Abdülkâdir Geylânî'ye ait olup, Hacı Bayrâm-ı Velî'nin damadı ve Kadiriliği Anadolu'ya (İznik) ilk getiren kişi olan Hamevî halifesi Eşrefoğlu Rûmî tarafından bir araya getirilerek tertib edilmiştir. Zaman zaman yeniden tertib edilen virdlerden bazıları çok meşhur olmuş ve tarikatlar arası ortak bir metin haline gelmiştir.⁵⁰

Şeyhlerin intisâblarının ardından müridlerine takdir ettikleri bu evrâd metinleri her gün belirli vakitlerde, çoğunlukla sabah namazından sonra okunmaktadırlar. Mürşidlerin evrâd konusunda dikkat etmesi gereken hususlar vardır. Bunların en önemlisi, okunacak evrâdın miktarını müridin kabiliyet ve ruhî durumuna göre tesbit etmektir. Bu konuda aşırı davranan ve böylece dervişlerin ruhî dengelerinin bozulmasına sebebiyet veren şeyhlere “evrâd şeyhi” adı verilmiştir.⁵¹

Tarikatlerde özel bir yeri olan evrâd uygulamada bazı farklılıklar gösterir. Bazen virdten önce Âyete'l-Kürsî ile Fatıha, İhlâs, Felak, Nas gibi sûrelerin “Sübânallâh”, “Elhamdülillâh” gibi ifadelerle başlayan tesbih veya duaların okunması tavsiye edilir. Böylece psikolojik olarak dua ve yakarışlara hazır olan kişi bütün dikkatini okuduğu evrâda ve anlamına vererek tasavvufî hal ve duyguların atmosferine girer.⁵²

---

⁴⁹ Yücer, *a.g.e.*, s. 72.

⁵⁰ Kara, *a.g.e.*, s. 80-81.

⁵¹ Ozak, *a.g.e.*, s. 26.

⁵² Kara, *a.g.e.*, s. 81.

Müridin evrâd okurken dikkat etmesi gereken belirli bir âdâb ve erkân söz konusudur. Evrâd okumak için uygun zamanlar seçilmeli, maddî-manevî temizlik sağlandıktan sonra kibleye yönelerek ve bir yere dayanmaksızın okunmalıdır.⁵³ Okunan metinlerin mânâsına nüfûz edilmeli, yavaş yavaş okunmalı ve doğru okumaya gayret sarf edilmelidir. Okunurken bu duâların dinî ve dünyevî her işte faydalı olacağı inancı taşınmalı, ihlâs ve samimiyetle okunan duâlara Allâh (c.c.)’ın muhakkak icâbet edeceğinin şuûrunda olunmalıdır.⁵⁴

Tarîkatların teşekkülünden sonra tekkelerde toplu zikir meclisleri icrâ edilmeye başlandığında, genellikle haftada bir defa yapılan toplu zikrin gün veya gecesine “*hafta günü*”, “*hafta gecesî*” adı verilmiştir. Bundan başka Kadir ve kandil geceleri de zikir yapılmakta ve bu zamanlara “*ihyâ gecesî*” denilmektedir. Ayrıca vefat etmiş şeyhlerin vefat yıldönümlerinde, “*hilâfet cemiyetî*” denen şeyhlik izin ve icâzeti verilmesi törenlerinde de toplu zikir yapılmaktadır. Bu zikirler vakit namazının topluca kılınması ve evrâd-ı şerîfin okunmasından sonra başlar. Tarîkat erkânında şeyhin veya izin verdiği kişinin “*fâhiha etmesi*”nden sonra Hz. Peygamber’e sâlavâtın yüksek sesle ve belli bir müzik ile topluca okunması gerekir. Bazı tarîkatlarda ne şekilde salavât okunacağına belirtilmesi ve gelen konukların bu konuda bilgilendirilmesi bakımından namazdan hemen sonra tekkedeki ritüelin gidişatını bilen ve bundan sorumlu olan “*mevdâncî*” yüksek sesle o tarîkata ait salavâtı okuyarak zikrin başlamak üzere olduğunu duyurur. Tevhîdhâneye toplanan dervişler kible yönünde olan şeyh postuna doğru yönelmiş bir hilal şeklinde iç içe ağzı açık halkalar halinde yerlerini alırlar.⁵⁵

Zikir halkasında bulunacak kişilerin yerleri önceden belirlenmiştir. Misafir olarak gelmiş şeyh varsa şeyh postuna bitişik posta oturtulur. Zikir halkasında yer almayacak konuklar “*züvvâr maksûresi*”nde (ziyaretçi, dinleyici locası), hanımlar ise kafes veya tülle örtülmüş “*kadınlar maksûresi*”nde bulunurlar. Zikir şeyh efendinin “*meydan açma*”sı ile başlar. Meydan açma; bütün İslam büyükleri, o tarîatın pîri, eski şeyhleri ve dervişleri, bütün tarîkatların şeyhleri ve dervişleri ile bütün inananların

⁵³ Ahmed Ziyâuddîn Gümüshânevî, *Veliler ve Tarîkatlarda Usûl (Câmi’u’l-Usûl)*, İstanbul 1981, s.101.

⁵⁴ Kara, a.g.e., s. 82.

⁵⁵ Ömer Tuğrul İnançer, “Osmanlı Tarihinde Sûfilik Âyin ve Erkânları” *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sûfiler*, Ankara 2005, s. 120.

ruhlarının anıldığı ve orada bulunanlar ile bütün yaşamakta olan inananlara, bütün ülkeye, bütün İslam âlemine ve insanlığa duâ niteliğinde “*Fatiha*”nın şeyh efendi tarafından söylenmesidir. Ardından meydancı genellikle öd ağacı yakılan, güzel kokular yayan buhurdâni getirir, ortadaki boşluğa şeyhin karşısına yere koyar.⁵⁶

Fatiha’nın ardından topluca ve yüksek sesle salavât okunduktan sonra Fatihâ Sûresi tekrar sessizce okunur. Bütün tarikat zikirleri Hz. Peygamber’in anılması ile başlar. “Salât-i Kemâliye”, “Salât-i Kutbîyye”, “Salât-i Müncîye” gibi salavâtlar, Mevlevî Âyini’nin başında okunan Naat-i Mevlânâ, Sünbül Salâtı, Celvetîliğin Hâşimî kolundaki Salât-i Efdâlîye, hattâ Kadirî Evrâdındaki salât ve selâmlar bu bu salavâtlara örnek olarak gösterilebilir. Belirli bestesi ile topluca besteli evrâd-ı şerîf ya da salavât okunduktan sonra şeyh efendinin işareti ile Kelime-i Tevhîd zikrine geçilir.⁵⁷

2.2 Bazı Tarikat Evrâdlarının Genel Hatları

Evrâdların büyük bir çoğunluğunda Kur’ân-ı Kerim’den âyetler ve hadisler ile salât ü selâmlar geniş bir yer kaplar. Tarikatların belli zamanlarda okumuş oldukları evrâdlarda genellikle Fatihâ ve Bakara sûrelerinin ilk ve son âyetleri, Âyete’l-Kürsî, Haşr Sûresi’nin son âyetleri gibi daha çok Allah (c.c)’in isim ve sıfatlarıyla ilgili âyetler ve “Rabbena“, “Allahümme” gibi ifadelerle başlayan duâ cümleleri bulunmaktadır. Salavât kısmında ise Hz. Peygamber’in özelliklerini sıralayan cümleler ve onun tavsiye ettiği duâlar geniş yer alır.

İçerik ve tertiplerini ana hatları ile göstermek için bazı tarikatların evrâd-ı şerîflerinin içerikleri şöyle izâh edilebilir:

2.2.1 Evrâd-ı Kâdiriye

1. Besmele

2. Fâtiha Suresi

---

⁵⁶ İnançer, *a.g.e.*, s. 121.

⁵⁷ M. Nuri Uygun, “Zikir”, *DİA*, c. 44, s. 413.; İnançer, *a.g.e.*, s. 122; Cumhur Enes Ergür, *Salâhî Dede; Salâhaddîn Demirtaş Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 2011, s.13.

3. İnnallahe ve melâiketehu yusallûne ale'n-Nebîyy. Ya eyyühellezîne âmenû sallû aleyhi ve sellimû teslîmâ. (Ahzab, 33/56)

4. Salavâtlar

5. Çesitli duâ cümleleri.

Kadirî Evrâd-ı Şerîfi'nin "Allahümmec'al efdale salavâtike" ibaresine kadar olan metnin ilk bölümü Şeyh Hüseyin Hamevî'ye son bölümü ise Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'ne ait olup yukarıda zikredildiği üzere Hamevî halifesi Eşrefoğlu Rûmî tarafından bir araya getirilerek tertib edilmiştir. Kadirî dergâhlarında mübarek gecelerde zikrullâha başlanmadan okunduğu gibi, müritlere sabah namazlarından sonra yahut günün başka bir münasip vaktinde okunması da telkin ve talim olunmuştur.⁵⁸

2.2.2 Evrâd-ı Bahâiyye

1. Besmele

2. Fatiha Sûresi

3. Çesitli duâ cümleleri

4. Ayetü'l-Kürsî

5. İçlerinde Hurûf-ı Mukattaa'nın da zikredildiği çeşitli duâ metinleri

6. İhlas Sûresi

Evrâd-ı Bahâiyye'nin Bahâeddîn Nakşibend (v. 791) tarafından tertîb ettiği rivâyet edilmektedir.⁵⁹

2.2.3 Evrâd-ı Halvetiyye (Vird-i Settâr-Vird-i Yahyâ)

1. Besmele

2. Çesitli duâ cümleleri

⁵⁸ Ozak, *a.g.e.*, s. 129.

⁵⁹ Ozak, *a.g.e.*, s. 236-267; Hamid Algar, "Bahâeddin Nakşibend", *DİA*, c. 4, s. 459.

3. Tâhâ Sûresi'nin 5-8 âyetleri
4. Esmâü'l-Hüsnâ
5. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Hamza, Hz. Abbas ve sahabe-i kirâma tazîm ve duâ cümleleri.
6. İstiğfar ve tesbih⁶⁰

Halvet ve zikir adâbı ile ilgili yenilikler yapmış olmasından dolayı Halvetî tarihinin pîr-i sânisî olarak tanınan Yahyâ-yı Şîrvânî (v. 870/1466) tarafından tertîb edilmiştir.⁶¹ Yahyâ-yı Şîrvânî'ye nisbet edildiği için “Vird-i Yahyâ”, “Yâ Settâr” lafzı ile başladığı için “Vird-i Settâr” olarak da bilinmektedir.

2.2.4 Evrâd-ı Cerrahiyye

1. Eûzü billâhî mine'ş-şeytânî'r-racîm (10 defa)
2. Besmele (9 defa)
3. Estağfirullâh (100 defa)
4. Salavâtlar
5. İhlâs Sûresi
6. Felak Sûresi
7. Nâs Sûresi
8. Bakara Sûresi 1-5. âyetleri
9. Âyetü'l-Kürsî
10. Hurûf-ı Mukattaa

---

⁶⁰ Ozak, *a.g.e.*, s. 287-303, www.muzafferozak.com, Harîrîzâde Kemâleddin Efendi, *Şerh-i Vird-i Settâr* (haz. Muzaffer Ergür), s.23.

⁶¹ Mehmet Rıhtım, “Yahyâ-yı Şîrvânî”, *DîA*, c. 43, s. 264-265.

11. Bakara Sûresi 285-286. âyetler
12. Rûm Sûresi 19. Âyet
13. Çesitli duâ cümleleri
14. Salavâtlar
15. Salât-ı Münciye
16. Nureddîn Cerrahî'nin Evrâd-ı Serîf duâsı
17. Nureddîn Cerrahî'nin Fâtihâtü'l-Fukara şerhi

Evrâd-ı Cerrahiyye Halvetiyye'nin Cerrâhiyye kolunun kurucusu Nûreddîn Cerrâhî (v. 1133/1721) tarafından tertîb edilmiştir.⁶²

2.2.5 Evrâd-ı Rifâiyye

1. Besmele
2. İhlâs Sûresi (3 defa)
3. Felak Sûresi
4. Nâs Sûresi
5. Fâtihâ Sûresi
6. Bakara Sûresi 1-5. Âyetleri
7. Bakara Sûresi 163. Âyet
8. Âyetü'l-Kürsî
9. Bakara Sûresi'nin 285-286. Âyetleri
10. Esmâü'l-Hüsnâ
11. Münâcât, salavât ve duâ cümleleri

Bu metin Ahmed er-Rifâî'nin tertîb ettiği “*el-Ahzâb ve'l-Evrâd*” adlı eserin “*Virdü'l-Füyûzât*” adlı sekizinci hizbinde yer almaktadır. Rifâî âyinleri içerisinde şeyh

---

⁶² Ozak, *a.g.e.*, s. 320-337.

efendinin fatihâsının ardından, Kıyam Kelime-i Tevhîdi'nden evvel kendisine has bestesi ile toplu olarak okunur.⁶³

2.2.6 Evrâd-ı Sa'diyye

1. Teveccüh
2. Fâtihâ Sûresi
3. İhlâs Sûresi (25 defa)
4. Felâk Sûresi (25 defa)
5. Nâs Sûresi (25 defa)
6. Fâtihâ Sûresi (25 defa)
7. Bakara Sûresi'nin ilk dört âyeti
8. Âyetü'l-Kürsî
9. Bakara Sûresi'nin son iki âyeti
10. Salât-ı Ümmiye (100 defa)
11. İstiğfar Duâsı
12. Fâtihâ Sûresi
13. Müzemmil Sûresi 20. âyet
14. İstiğfar (100 defa)
15. Ahzâb Sûresi 56. âyet
16. Salât-ı Ümmiye (3 defa)
17. İhlâs Sûresi (3 defa)
18. Felak Sûresi
19. Nâs Sûresi
20. Fâtihâ Sûresi
21. Bakara Sûresi 1-5. âyetleri
22. Bakara Sûresi 163. âyet
23. Âyetü'l-Kürsî
24. Bakara Sûresi'nin 285-286. âyetleri
25. Esmâü'l-Hüsnâ

---

⁶³ Ken'ân er-Rifâî, *Seyyid Ahmed er-Rifâî*, s. 270-280; Ozak, *a.g.e.*, s. 142-177.

26. Mûnâcât, salavât ve dûâ cümleleri⁶⁴

Rifâî evradına benzer özel bir beste ile okunan Sâ'dî evrâdı metin olarak da Rifâî evrâdı ile büyük benzelikler göstermektedir. Yukarıda maddeler halinde verdiğimiz “büyük evrâd” olarak bilinen Sâ'dî evrâdı 26. maddesinden itibaren Rifâî evrâdı ile özellikler içerdiği mûnâcât, salavât ve dûâ cümleleri bakımından tamamen aynıdır. Osmanlı'ların son döneminde Sâ'dî ve Rifâî tarikatlarının yakınlaşması ve birbirlerinin zikirlerinde yer almaları her iki tarikin de adâb ve erkânlarında benzerlikler oluşturmuş, zikir ve mûsikî meclislerinde birçok ortak nokta ortaya çıkmıştır.⁶⁵

2.3 Tasavvuf Geleneğinde Tevhîd Temelli Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneği

İslâm'ın tevhîd akîdesinin bir tezahürü olarak tasavvufî hayatta birlik anlayışı hayatın her alanına yayılmıştır. Varlığın, “Bir” olan Allah'ın tecellisi ve eseri olması, gerek Kur'ân-ı Kerîm'deki gerek kâinâtta âyetleri daimâ “Bir” olana işaret etmesi ve yönlendirmesi tasavvufî gelenekte bu birlik ilkesini pekiştirmiştir.⁶⁶ Sûfilerin her şeyde Allah'ın birliğine bir delil görmeleri bu tasavvufî ilkedен kaynaklanmaktadır.⁶⁷

“Allah, hiçbir adamın içine iki kalp koymamıştır.”⁶⁸ âyeti ile dikkat çekilen bu hususa Hz. Peygamber “Kaygılarını Tek'e indirenin diğer kaygılarına Allah kefil olur”⁶⁹ hadîsi ile açıklık getirmiştir. Zirâ dağınık ve değişik düşüncelerin “Bir”e giden yolda insana perde olması, düşünceyi teke indirmenin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Düşünceleri teke indirmek, dâimâ Allâh'ı görmek ve Allâh ile cem olmak, tevhîd ve varlığın birliği ilkesini ortaya koymuştur.⁷⁰

Hz. Mevlânâ tevhîd ehlini şöyle tarif eder: “Denize gark olan bir kişinin hareketi ya da hareketsizliği nasıl kendisinden değilse tevhîd ehli kişinin de hâli tıpkı böyledir.”⁷¹

⁶⁴ Yücer, *Şeyh Sa'deddîn Cibâvî ve Sa'dîlik*, 306-311.

⁶⁵ Yücer, “Sa'diyye”, *DİA*, c. 35, s. 412.

⁶⁶ Hasan Kâmil Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, İstanbul, 2011, s. 196.

⁶⁷ Süleyman Uludağ, “Tevhîd”, *DİA*, İstanbul 2012, c. 41, s. 22.

⁶⁸ Ahzâb, 33/4.

⁶⁹ İbn Mâce, *Mukaddime*, 23.

⁷⁰ Yılmaz, *a.g.e.*, s.196-197.

⁷¹ Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Fîhi Mâ Fih* (trc. Ahmet Avni Konuk, haz. Selçuk Eraydın), İstanbul, 2007, s.17.

Yani nasıl ki denize gark olan kişi denizin hareketlerine tabi ve denizin hareketleri üzerinde bir tasarrufta bulunamıyorsa tevhîd ehli kişinin de hareketleri kendi tasarrufunda değildir. O tâbi olmuş durumdadır. Zirâ kâmil bir imân Allah'ın zâtı ile birlikte âlemdeki tezâhür ve tecellilerine inanmak ve teslim olmakla tamam olur. Bu tevhîd temelli imânın kuldân tezâhürü ise ibadetlerdir. İbadetler insanda fikir ve inanç olarak bulunan sembolik manaların fonksiyonel bir hale gelmesidir. İbadetler vasıtası ile kişinin kendi tabiatı ve gündelik şuurunun dışına çıkarak üstün bir varlık tarzına ve yaşama modeline yönelmesi hedeflenmektedir.⁷² Tasavvufî düşünce ise ibadetlerde daha çok ilâhî bir bütünleşmeyi yani tevhîdi hedeflemektedir.

Şemdeddin Sivâsî'nin "Sür çıkar ağyârı dilden tâ tecellî ede Hak, padişah konmaz saraya hâne ma'mûr olmadan" sözüyle dile getirdiği Hakk'ın tecelligâhı olan gönlün huzur ve sükûneti, nefsin aradan çıkarılması ibadetler ile sağlanır ve bu ibadetler hayatın her alanına tesir etmeleri sebebi ile kişiyi disipline eder, ayrıca sosyal yaşantısında ona uyum kazandırır.⁷³ İslâm dininde tevhîd akîdesinin birer uygulamalı tezâhürü olan ibadetlere genel olarak bakıldığında iki özellik öne çıkmaktadır; cemaat ve vakit. Bu iki önemli unsur insanlar arasında birleştirici bir rol oynamakta ve tevhîd akîdesini pekiştirmektedir.

2.3.1 İbadetlerde Cemaat Kavramı ve Toplu Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneği

Değişim, insan varlığı içerisinde potansiyel olarak mevcuttur ve bu potansiyel sürekli kendini gerçekleştirme eğilimindedir.⁷⁴ Değişimin özelden genele ve genelden özele olmak üzere iki boyutu vardır. Özelden genele ilerleyen durumda bir toplumu oluşturan fertler bireysel olarak değişmedikçe bu fertlerin oluşturduğu toplum da değişmez.⁷⁵ Genelden özele ilerleyen boyutta ise fertler grup içerisinde benzer görünme ve davranma eğiliminde oldukları için toplumun fert üzerindeki etkisi ortaya çıkar.⁷⁶ Dolayısıyla insanın bu değişimde daha iyiye yönelmesi ve huzuru yakalamasında sosyal

⁷² Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, Ankara, 1993, s. 234.

⁷³ Hâbil Şentürk, *Din Psikolojisi*, Konya, 1997, s. 145, 147.

⁷⁴ Doğan Cüceloğlu, *Savaşçı*, İstanbul, 2014, s. 269.

⁷⁵ "Bir toplumu oluşturan fertler kendi iç dünyalarındaki değiştirinceye kadar, Allah onların oluşturduğu toplumu değiştirmez." Ra'd 13/11

⁷⁶ Hüseyin Emin Sert, *Kur'ân'da İnsan Tipleri ve Davranışları*, İstanbul, 2004, s. 136.

çevrenin rolü büyüktür. Zirâ İbn Haldûn'un da belirttiği gibi “*İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır.*”⁷⁷ Bu sebeple ibadetlerde cemaat kavramı iyiye ve güzele yönelmede önemli bir yer tutar.⁷⁸

İbadeti “insanları kendi kendilerinin olmaktan çıkarıp toplum içinde, toplum denilen bütünden ayırmaksızın ayrı ayrı, teker teker fertler halinde devamlı olarak eğitip yetiştiren ve böylece onları toplum menfaatlerine yönelten, toplum hizmetine hazırlayan fakat şekil ve görünüş itibariyle birbirine benzemeyen hareket ve faaliyetler bütünü”⁷⁹ olarak tanımlarsak sosyal bütünleşme ve dayanışma açısından İslâmî ibadetlerin her birinin ferd ve toplum bazında ayrı ayrı önemi vardır. İbadetler vesilesi ile bir araya gelen insanlar ortak tecrübeler geliştiren, aynı gaye ve idealleri paylaşan bir cemaat olurlar. Sosyal bağları ibadetle pekişen toplum içerisinde ferdî benliklerin yerine kolektif ruh ortaya çıkar. Bu ortamda duygu hassasiyeti artar ve büyük bir dinî coşku yaşanır. Cemaat şuuru fertler arasındaki ayrılıkları giderir ve onları birleştirir. Kişiyi sevgi ve gönül birliği içerisinde diğer insanlarla bütünleştirir.⁸⁰ Hz. Peygamber “*Mü'minler bir vücut gibidir.*”⁸¹ hadisi ile mü'minler arasındaki bu birlik ve tevhîde vurgu yapmaktadır.

Hiçbir maddî farkın veya üstünlüğün olmadığı, sadece mutlak bir eşitliğin her anlamda gerçekleşti cemaat ile namaz da çeşitli toplum sınıflarına mensup fertler günde beş defa bir araya gelerek yaratılış itibariyle tüm insanlığın aynı mevkide olduğunu hatırlarlar. Toplum üzerinde eşitleyici ve uzlaştırıcı bir etki oluşturan bu ortam, günlük hayatta da kişilerin bu şuur üzerine devam etmeleri sonucu olumlu etkiler bırakır ve sınıflar arası ayrılıklar da ancak bu şekilde ortadan kalkar. Bu sebeple ibadetlerin özü ve mihenk taşı olan namaz konusunda, âyet ve hadislerle dikkat edildiğinde esas olanın ferdî kılınan namaz değil cemaat ile kılınan namaz olduğu, bunun önemsendiği, en zor zamanlarda dahi cemaatle namazın emredildiği görülmektedir.

---

⁷⁷ İbn Haldûn, *Mukaddime* (çev. Halil Kendir), İstanbul, 2004, c.1, s. 73.

⁷⁸Sert, *a.g.e.*, s.147.

⁷⁹ Ali Murat Daryal, *Dinî Hayatın Psiko-Sosyal Temelleri*, s. 68.

⁸⁰ Hökelekli, “İbadet”, *DİA*, İstanbul 1999, c. 19, s. 251.

⁸¹ Buhârî, *Edeb*, 27; Müslim, *Birr*, 66 (2586).

“Ey imân edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah’ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.”⁸²

“(Ey Muhammed) Cephede sen de onların (mü’minlerin) arasında bulunup da onlara namaz kıldırmanın vakit, içlerinden bir kısmı seninle beraber namaza dursun. Silahlarını da yanlarına alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında (bir rekât kıldıklarında) arkanıza (düşman karşısına) geçsinler. Sonra o namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin, seninle beraber kılsınlar ve ihtiyatlı bulunsunlar, silahlarını yanlarına alsınlar.”⁸³

“Kişinin bir başka kişi ile birlikte kıldığı namaz, tek başına kıldığı namazda, iki kişi ile birlikte kıldığı namaz bir kişi ile birlikte kıldığı namazdan daha sevaptır. Cemaat ne kadar çok olursa bu namaz Allah’a o nispette sevimlidir.”⁸⁴

“Kişinin cemaat ile kıldığı namaz, evinde ya da çarşıda kıldığı namazdan yirmi beş derece daha faziletlidir.”⁸⁵

Namazı cemaatle kılan bir kişi kendisi ile aynı duygu, düşünce ve inancı paylaşan bir topluluğun içinde olduğu için bu topluluğa karşı güven duygusu artacak ve iç huzuru yakalayacaktır. Bu durum ise onun yalnızlık duygusunu yok edecek, sosyalleşmesini ve sosyal uyumunu sağlayacaktır.⁸⁶ Beş vakit namazı, Cuma, bayram ve teravih gibi namazları toplu halde kılan mü’minler bu dini tecrübeyi kolektif bir şuur ve heyecanla yaşamış olurlar. Fertler arasındaki iletişim ve samimiyet, kişiler arasındaki bağları ve sevgiyi güçlendirir. Böylece mü’minlerin birbirleri ile konuştukları, iletişim kurdukları, bireysel ve sosyal problemlerini çözebilecekleri bir ortam oluşur.⁸⁷

Oruç, hac gibi diğer ibadetlere bakıldığında da bir toplu uygulama söz konusudur. Özellikle oruç topluluk ve süre açısından tevhîdin en çok zâhir olduğu ibadettir. Zirâ yüz milyonlarca mü’min beş-altı saat müşterek olarak aynı ibadeti yapmakta ve aynı hissiyatı yaşamaktadır.⁸⁸ Hac ibadetinin ifâsında ise her namazda

---

⁸² Cum’a 62/9.

⁸³ Nisâ 4/102.

⁸⁴ Ebû Dâvûd, Salât, 47(547).

⁸⁵ Ebû Dâvûd, Salât, 49(560).

⁸⁶ Şentürk, a.g.e., s. 154.

⁸⁷ Şentürk, *İslamî Hayatın Psikolojik Temelleri*, Isparta, 2008, s. 56.

⁸⁸ İnançer, *Mübârek Vakitler*, İstanbul, 2014, s. 145.

milyarlarca müslümanın yöneldiği mukaddes bir mekânda, dünyanın her yerinden gelen milyonlarca insan aynı inanç ve hissiyatla buluşmaktadır. Fertler bu muazzam topluluk içerisinde kendi benliklerini eritip bu topluluğun bir parçası olmaktadır. Bir yandan da aynı amaç için toplanmış olan bu topluluk içerisinde karşılıklı iletişim ve etkileşim olmakta ve ortak bir dini şuur ve coşku tezahür etmektedir.⁸⁹

Her dâim birlik ve beraberliğe dikkat çeken Hz. Peygamber, tüm ibadetlerin temeli olan ve içerisinde yer alan zikir konusunda da toplu yapılan tüm ibadetler gibi toplu icrayı övmüştür;

“Halk ile meşgul olan meleklerden başka dünya yüzünde seyahat eden Allah’ın nice melekleri vardır. O melekler zikir meclislerini gördükleri zaman birbirlerine seslenirler: ‘İşte aradığımız buradadır, geliniz.’”⁹⁰

Bir başka rivâyete göre Allah’ı zikretmek için topluca bir mecliste bulunanlara Hz. Peygamber (s.a.v.) *“...Bana Cebrail gelerek Allah Teâlâ’nın meleklerle sizinle iftihar ettiğini haber verdi.”* buyurmuştur.⁹¹

“Bir cemaat oturup Allah’ı zikrederse muhakkak melekler etrafını sarar, Allah’ın rahmeti onları bürür, üstlerine sekîne iner ve Allah onları yanında bulunanlarla anar.”⁹²

Mutasavvıfların bir kısmı toplu zikri cemaatle kılınan namaza benzeterek ferdî zikirde daha etkili bulmuşlardır. Gazzâlî ferdî zikir ile toplu zikri bir tek müezzinin okuduğu ezânla birden çok müezzinin okuduğu ezâna benzetmiştir. *“Pek çok müezzinin sesi nasıl bir tek müezzinin sesinden daha etkili oluyor ve insanı hevâ ve isteklerinden alıkoyuyorsa, toplu zikir de insandaki kesâfet bulutlarını dağıtarak kalın perdeleri inceltir.”⁹³*

---

⁸⁹ Şentürk, a.g.e., s. 66.

⁹⁰Buhârî, Daavât, 66, Müslim, Zikir, 25 (2689); Tirmizî, Daavât, 140 (3595).

⁹¹ Müslim, Zikir, 40 (2701).

⁹² Müslim, Zikir,39 (2700).

⁹³ Yılmaz, a.g.e., s.108.

Son dönem Rifâi meşâyihinden Ken'ân Rifâi ise Seyyid Ahmed er-Rifâi adlı eserinde Şeddâd ibn Evs (r.a.)'ın bir rivâyetine yer vererek Hz. Peygamber (s.a.v.)'in toplu halde zikir telkinine işaret etmiştir; “Şeddâd İbn Evs (r.a.) buyurur ki: Hz. Nebî'nin huzurunda idik. Buyurdular ki: “İçinizde yabancı – yani kitap ehlerinden/yahûdi veya hristiyan kimse var mıdır?” “Yoktur yâ Resûlallah!” dedik. Kapıyı kapatıp, ellerimizi kaldırmamızı ve “Lâ ilâhe illallah” dememizi emir buyurdular. Emre uyararak bizde ellerimizi kaldırıp “Lâ ilâhe illallah” dedik. Sonra Peygamberimiz (s.a.v.) Efendimiz Hazretleri: “Yâ Râb, sana hamdolsun ki bizi bu kelime ile gönderdin ve onunla emir ve onun üzerine cenneti vâdeyledin. Şüphesiz sen vâdinden caymazsın.⁹⁴” Ve bize hitâb ederek: “Cenâb-ı Hakk'ın sizi mağfiret eylediğini müjdelirim!” buyurdular. İşte bu suret Habîb-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz Hazretleri'nin sahâbelere toplu halde zikir telkinidir.”⁹⁵

Tabiatı ve psikolojisi gereği etkileşime açık bir varlık olan insan üzerinde, kitle psikolojisinde hâkim olan hava etkin bir güce sahiptir.⁹⁶ Bu sebeple toplu yapılan ibadetler gibi toplu evrâd-ı şerîf okuma geleneği de coşku ve hissiyâtın aktarımı açısından daha etkili olmaktadır. Evrâdlar mûsikîmizin en güzel icrâlarının yapıldığı tekkelerde bu uygulama ile büyük topluluklar tarafından şifahi olarak öğrenilmekteydi. İcrâ esnasında topluluktaki herkesin aynı sestem yanlısız okumaya gayret etmesi uygulamada bir birlik yakalama çabasıdır. Hissiyat ve uygulama olarak tek bir gönül ve tek bir ağız ile okumak ise tevhîd eğitiminin en güzel tezahürlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.2 İbadetlerde Vakit Kavramı ve Toplu Evrâd-ı Şerîf Okuma Geleneği

İslam'da ibadet kavramında öne çıkan diğer esas ise ibadetlerin devamlılığı ve tayin edilmiş bir vakitte sürekli yapılması yani periyodik olmasıdır. Böylece kişide zaman şuurunun oluşması sağlanmaktadır. Zaman şuru insanın manevî dünyasını etkilediği gibi maddî dünyasını da etkiler, bu alanda onun daha verimli ve dinamik olmasını sağlar.⁹⁷ Kişinin manevî aleminden maddî alemine yansıyacak olan davranışlarında motivasyon

⁹⁴ Âli-İmrân 3/194.

⁹⁵ Ken'ân er-Rifâi, a.g.e., s. 205.

⁹⁶ Zeki Arslantürk- Tayfun Amman, *Sosyoloji*, İstanbul, 2001, s.184.

⁹⁷ Mehmet Bayrakdar, *İslam İbadet Fenomonolojisi*, Ankara, 1987, s.60.

görevini bu vakit kavramı üstlenir. Zîrâ; "ibadetlerin faziletlisi az da olsa devamlı olandır."⁹⁸

Cemaat ile gelişen içinde bulunduğu topluma uyum süreci, ibadetlerin tayin edilmiş vakitlerde tekrarı ile pekişir. Ayrıca kişide bir disiplin ve otokontrol sağlar. Böylece kişinin hayatındaki kargaşa ortamı yerini düzen ve huzura bırakır. Bu da kişinin davranışları arasında tutarlılık, devamlılık ve davranışların birbirini tamamlaması şeklinde tezahür eder. Böylece kişinin ibadetleri ile ahlakı, sosyal ilişkileri ile mesleki ilişkileri bir bütünlük arz eder.⁹⁹ İbadetteki sürekliliğin gerekliliğini Ahmet Hamdi Akseki şöyle dile getirmiştir; “*Vicdanî bir emir olan iman, Allah’ın emirlerine ve hükümlerine boyun eğmekten ibaret bulunan ibadet ve tâatle beslenip büyütülmeyecek olursa, onun te’sîri ve âsârı zayıflar, yavaş yavaş kalpten silinip gider, zîrâ fiillerin, duyguların ve fikirlerin birbirine karşılıklı te’sîri vardır. Şuurlu bir ibadet, imânı ne derece takviye ederse, ibadetteki gevşeklik de imânın gevşemesine ve günün birinde kalpten silinip gitmesine sebep olur.*”¹⁰⁰

Namaz, oruç, zekât ve hac gibi ister bedenî ister malî yapılan bütün farz ibadetlerde belirli bir zaman mefhumu ve şartı mevcuttur. Böylece belirli bir vaktin tayini ile bir cemaat oluşması sağlanmakta ve kişilerde zaman mefhumu yerleşmektedir.¹⁰¹ Bir müslüman günün muayyen zamanlarında ifâ ettiği beş vakit namaz ile masivâdan ve onun yükünden kurtularak güne iç huzur ve sukûnetini sağlamış olarak devam eder ve içinde bulunduğu topluluk ile bir olmanın yani tevhîdin manevî hazzını hisseder.

Namazla ilgili âyetlere bakıldığında bu devamlılık esasına dikkat çekildiğini görmekteyiz;

“*Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah’a gönülden boyun eğerek namaza durun.*”¹⁰²

---

⁹⁸ Buhârî, İman 32.

⁹⁹ Şentürk, *Din Psikolojisine Giriş*, İstanbul, 2010, s. 137, 164.

¹⁰⁰ Tahir Olgun, *Müslümanlıkta İbadet Tarihi*, İstanbul, 1946, s. 14.

¹⁰¹ Bayrakdar, *a.g.e.*, s. 60.

¹⁰² Bakara 2/238.

“Namazı kaldınız mı gerek ayakta gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah’ı anın. Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın. Çünkü namaz mü’minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.”¹⁰³

“Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için öğüttür.”¹⁰⁴

“Güneşin zevâline gecenin karanlığına kadar (belli vakitlerde) namaz kıl. Bir de sabah namazını kıl. Çünkü sabah namazı şahitlidir.”¹⁰⁵

“Şu hâlde onların söylediklerine karşı sabırlı ol, güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabbini hamd ve tesbîh et. Gecenin bir bölümünde ve gündüzün uçlarında da tesbîhte bulun ki hoşnut olabilesin.”¹⁰⁶

“Ey imân edenler Allah’ı çokça zikredin. O’nu sabah akşam tesbîh edin.”¹⁰⁷

“Ancak namaz kılanlar başka. Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir.”¹⁰⁸

Âyetlerde görüldüğü gibi namazda belirli vakitler ve devamlılık üzerine bir emir vardır. Aynı şekilde oruç ibadetinde de vakit ibadetin rükünlerindedir.

“Oruç sayılı günlerdedir. .... (O sayılı günler), insanlar için bir hidâyet rehberi, doğru yolun ve hak ile bâtılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur’ân’ın kendisine indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsin.”¹⁰⁹

Hz. Peygamber ise ibadette devamlılık hususunda şöyle buyurmuştur: “Allah indinde amellerin en makbulü az da olsa devamlı olandır.”¹¹⁰ Zirâ devamlı olan bir iş beraberinde ilerlemeyi de getirir.

---

¹⁰³ Nisâ 4/103.

¹⁰⁴ Hûd 11/114.

¹⁰⁵ İsrâ 17/78.

¹⁰⁶ Tâhâ 20/130.

¹⁰⁷ Ahzâb 33/41-42.

¹⁰⁸ Me’âric 70/22-23.

¹⁰⁹ Bakara 2/184-185.

¹¹⁰ Buhârî, İman, 32, Teheccüd, 18; Müslim, Salâtu’l-Musâfirîn (2220, 2221).

Tevhîd eğitiminde de zikirde devamlılık çok önemlidir. Abdulkerim Kuşeyrî bu konuyu şöyle açıklamıştır; “Zikir, *Hakk Sübhânehû ve Teâlâ’ya giden yolda kuvvetli bir esastır. Hatta bu yolda temel şart zikirdir. Devamlı zikir müstesna, başka bir şekilde hiçbir kimse Allah’a ulaşamaz.*”¹¹¹

Gazzâlî ise evrâdın fazîletini ve belirli zaman dilimlerinde yapılmasını şöyle açıklar:

“İnsanın nefsi, yaratılış itibariyle tez usandığı ve çabuk yorulduğu için, zikir ve fikirden muayyen olan bir nev’i üzerinde fazla dayanamaz. Muayyen bir nokta üzerinde devam ederse usanır ve tembelleşir. Kullar usanmadan, Allah usanmaz. Binâenaleyh, amelinden zevk alması, bu zevk ile hevesin artması ve bu sayede daha fazla devam edebilmesi için vakitlere göre amelini kısımlara göre ayırmak sûretiyle nefsinin dinlendirmek ve neş’esini arttırmak zarûreti hâsıl olmuştur. Bu sebeptendir ki, evrâdı, muhtelif kısımlara bölünmelidir. Nefs yaratılış itibariyle dünyaya meylettığıden onu yenebilmek için, insanoğlu ömrünün tamâmını veya çoğunu zikir ve fikirle geçirmelidir.”¹¹²

Harîrîzâde ise *Şerh-i Vird-i Settâr* adlı eserinde zikir hakkında şunları dile getirir;

“Zikir dünya ve ukbâda mü’min için bâkî ve ber-devamdır. Esnâf-ı zikirden cehrin efdaliyetine İmameyn-i Hünameyn mâil ve hafînin efdaliyetine İmâm-ı A’zam (r.a.) kâildir. Ammâ miyân-ı ehl-i tarîkde mübtedi derviş evvela zikr-i cehrîye devam etmek gerek zirâ sûre-i Yusûf 53¹¹³ âyet-i kerîmesince nefsi emmâre dâimâ sû’ ile âmir olmanın lazımdır ki cehr ile zikir ede. Tevhîd sadâsıyla mâsivâyı kalbinden gidere ba’de zikr-i hafîye devam ede ki sırr-ı akîdesi âsân ola.”¹¹⁴

Harîrîzâde’nin de dikkati çektiği üzere besteli toplu evrâd-ı şerîf okuma geleneği insan tabiatının bir gereği olarak ortaya çıkmış bir uygulamadır. Başlangıçta muhtemelen

¹¹¹ Kuşeyrî, a.g.e., s. 301.

¹¹² Gazzâlî, *İhyâ*, c. 1, s. 965.

¹¹³ “Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” dedi.

¹¹⁴ Harîrîzâde Kemâleddin Efendi, a.g.e., s.23.

konusma tonu ve bir öğretici misyon ile toplu olarak okunan evrâdlar, insan tabiatının monotonluğa olan karşı duruşu sebebi ile tüm musikî formları gibi belli bir müzikal yapıya dönüşmüştür. Tayin edilmiş bir vakitte okunması ise müzikal yapı olarak öğrenilmesini ve böylece okuyuşta birliği sağlamaktadır. Burada tüm okuyanların aynı sestem, aynı ahenkle, bir gönül ve ağızdan okumaları topluluk içinde tevîdi sağlamaya yönelik bir uygulama ve eğitimidir. Bu müzikal yapı zaman ve mekânın etkisi ile muhakkak değişime uğramış ve uğramaktadır. Bunda okunduğu coğrafya ve okuyan kişilerin müzikal alt yapısının payı büyüktür. Esas olan ise okunan metinden alınan ilâhî zevk ile tevîde giden yolda “*bir vücut gibi*”¹¹⁵ olmaktır.

---

¹¹⁵ Buhârî, *Edeb*, 27; Müslim, *Birr*, 66 (2586).

3. RİFÂİLİK

Seyyid Ahmed er-Rifâî (578-1183) tarafından Güney Irak'ta, Vâsıt şehrinde kurulan Rifâilik İslam dünyasında teşekkül eden ilk tarikatlardandır. İlk dönemler Ahmed er-Rifâî'ye nisbet edilmesinden dolayı Rifâiyye, Ahmediyye, teşkilatlandığı bölge olan Batâih'e nisbetle Batâihiyye olarak isimlendirilmiş günümüzde ise Rifâiyye ismi ile bilinmektedir.¹¹⁶

XIII. asrın başlarından itibaren Orta Doğu, Anadolu ve Balkanlar'da yayılmaya başlayan Rifâilik, Anadolu'da faaliyet gösteren ilk tarikatlar arasındadır.¹¹⁷ Kayseri-Samsun güzergâhını takip ederek Anadolu'ya giren Rifâilik, bu coğrafyada her dönem kısmen var olmasına rağmen asıl teşkilatlanması ve yayılması XVIII. ve XIX. yüzyıllarda olmuştur. Tarikat Anadolu ve İstanbul'da "Sayyâdiyye", "Ma'rifiyye", "Ulvâniyye" ve bu iki kol dışında Ahmed er-Rifâî'nin iki halîfesi Şeyh Muhammed ve Fethullah Mekkî'den gelen silsileler vasıtası ile yayılmıştır.¹¹⁸

Ahmed Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifîn* adlı eserinde Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (v.672/1273)'nin sağlığında Rifâilik ve Mevlevîlik arasında bir ilişki bulunduğunu, Rifâî dervişlerinin Konya'ya gelerek âyin yaptıklarını, XIV. yüzyılın başlarında ise Rifâî dervişlerinin Anadolu'da faaliyette bulduklarını ve Ulu Ârif Çelebi ile bir iletişim halinde olduklarını bildirmektedir.¹¹⁹ İbn Battûta ise *Seyahatnâme*'sinde XIII. yüzyıl sonu, XIV. yüzyılın başlarında Anadolu'da Rifâî dervişlerin varlığından söz etmektedir.¹²⁰ Bu bilgiler ışığında XIII. ve XIV. yüzyıllarda Anadolu'da faaliyet gösteren Rifâiliğin, kaynaklarda XVI. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da herhangi bir faaliyetine

¹¹⁶ Mustafa Tahralı, "Rifâiyye", *DİA*, İstanbul 2008, c.35, s.99.

¹¹⁷ Yücer, *XIX. Yüzyılda Anadolu'da Tasavvuf*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (doktora tezi), İstanbul 2001, s. 298.

¹¹⁸ Yücer, "XIX. Asırda Osmanlılarda Rifâiler", *Keşkül*, sy. 28, s. 25.

¹¹⁹ Bknz; Ahmed Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri* (trc. Tahsin Yazıcı), İstanbul 1973, c.2, s. 149-150.

¹²⁰ Bknz; İbn Battuta, *İbn Battuta Seyahatnâmesi* (trc. A. Said Aykut), İstanbul 2004, c. 1, s. 417, 425,427,471; M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 2012, s. 203.

rastlanmasa da¹²¹ Anadolu'daki varlığını sürdürdüğü ve bu yüzyılın sonuna doğru faaliyetlerini İstanbul'a taşıdığı söylenebilir.

Tarikatın Anadolu'daki faaliyetleri daha çok Rifâîliğin kollarından Sayyâdiyye, İzzîyye, Ma'rifiyye ve Ulvâniyye tarafından yürütülürken¹²², İstanbul'a gelişi diğer kollardan bağımsız olarak Ahmed er-Rifâî'nin halifesi Şeyh Muhammed'den gelen silsile vasıtası ile olmuştur. Hüseyin Vassâf'a göre bu silsileden Şeyh Mahmud el-Hadîdî (v.1110/1688) İstanbul'a gelip Rifâî âyini icrâ eden ilk kişidir ve kendisinden sonra yerine bıraktığı halifeler eliyle Üsküdar Rifâî Âsitânesi teşekkül etmiştir.¹²³

XIX. yüzyılda İstanbul ve Anadolu'da oldukça faal olan Rifâîlik başta Balkanlar olmak üzere Afrika, Hindistan ve Endonezya'ya kadar yayılmış, hemen hemen tüm İslam coğrafyasında aktif olan bir tarikat haline gelmiştir. Bulgaristan'ın Sofya, Köstendil; Yunanistan'ın Yanya, Serez, Eğriboz, Gümölcine, Selanik şehirlerinde ve Girit adasında Rifâî tekkeleri kurulmuştur.¹²⁴ Arnavutluk'ta XIX. yüzyılın ikinci yarısında Hacı Şeyh Mûsâ Muslihuddîn (Belaniça) er-Rifâî'nin Yakova'da kurduğu Rifâî tekkesi tarikatın Kosova ve Arnavutluk'un dışında Makedonya'da da tanınmasını ve yayılmasını sağlamıştır. Makedonya'da ise Üsküp Rifâî Asitânesi'ni faaliyete geçiren Şeyh Mehmed Hazînedar Baba (v.1238/1822) Rifâîliğin Makedonya'daki en önemli ismidir. Özellikle Şeyh Mûsâ Muslihuddîn ve Şeyh Mehmed Hazînedar'ın faaliyetleri ile Rifâîlik Balkanlar'da en faal tarikatlar arasına girmiştir.¹²⁵

3.1 Seyyid Ahmed er-Rifâî

Tam adı Seyyid Ahmed b. Alî el-Mekkî b. Yahyâ er-Rifâî olan Seyyid Ahmed er-Rifâî 512/1118'de, Bağdat'la Basra arasında kalan Batâih bölgesinde Ümmüabîde köyünde doğmuştur. Rifâî nisbesini atalarından Rifâa el-Hasan el-Mekkî'den (v. 331/943) dolayı almıştır. Soyu Hz. Hüseyin'e dayanan Ahmed er-Rifâî'nin İmam Mûsâ

¹²¹ Reşat Öngören, *Osmanlı'larda Tasavvuf: Anadolu'da Sufiler, Devlet ve Ulema (XVI. yüzyıl)*, İstanbul 2000, s.19.

¹²² Yücer, *a.g.e.*, s. 24.

¹²³ Bknz; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), İstanbul 2006, c. I, s.246.

¹²⁴ Tahralı, *a.g.e.*, s. 100.

¹²⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız; Raif Virmiş, *Kosova Tekkeleri: türbeleri ve kitâbeli mezar taşları*, İstanbul 2010, s.123-140; Metin İzeti, *Balkanlarda Tasavvuf*, İstanbul 2013, s. 251-265.

el-Kâzım'ın oğlu İbrâhim el-Murtazâ neslinden olan cediti Rifâa el-Hasan el-Mekkî, Karmatîler'in sebep olduğu kargaşa ve isyanlar sırasında Mekke'den İspanya'ya hicret ederek İşbîliye'ye yerleşmiştir. Torunlarından Seyyid Yahyâ, 450/1058 senesinde ailesiyle birlikte İşbîliye'den tekrar Hicaz'a dönmüş, daha sonra Basra'ya gitmiştir. Orada kendisine Şîîler'le Sünnîler arasındaki kavgalara son vermesi için Tâlibiyyûn'un nakiblik görevi verilmiş, Basra, Vâsıt ve Batâih bölgelerinde huzuru sağlamıştır. Ahmed er-Rifâî'nin babası olan Seyyid Ali bu zâtın oğludur; annesi ise Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin soyundan Fâtıma el-Ensârî'dir.¹²⁶

Seyyid Ali de babası Seyyid Yahyâ gibi Tâlibiyyûn'un nakibi iken Sünnîler'le Bâtınîler arasında yeni bir mücadele başlamıştır. Durumu Halife Müsterşid'e arz etmek için Bağdat'a giden Seyyid Ali fitneye sebep olanların bastırılması gerektiğini söylemiş, ancak halife diğer siyasî meşguliyetlerini ileri sürerek bu hadiseye ilgi göstermemiştir. Seyyid Ali Batâih'e dönerken Bağdat yakınlarında vefat etmiş (519/1125), on sene sonra da Halife Müsterşid Bâtınîler tarafından öldürülmüştür.¹²⁷

Babasının vefatından sonra devrin büyük sûfilerinden dayısı Mansûr el-Batâihî, onu annesi ve kardeşleriyle birlikte himayesine almıştır. Kur'an öğrenimini ve hıfzını tamamladıktan sonra, devrin âlim ve mutasavvıflarından Ali Ebü'l-Fazl el-Vâsıtî ve diğer bazı âlimlerden İslâmî ilimleri öğrenmiş, Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin Şâfîî fıkhi ile ilgili *Kitâbü't-tenbîh*'ini okumuştur.

Ali Ebü'l-Fazl el-Vâsıtî'den icâzet alan ve hırkasını giyen Ahmed er-Rifâî, onun vefatından sonra dayısı Mansûr el-Batâihî'nin terbiye ve irşad halkasına girmiştir. Mansur el-Batâihî'nin vefatından sonra babasından kendisine intikal eden Ümmüabîde'deki tekkede faaliyetlerine devam etmiştir.¹²⁸ Kısa zamanda müridlerinin çoğalmış ve şöhretini yayılmıştır. Kendisine çeşitli itham ve iftiralarda bulunularak dönemin Abbasi halîfesi el-Muktefî (v.555/1160)'ye şikâyet etmişlerdir. Halîfenin durumu incelemek üzere gönderdiği müfettiş tekkedeki toplantılara katılmış ve "Eğer bu

---

¹²⁶ Ken'ân Rifâî, *a.g.e.*, s. 16.

¹²⁷ Tahralı, "Ahmed er-Rifâî", *DİA*, İstanbul 1989, c. 2, s. 127; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, İstanbul 1990, s. 530-531.

¹²⁸ D.S. Margoliouth, "Ahmed Rifâî", *İA*, Ankara 1960, c. 1, s. 203; Hasan Kamil Yılmaz, *a.g.e.*, s. 244; Ken'ân Rifâî, *a.g.e.*, s. 17.

seyyid ve müridleri sünnetten başka bir yol üzerinde iseler yeryüzünde sünneti takip eden bir topluluk kalmamış demektir” diyerek tesbitlerini halîfeye iletmiştir. Bunun üzerine Abbasi halîfesi Seyyid Ahmed er-Rifâî’ye bu nâhoş durumdan dolayı özür bildiren bir mektup göndermiştir.

555/1160’ta bazı yakınları ve müridleriyle birlikte hacca gitmiş, dönüşte Medine’yi ziyaret etmiştir. Medine uzaktan görününce devesinden inip yürüyerek Ravza-i Mutahhara’ya giren Ahmed er-Rifâî’nin bu ziyaret sırasında zuhûr ettiği söylenen bir kerametiyle ilgili menkıbe oldukça meşhurdur. Rivayete göre, Hz. Peygamber’in kabri önüne gelince “*es-Selâmü aleyke yâ ceddî!*” diyerek selâm vermiş, orada bulunanlar Hz. Peygamber’in “*Aleyke’s-selâm yâ veledî!*” sözüyle selâma karşılık verdiğini duymuşlar; cezbeye gelen Ahmed er-Rifâî diz çöküp, “*Uzakta iken benim yerime varıp toprağını öpsün diye sana ruhumu gönderiyordum; şimdi bu devlet bedenime de nasip oldu; uzat elini de dudaklarımla öpeyim*” mânasına gelen meşhur şiirini okumuş; bunun üzerine Hz. Peygamber’in kabrinden dışarıya nûrânî bir el uzanmış ve Rifâî bu eli öpmüştür. Devrin tanınmış sufilerinin de şahid olduğu bu hadise bir tevatür olarak yayılmış ve bu menkıbe Ahmed er-Rifâî’nin bir kerameti olarak günümüze kadar gelmiştir.¹²⁹

Ahmed er-Rifâî, şiddetli bir hastalık sonunda 22 Cemâziyelevvel 578/23 Eylül 1182’de vefat etmiştir. Türbesi Bağdat’ın güneyinde Vâsıt yakınlarındadır. İlk eşi Hatîce bint Ebû Bekir el-Vâsîtî en-Neccârî’den Fâtıma ve Zeyneb adlarında iki kızı, onun vefatından sonra evlendiği Râbia’dan Sâlih adlı bir oğlu olmuş, ancak Sâlih evlenmeden vefat ettiği için nesli kızları ile devam etmiştir. Fâtıma’dan İbrâhim el-A’zeb (v. 609/1212) ve Ahmed el-Ahdar (v. 645/1247) adlarında devirlerinde meşhur iki sûfî, Zeyneb’den ise ikisi kız altısı erkek olmak üzere on torunu olmuştur. Bunlardan İzzeddin Ahmed es-Sayyâd (v. 670/1271) Rifâîliğin Sayyâdiyye kolunun kurucusu olup tarikatın Irak, Hicaz, Yemen, Mısır ve Suriye’de yayılmasında tesiri olmuştur. Ahmed er-Rifâî’nin nesli günümüze kadar devam etmiştir. Suudi Arabistan, Irak, Suriye, Mısır, Lübnan gibi ülkelerde Rifâî aileler bulunmaktadır.¹³⁰

¹²⁹ Tahralı, *a.g.e.*, s.127; Eraydın, *a.g.e.*, s.532; Vassâf, *a.g.e.*, s.227.

¹³⁰ Tahralı, *a.g.e.*, s. 128; Eraydın, *a.g.e.*, s. 533-534; Vassâf, *a.g.e.*, s. 233, 241-243.

Ahmed er-Rifâî'nin tarikatın esaslarını, tasavvufî hikmet ve nasihatlarını aktardığı eserleri şunlardır; *el-Hikem er-Rifâiyye*, *el-Burhânü'l-Müeyyed*, *el-Mecâlisü's-Seniyye er-Rifâiyye*, *el-Erbâûne Hadîsen*, *Hâletü Ehli'l-Hakika maa'llâh*, *en-Nizâmü'l-Hâss li-Ehli'l-İhtisâs*, *el-Eş'âr*, *el-Ahzâb* ve *'l-Evrâd*.¹³¹

3.2 Rifâilik'te Usûl ve Zikir

3.2.1 İntisâb Merâsimi

Ahmed er-Rifâî tarafından kurulan, Kitap ve Sünnet'e dayanan, tevazu ve alçak gönüllülüğün esas alındığı Rifâilikde, şeyhe intisap diğer bütün tarikatlarda olduğu gibi müridle mürşid arasında bir bey'ât olarak kabul edilmekte ve bir merasimle gerçekleştirilmektedir: Şeyh, müride Cenâb-ı Hakk'a tevbe, günahları terk ve Allah'a rucû niyetiyle abdest alıp, iki rekat namaz kılmasını söyler. Bundan sonra şeyh kıbleye yönelerek iki dizi üzerine oturur. Mürid de şeyhinin karşısına geçerek dizdize gelecek şekilde oturur. Şeyh üç Fâtihâ-i Şerîfe okur ve müridin elinden tutarak Feth Sûresi 10. âyeti okur.¹³² Ardından Ubâde b. Sâmit'ten rivâyet edilen bey'ât ile ilgili hadîs-i şerifi hatırlatır: “Allah'a asla şirk koşmamak, hırsızlık ve zina etmemek, fakirlik korkusuyla çocukları öldürmemek, ahlâk-ı hasene ile yaşamak.” Bu hususları hatırlattıktan sonra, müride şu soru yöneltilir: “Siz bu şartlar çerçevesinde bana bey'ât ediyor musunuz?” ve mürid “evet” deyince ona Kur'an'daki ahdi bozmama ile ilgili âyetler okur.¹³³ Şeyh müride tevbe ettirdikten sonra şu sözleri söyletir: “Allah'ın emir ve yasaklarına, Hz. Peygamber'in sünnetine uyacağıma, herkese gerektiği şekilde hizmet edeceğime, dünya ve ahirette şeyhimin Ahmed er-Rifâî olduğuna, Cenâb-ı Hakkı, melâike-i kirâmını, resul ve enbiyâsını, halkından hâzır olanları işhâd ederim”. Sonra şeyh gözlerini yumar, ellerini dizlerine koyar, üç defa “Lâ ilâhe illallah” kavlini telkin eder ve dördüncüsünde “Muhammedü'r-Rasûlullah” der. Mürid de bu şekilde tekrar eder. Elini müridin göğsüne

¹³¹ Eraydın, *a.g.e.*, s.542-545; Tahralı, “Ahmed er-Rifâî”, s. 129.

¹³² “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar, Allah'ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah'a verdiği ahdi bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah'a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise, Allah yakında büyük bir mükafat verecektir.”

¹³³ Bu âyetler için bkz. Bakara 2/177; Mâide 5/1; Tevbe 9/4,7; Nahl 16/91, 95; Ra'd 13/21, 25; İsrâ 17/34; Ahzâb 33/15; Fetih 48/10.

götürerek Tevfik ve ihlası için duâ eder. Ve ikisi beraber kalkıp kibleye yönelerek Hz. Peygamber'e salât ve selâm getirirler. Fâtihâ ile intisab merâsimi sona ermiş olur.¹³⁴

3.2.2 Evrâd-Ezkâr

Tarikata giren sâlikten evvelâ şeriatın emir ve yasaklarını öğrenerek gereğini yerine getirmesi, sonra farzlarla birlikte çokça nâfile ibadetlerle meşgul olması istenir. Mürid için tercih edilen öncelikle sohbettir; yani mürid mürşidinin sözlerini dikkatle dinlemeli, onun hal ve hareketlerine dikkat etmeli, davranışlarında onu örnek almalıdır. Mürşidi ile sohbet ve beraberlik müridin kötü huylarının güzel huylara tevdi' olmasına yardımcı olur.¹³⁵

Şeyhin müride, kabiliyetine göre adedi tayin olunmak üzere vereceği ilk vird, Hz. Peygamber'e salât ve selâmdır. Sonra yine istidâd ve adedi tayin olunmak şartıyla "istiğfar" virdi verilir. Bundan sonra aynı şekilde kabiliyet ve adedi tayin olunmak üzere her namazın sonunda yirmi defadan az olmamak kaydıyla "Lâ ilâhe illallah" zikri verilir. Virdi çekmek için abdestli olmak, sakın ve münhâl bir yer bulmak ve gözleri yummak, şeyhe kalbini raptetmek, kalbten mâsivâyı çıkarmak gerekir.

Kelime-i Tevhîd zikrinde başarı elde eden müride şeyh, "Allah" zikrini verir. Bu zikri de başarı ile çekerse, Allah'ın güzel isimlerinden sayısı belli olmak şartıyla müride çekmesini söyler. Genelde Rahmân isminden sonra en çok tesbih edilen isimler şunlardır: Rahîm, Vehhâb, Kuddûs, Hakk, Halîm, Hayy, Hâfız, Hamîd, Selâm Kerîm, Metîn, Sabûr, Settâr, Gaffâr.

Rifâiyye'de evrâd ve ezkârın ismi ve sayısı kol ve şubelere göre değişmektedir. Evrâdlar genellikle şu şekilde çekilir. Önce abdestli olarak kibleye karşı oturulur. İstiğfar yapılır. Hz. Peygamber'e, ehl-i beytine, bütün peygamberlere, çehâr yâr-ı güzîne, 12 imâm, 12 tarîkat pîrlarına, çevresinde bulunan velîlerin ruhlarına, bütün geçmişlerine üç

¹³⁴ Ken'ân Rifâî, *Seyyid Ahmed Er-Rifâî*, s. 62-70.

¹³⁵ Ken'ân Rifâî, *a.g.e.*, s. 203

İhlâs ve bir Fâtihâ sûresi okunur. Şeyhin verdiği evrâdı çekilir ve bu sabah akşam tekrar edilir.¹³⁶

3.2.3 Halvet

Riyâzat ve mücâhedenin ağırlıklı olduğu bu tarikte biri Muharremiyye diğeri Hilâfet olmak üzere ahlakın güzelleşmesi için kırk gün süren iki halvet vardır.

Süresi kırk bir gün olan Hilâfet Halveti'nde o günlerde oruç tutmak, iftar ile sahur müşşidin tarifi üzerine yapmak gerekmektedir. Birinci gün ve gecede birer kere ve önceden tayin edildiği miktar üzere "Hamîd" zikrine devam edilir. Nihayet bulduktan sonra müşşid her namazın sonunda miktarı ehline malum ve "taliplerin münâcâtı" olarak bilinen "Rabbimiz! Bize tarafından rahmet ver ve bize (şu) durumumuzdan kurtuluş yolu hazırla!"¹³⁷ mealindeki âyetin zikrine devam edilir.

Bu zikre müşşid manevî işaret görünceye kadar devam edilir. İşaret görüldüğünde ise halifelere ait olan her gün 100 İhlâs Sûresi, 100 A'lâ Sûresi, 100 salât-ü selâm ve 100 Kelime-i Tevhîd zikri verilmek sureti ile hilafet verilir.

Muharremiye ise; her sene Muharrem ayının yedi gününe mahsus olan Muharrem Halveti'ne ayın birinci günü başlanır. Bu halvet halife ve müritlere mahsus bir halvet uygulamasıdır.

Halife olanlara mahsus olan Muharremiye halvetinde o günde yiyecekleri gıda canlı şeylerden olmamalıdır ve bu halvetin zikri malum sayıda Kelime-i Tevhîd'dir. İkinci günün zikri "Allah", üçüncü günün ki "Vehhâb", dördüncü günün ki "Hayy", beşinci günün zikri "Mecîd", altıncı günün zikri "Mu'tî" ve yedinci günün zikri "Kuddûs"tür. Bu günlerin her birinin ayrı duâları bulunmaktadır.

Müridlerin Muharremiye halveti ise şu şekildedir: Muharrem'in birinci gününde başlamak üzere abdestli olmak, oruç tutmak, bir yatakta ailesi ile yatmamak, canlı hayvan eti yememek ve söz söylemekten kaçınmak. Bu halvetteki zikir ise her namazın sonunda

¹³⁶ Ken'ân Rifâî, *a.g.e.*, s. 42-43.

¹³⁷ Kehf 18/10.

100 defa “Yâ Vehhâb” esmâsı, bundan sonra da yine 100 defa salât-u selâm getirmek, Hz. Peygamber’in ruh-i şerîflerine, ashâb-ı kiramın ve ehl-i beytinin, ehl-i tarik zâtların, Rifâî şeyhlerinin, anne-babalarının ve bütün Müslümanların ruhlarına hediye etmektir.¹³⁸

3.2.4 Tarîkat Zikri ve Burhân

"Turuk-u aliyye" olarak adlandırılan ve geliş silsilesi bakımından Hz. Ali'ye bağlanan tüm tarikatlarda olduğu gibi Rifâîlik'te de cehrî zikir esastır. Her tarîkat ayininde olduğu gibi şeyh efendinin fatihâsı ile başlayan tarîkat ayini, Ahmed er-Rifâî'nin tertip ettiği evrâd ve ahzâbın sekizinci hizibinde yer alan evrâd-ı şerîfin özel bestesinin okunması ile devam eder. Kısa bir duânın ardından dervişler ayağa kalkarak karşılıklı saflar halinde dizilirler. Şeyh efendi zikredilecek esmâyı belirtir ve zikir reisi bu esmâya uygun olarak zikri yürütmeye başlar. Zâkirler zikrin temposuna uygun ilahiler, şuuller ve kasideler okurlar.

Bazı zikir günlerinde İsm-i celâl zikri hızlandığında şeyh efendi kılıç, şiş, tığ, topuz gibi aletleri zikir yapan dervişler arasından seçtiği kimselerin yanak, karın, gırtlak, göz çukuru ucu gibi vücudun değişik yerlerine saplar. Dervişler vücutlarına saplanmış aleti elleriyle tutarak zikre devam ederler. Bunun yanı sıra şeyh efendi yassı bir kaşık biçimindeki “gül” denilen, ateşte akkor haline getirilmiş demiri yalar veya dervişlerin belden yukarı çıplak bedenlerine temas ettirir ve bu esnada “Hayy” ism-i şerifi zikredilir. Rifâîliğe mahsus olan bu uygulamalara “*burhân*” adı verilmektedir.¹³⁹ Bu uygulamalar arasında ateşe girme, zehir içme, vahşi hayvanlarla oynama, ağızda cam parçalarını çiğneme gibi uygulamalar da zikredilebilir. Bu haller ile Allah dilemedikçe ateşin yakmasının, kesici aletlerin kesmesinin, yırtıcı hayvanların zarar vermesinin mümkün olmayacağı delilleriyle ispatlanmak istenmekte, ayrıca bu yolla inkârcıların hidayete ermesi hedeflenmektedir. Burhân gösterilirken zikir devam etmekte ve vurmalı sazlar kullanılmaktadır.

Burhân bittikten sonra “Hakk” ve “Hû” ism-i şerîfleri zikredilir. Sonra oturulur ve Esmâ-i Hüsnâ’dan bazı isimler okunur. Ardından dervişlerden biri aşr-ı şerîf okur.

¹³⁸ Ken’ân Rifâî, *a.g.e.*, s. 79-85; Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul 2010, s. 245.

¹³⁹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 81; Safer Dal, *Istilahât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye*, s. 52; Tahralı, “Rifâiyye”, *a.g.e.*, s. 101.

Şeyh efendinin duâsının ardından Fâtiha okunur, salavâtlar çekilir, sağa ve sola selam verilerek zikir âyini hitama erdirilir.¹⁴⁰

Rifâiyye'nin çok tanınmış ve dikkat çekmiş bir hususiyeti olan ve icrâsı şeyh efendinin takdirine kalmış olan Burhân, Rifâiyye'nin Irak bölgesinden Anadolu'ya, buradan da Rumeli'ye ve diğer bölgelere kısa zaman içerisinde yaygınlaşmasında etkin rol oynamıştır. Zirâ fizik kanunlarının aksine bir amelle karşılaşan insan, ister istemez bu icraya ilgi ve alaka duymakta bu yolla tarikat hakkında zihninde daha çok merak uyanmaktadır. Burhân sırasında kullanılan aletlerin işlenmesi, yapımı, süslenmesi ise ayrı bir sanat değeri taşımaktadır. Bugün ülkemizdeki ve Balkan ülkelerindeki Rifâî tekkelerinde bulunan alet ve eşyalara bakıldığında bu husus daha net bir şekilde görülmektedir.¹⁴¹

3.2.5 Rifâiyye ve Mûsikî

Cehrî zikrin mûsikî ile harmanlanmış en güzel örneklerinden olan Rifâî tarikinin güçlü mûsikîsi, dinî mûsikîmizin özellikle de tekke mûsikîmizin zenginleşmesinde önemli rol oynamıştır. Tekke kültür ve terbiyesi ile yetişmiş mûsikîşinaslar dini mûsikîmize birçok eser kazandırmıştır.

Bu mûsikîşinasların en önemlilerinden birisi “Salât-ı Kemâliyye Şârihi” olarak bilinen Mehmed Nûri Efendi (v. 1856)'nin dervişi ve Kozyatağı Tekkesi bânisi Abdülhalim Efendi (v. 1896)'dir. Kozyatağı'nda kendisinin yaptırdığı camide imam ve hatiplik yapmış, tekke şeyhi olarak ömrünü sürdürmüştür. Mûsikî nazariyatını ve eski saz eserleri çok iyi bilen, ney, sîne kemanı ve tanbur çalabilen Abdülhalim Efendi'nin ney hocası bütün mevlevîhânelerin neyzenbaşısı tayin edilen Deli İsmail Dede Efendi (v. 1861)'dir. Abdülhalim Efendi'nin vefâtı üzerine yerine geçen oğlu Ali Rıza Efendi (v. 1930) kendisinden ney ve tanbur öğrenmiştir. Ali Rıza Efendi'nin oğlu Mustafa Nûri

¹⁴⁰ Ömer Tuğrul İnançer, “Rifâilik'te Zikir ve Musiki”, *DBİstA*, Ankara 1994, c. 6, s. 330.

¹⁴¹ Burhân ile ilgili alet ve eşyalar için bkz. Yahya Agah b. Salih el-İstanbulî, *Mecmuatü'z-Zarâ'if Sandukatü'l-Ma'arif = Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm* (hzr: Mehmed Serhan Tayşi), İstanbul, 2002; Nurhan Atasoy, *Derviş Çeyizi: Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Ankara, 2000.

Efendi (v. 1976)'de babası gibi bir mûsikîşinas olup tekke tarzı bendir çalan son sazandelerdendir.¹⁴²

Diğer bir Rifâî mûsikîşinas Odabaşı Tekkesi şeyhi semâzen Hâfız Ahmet Muhtar Efendi'nin halifesi, Rifâî zâkirbaşısı şeyh Hulûsi Efendi (v. 1897)'dir. İlk mûsikî derslerini babası Osman Efendi'den almıştır. Kâdirî, Bedevî, Sa'dî tekkelerinde zâkirbaşılık ve kıyam reisliği yapmıştır. Sesi çok tiz olan Hulûsi Efendi, zikir idaresindeki mahâreti ile nam salmış bir zâttır.¹⁴³

Rifâî tarikatının Maârifî kolundan olan Şeyh Hasan Rızâ Efendi (v. 1889) İstanbul'un o dönem meşhur mevlidhânlarındadır. Hilafetini Ahmet Vehbi Efendi'den alan Hasan Rızâ Efendi, mevlid meşkini Mutafzâde Ahmed Efendi'den yapmıştır. Çok güzel, gür, özel tavırlı bir okuyuşu olduğu rivayet edilen Rızâ Efendi aynı zamanda hattat ve şâirdir. Damat Said Paşa (v. 1868)'nin himâyesinde ve özel imamı olduğu için "Said Paşa İmamı" olarak da tanınmıştır.¹⁴⁴

İstanbul'da saray ve devlet hizmetinde bulunan yüksek rütbeli ricâlin konaklarında doğum, ölüm gibi ailevî törenlerde, dinî bayramlarda ve merasimlerde, özellikle Ramazanlarda teravîh namazı kıldırmak ve konaktaki hizmetlilere ve çocuklara Ramazan ayı boyunca itikad ve ibadetlerle ilgili ders vermek gibi hizmetler için "hususî imam" uygulamasının bir örneği olan Hasan Rızâ Efendi'de bu alanda çok hürmet görmüş bir zâttır.¹⁴⁵

Eyüp'lü zâkirbaşısı Bülbül Ahmed Efendi (v. 1912), Odabaşı tekkesi mensuplarından Âsım Efendi (v. 1902), Enderûn'da mûsikî dersleri almış olan Ahmedîyye Tekkesi şeyhi Mehmed Şevki Efendi (v. 1917), Üsküdar Kurban Nasuh Tekkesi şeyhi olan ve Selâmi Tekke şeyhi Muhtar Efendi ile Hüdâyî Âsitânesi şeyhi Rûşen Efendi'den mûsikî eğitimi alan Tevfik Efendi (v. 1899), Tevfik Efendi'nin oğlu ve babasının yerine geçerek şeyhlik görevini devralan Şeyh Hayrullah Tâceddîn Efendi (v.

---

¹⁴² S. Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri*, c. 2, s. 498, 501, 503-505; Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, c. 1, s. 322; İnançer, *a.g.m.*, s. 330.

¹⁴³ Öztuna, *a.g.e.*, c. 1, s. 393.

¹⁴⁴ İnançer, *a.g.e.*, s. 331; Nuri Özcan, "Ahmed Efendi, Mutafzâde", *DİA*, c. 2, s. 60.

¹⁴⁵ Türkan Alvan, *Said Paşa İmamı Hasan Rıza Efendi*, s.4-5.

1954) Eyüp Otakçılar'da Sultan Osman Tekkesi şeyhi ve zâkirbaşısı Talat Efendi (v. 1920) ve İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda İcrâ Heyeti Şefliği yapmış olan, 150'yi aşkın eseri bulunan Ali Rıza Şengel (v. 1953) ve Ümmü Ken'ân Dergâhı postnişini Ken'ân Rifâî (v. 1950) son dönem Rifâî mûsikîşinaslarından olarak mûsikîmizde önemli bir yere sahiptir. Aynı şekilde Ken'ân Rifâî'nin oğlu Kazım Büyükaksoy (v. 1991) da geleneksel İstanbul üslûbunda mevlid okuyan son mevlidhânlardan birisi olarak zikredilmektedir.¹⁴⁶

3.3 İstanbul Rifâîliği Ve Ümmü Ken'ân Dergâhı

XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başında bütün Osmanlı coğrafyasında faal olan Rifâîlik, İstanbul'da ilk kez Mahmud el-Hadîdî (v. 1110/1688) tarafından icrâ ettirilen bir Rifâî âyini ile Üsküdar'da faaliyet göstermiştir. Kendisinden sonra gelen halîfesi Şeyh Yasin (v. 1689) özellikle Rifâî evrâdı ve kıyam zikrini İstanbul'da talim ettiren önemli bir isimdir. Şeyh Yasin'in halîfelerinden Osman Himâyetî (1796) ve Karasarıklı Şeyh İbrahim Sabrî Efendi (v. 1827) vasıtasıyla İstanbul'da birçok Rifâî tekkesi açılmıştır.¹⁴⁷ 1732'de Üsküdar Menzilhâne Yokuşu'nda inşa edilen Rifâî Âsitânesi'ne Mahmud el-Hadîdî ve halîfesi Şeyh Yasin'den sonra sırası ile Şeyh Mehmed Tahir (1812), Şeyh Ali Rıza Efendi, Mehmed Sâdık Efendi (v. 1827), Şeyh Feyzullah Efendi (v. 1843), Tatar Hâfız Şeyh İbrahim Hilmi Efendi (v. 1864), Hâfız Abdürrahîm Tevfik Efendi (v. 1893) postnişîn olmuşlardır.¹⁴⁸ XIX. Yüzyılın sonunda İstanbul'da kırktan fazla Rifâî tekkesi faaliyet göstermiştir. Enver Şapolyo tekkelerin kapatılmasından evvel (1925) İstanbul'da faaliyet gösteren kırk Rifâî tekkesi tespit etmiştir.¹⁴⁹

3.3.1 Ümmü Ken'ân Dergâhı

Bânisi Ken'ân Rifâî'nin annesi Hatice Cenân Hanım olan Fatih'te Muhtesip İskender Mahallesi, Kırtay Sokak, 9 numara'da bulunan Ümmü Ken'ân Dergâhı 1908 Ağustos'unda yapılan bir merasim ile faaliyete başlamıştır. İstanbul'da açılan son dergâhlardandır. Çarşamba ve Cuma günleri Ken'ân Rifâî tarafından Mesnevî sohbetleri

¹⁴⁶ Öztuna, *a.g.e.*, c. 1, s. 167-168; İnançer, *a.g.e.*, s. 331.

¹⁴⁷ Vassaf, *a.g.e.*, 246; Yücer, *a.g.e.*, s. 298.

¹⁴⁸ Yücer, *a.g.e.*, s. 303.

¹⁴⁹ Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul, 1964, s. 464-65.

yapılmış, bu günler ve bu günlerin yanında kandil ve Kadîr gecelerinde de âyin-i şerîf icrâ edilmiştir. Âyinlerde zaman zaman Rifâî geleneğine uygun olarak “burhan” da gösterildiği rivâyet edilmiştir. 1925’te dergâhların kapatılmasına kadar 17 sene hizmet vermiş daha sonra aile efrâdı tarafından mesken olarak kullanılmaya başlanmış ve Ken’ân Rifâî manevi eğitim görevine yine sohbetleri ile burada devam etmiştir.¹⁵⁰ Günümüzde ise müze ve vakıf olarak kullanılmaktadır.

3.3.1.1 Ken’ân Rifâî (Büyükaksoy)

1867 yılında Selanik’te doğmuştur. Babası Filibe hânedânından Abdülhalim Bey, annesi Hatîce Cenân Hanım’dır. İlk eğitimine Selanik’te Alliance Okulları’nda başlayan Ken’ân Rifâî ailesinin Fatih/Hırka-i Şerîf’e yerleşmesi ile birlikte eğitimine Galatasaray Sultânîsi’nde devam etmiştir. Burada Muallim Naci, Muallim Feyzi, Recaizâde Mahmut Ekrem ve Zihni Efendi gibi hocalardan ders almış ve hocaları tarafından her zaman takdir edilen bir öğrenci olmuştur.¹⁵¹

1885 yılında Galatasaray Sultânîsi’nden mezun olan Ken’ân Rifâî daha sonra hukuk fakültesine girmiş ve bir yandan da Bâb-ı Âli Hâriciye Kalemî’nde ve Posta-Telgraf Müdürlüğü müşâvirliğinde görev yapmıştır. Ondokuz yaşında Balıkesir İdâdîsi Müdürlüğü’ne tayin edilmiş ve burada onbir ay görev yapmıştır. Bu süre zarfında annesinin de mürşidi olan mürşidi Ethem Efendi’nin teşvîki ile bir hocadan ney ve musikî dersleri almıştır.¹⁵²

Balıkesir’den sonra Adana Maarif müdürlüğüne, ardından sırasıyla Manastır, Kosova, Üsküp ve Trabzon Maarif müdürlüklerine getirilmiştir. Üsküp’de buldukları dönemde ilk müridi kendisine biat etmiş, daha sonra Trabzon’da buldukları dönemde ise halk arasında Ahmed Baba olarak bilinen bir velî zât başta olmak üzere birçok müridi olmuştur.¹⁵³ Manastır’da bulunduğu sırada mürşidi Ethem Efendi vefat etmiş ve yerine

¹⁵⁰ İbrahim Aydın Yüksel, “Ümmü Kenan Tekkesi”, *DBİstA*, İstanbul, 1994, c. 7, s. 338; <http://www.cenanvakfi.org/vakif-binasi/>.

¹⁵¹ Sâmihâ Ayverdi-Nezîhe Araz, “Birinci Etüd”, *Ken’ân Rifâî ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*, İstanbul 2009, s. 25-36; Mustafa Tahralı, “Ken’ân Rifâî”, *DİA*, İstanbul 2002, c. 25, s. 254, Kazım Büyükaksoy, *Ken’ân Rifâî’den Mesnevî Hatıraları* (haz. Arzu Eylül Yalçinkaya), İstanbul, 2013, s.13.

¹⁵² Can Ceylan, *Dergâh’tan Akademi’ye Rifâîlik ve Ken’ân Rifâî*, İstanbul 2014, s. 133; Yüce Gümüş, *Ken’ân Rifâî (Büyükaksoy) Musikî Yönü ve Eserleri*, İstanbul, 2013, s. 9.

¹⁵³ Büyükaksoy, *a.g.e.*, s. 14.

genç müridini bıraktığını bildirmiştir. Daha sonra mânevî bir işaret üzerine Medine'ye gitmek için başvuruda bulunan Ken'ân Rifâî, birkaç yıl bekledikten sonra Medine'de İdâdî-i Hamîdî müdürlüğüne tayin edilmiştir. Dört yıl kaldığı Medine'de yine mânevî işaret üzerine beldenin şeyhü'l-meşâyihi, Seyyid Ahmed er-Rifâî neslinden Seyyid Hamza er-Rifâî'ye hizmet etmiş, şeyhi kendisine, “Oğlum, ben mi senin şeyhinim, yoksa sen mi benim şeyhimsin?” diyerek icâzet ve hilâfet vermiştir.¹⁵⁴

İstanbul'a dönüşünde, Erkek Muallim Mektebi'nde Fransızca hocalığı, Tedkîkât-ı İlmiyye âzalığı, Dârüşşafaka ve Gelenbevî Sultânî müdürlüğü, Meclis-i Maârif âzalığı gibi görevlerde bulunmuş, bir ara ikinci defa Medîne-i Münevvere'ye giderek kısa bir müddet kalıp dönmüştür. 1908 yılında annesi Hatice Cenân Hanım'ın Hırka-i Şerîf'te inşa ettirdiği Ümmü Ken'ân Dergâhı'nda postnişîn olarak irşad faaliyetine başlamış ve 1925 yılında tekkelerin kapatılmasına kadar buradaki faaliyetlerine devam etmiştir.¹⁵⁵ Maarif Vekâleti'nden emekliye ayrıldıktan sonra da on üç yıl Fener Rum Lisesi'nde Türkçe hocalığı yapan Ken'ân Rifâî, soyadı kanununun çıkmasından sonra “Büyükkaksoy” soyadını almıştır. 7 Temmuz 1950 tarihinde vefat etmiş ve Merkez Efendi Camii avlusunda şadırvanla kabristan duvarı arasındaki hazîreye defnedilmiştir.¹⁵⁶

Fransızca, Almanca, İngilizce, Arapça, Farsça, Rumca ve Çerkesçe gibi dillerde vukûfiyeti bulunan Ken'ân Rifâî'nin eserleri şunlardır:

Muktezâ-yı Hayat (İstanbul, 1308); Balıkesir'de bulunduğu sırada hazırladığı fen ve tabiat bilgisi kitabı mahiyetinde bir eserdir. Müellif mukaddimede eseri Fransızca kitaplardan tercüme ederek hazırladığını söyler.

Rehber-i Sâlikîn (İstanbul, 1327); Tarikat usul ve âdâbına dair bir risâledir.

Tuhfe-i Ken'an (1327); 340 kadar hadisin ve İmam Bûsiri'nin *Çaşîdetü'l-bürde*'sinin yine nazmen tercümesidir. Ayrıca müellifin bazı ilâhilerini ihtiva etmektedir.

¹⁵⁴ Ayverdi- Araz, *a.g.e.*, s. 100; Tahralı, *a.g.e.*, s. 254, Büyükkaksoy, *a.g.e.*, s. 14.

¹⁵⁵ Mustafa Özdamar, *Dersâadet Dergâhları*, İstanbul 2007, s. 144.

¹⁵⁶ Tahralı, *a.g.e.*, s. 254; Ceylan, *a.g.e.*, s. 136; Vassaf, *a.g.e.*, s. 263-264.

Ahmed er-Rifâi (İstanbul, 1340); Ahmed er-Rifâi ve tarikatı hakkında Türkçe’de yazılmış en geniş eserdir. İçinde müellifin bazı ilâhileri de bulunmaktadır. Sonuna Ahmed er-Rifâi’nin elli iki hizbi eklenmiştir. Eser Mustafa Tahralı’nın editörlüğünde tekrar yayına hazırlanmış ve Cenan Vakfı Neşriyatı’ndan 2008 yılında tekrar basılmıştır.

İlâhiyyât-ı Ken’an (İstanbul, 1341); Yukarıda adı geçen iki eserindeki ilâhilerle birlikte diğer şiirlerini ihtiva etmektedir. Manzumelerin büyük çoğunluğu aruzla yazılmıştır. Sünbül Efendi ve Merkez Efendi için yazdığı iki manzume Hattat Aziz Efendi tarafından büyük birer levha halinde yazılmış ve bu zatların sandukalarının baş ucuna konulmuş olup halen mevcuttur. Kitabın ikinci kısmında bizzat kendisinin, bestekâr İzzeddin Hümâyî Elçioğlu ve Muallim Kâzım beylerin bestelediği yetmiş beş kadar ilâhinin notası verilmiştir. Eserin Yusuf Ömürlü tarafından hazırlanan ikinci baskısında yeni bestelenmiş bazı ilâhilerle ilk baskıda yer alan ilâhilerin sadece bestelenmiş olanlarına yer verilmiş (İstanbul 1974), Yusuf Ömürlü ve Dinçer Dalkılıç’ın yaptığı son baskısında ise (İstanbul 1988) günümüz bestekârlarının bazı bestelerinin notaları ilâve edilerek bestelenmiş eserlerin notaları ve Ken’ân Rifâi’nin bütün manzumeleri bir araya getirilmiştir.¹⁵⁷

Şerhli Meşnevî-i Şerif (İstanbul, 1973); Mevlânâ’nın Meşnevî’sinin I. cildinin şerhi olan eser, dergâhtaki mesnevi derslerinde Ziya Cemal Büyükaksay, Semiha Cemal ve Semiha Ayverdi gibi talebelerinin tuttuğu notların daha sonra bir heyet tarafından karşılaştırılarak bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş derleme, bu heyette bulunan Nihad Sâmî Banarlı’nın kalemıyla günümüz Türkçe’sine kazandırılmıştır.

Sohbetler (Haz. Sâmîha Ayverdi, Ankara, 1991-92); Ken’ân Rifâi’nin damadı Ziya Cemal Büyükaksoy’un 1922-1925 yılları arasında dergâhta tasavvuf sohbetlerinden “Selâmlık Notları” başlığıyla tuttuğu notlar ve Ziya Cemal Bey’in kız kardeşi Semiha Cemal ile Sâmîhâ Ayverdi’nin aile içindeki tasavvuf sohbetlerinden derlediği notlardan

---

¹⁵⁷ Bkz. Ken’ân Rifâi, *İlâhiyyât-ı Ken’an* (haz. Yusuf Ömürlü), İstanbul 1974; Gümüş, *a.g.e.*, s.10-11.

meydana gelmiştir.¹⁵⁸ Ayrıca Arzu Eylül Yalçinkaya tarafından *Ken'an Rifâi'nin Mesnevi Sohbetleri* adıyla bir yüksek lisans tezi yapılmıştır.¹⁵⁹

Kırk Derste Arapça (Medine, 1316); Ken'ân Rifâi'nin Medine'de bulunduğu sırada yazdıkları bu eser pratik bir yöntemle Arapça öğrenmeye yönelik bir kitaptır. Eser Osmanlıca yazılmış olup, Latin alfabesiyle basılmamıştır.¹⁶⁰

3.3.2 Ümmü Ken'ân Dergâhı ve Musikî

Tasavvufî eğitimini mürşid-i kâmillerden aldığı birebir eğitim ile tamamlamış, tekke geleneği içerisinde yetişmemiş bir şeyh olan Ken'ân Rifâi, İstanbul'a yerleşip Fatih'teki Ümmü Ken'ân Dergâhı'nı açacağı zaman tekke usûl ve erkânını öğrenmek üzere İstanbul'daki tekke ve dergâhları gezerek burada devrin icra usûlünü gözlemlemiş ve bu konuda ehil zâtlarla irtibat kurmuştur. Bu konuda kendi ifadeleri şöyledir: “Ben tekkede yetişmedim. Dergâh açılacağı zaman ağabeyimle¹⁶¹ tekke tekke gezip usûl erkân öğrenmeye çalışmıştık.”¹⁶²

Ken'ân Rifâi'nin oğlu Kazım Büyükaksoy Ümmü Ken'ân Dergâhı üzerine kaleme aldığı metinde dergâhı şöyle anlatır: “*Arabî yılı 1326 Receb ayının 24. üncü ve 1324 yılı ağustos ayının 8. günü büyük bir tören, duâ ve tekbirlerle Fatih, Kırtay Sokak, 9 numaralı hanenin bahçesinde inşa edilmiştir. Bu tarihten itibaren her Cuma günü ikinci vaktine yakın bir zamanda akşam ezanına yarın saat kala semâhâne açık olup-keremi üzerimizde hazır olsun- dergâh-ı şerîfin postnişîni eş-Şeyh Ken'ân Rifâi Hazretleri'nin mülkiyet, tasarruf ve idareleri altında idi. Evkaf ile ilgisi olmamakla beraber diğer bütün tekkeler gibi Evkaf'a kayıtlı olup zâkir, fakir muhtaç olan dervişlere mahsus olmak üzere Evkaf tarafından aylık 15 lira gibi cüz'i bir para tahsis edilmiş idi. Dergâh-ı şerîfin her türlü masraf, tamir ve harcı hali vakti yerinde olan mürid ve*

¹⁵⁸ Tahralı, *a.g.e.*, s. 254; Ceylan, *a.g.e.*, s. 136.

¹⁵⁹ Bkz. Arzu Eylül Yalçinkaya, *Ken'an Rifâi'nin Mesnevi Şerhi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.

¹⁶⁰ Büyükaksoy, *a.g.e.*, s. 18.

¹⁶¹ Server Hilmi Bey'e “ağabey” diye hitap ederlermiş.

¹⁶² Ayverdi- Araz, *a.g.e.*, s.122, İsmet Binark, “Seçilmişlerden Bir Seçilmiş: Kenân Rifâi (Büyükaksoy)”, *Bir 20. Yüzyıl Münevverî Ken'ân Rifâi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul 2015, s. 24.

dervişlerden dahî hiçbir muavenet olmadan doğrudan doğruya kendileri tarafından yapılırdı.

Dergâhın bahçedeki cümle kapısı âyin-i şerîfe başlanmadan bir saat önce başhalîfe, rahmetli Şeyh Osman, Şeyh Aziz, Şeyh Server Efendiler tarafından kısa bir duâ ile kapalı bulunan kapılar açılır, yerine akşam sırlanincaya kadar demir parmaklıklı iki kapı takılır ve bu kapıların takılışında dergâh-ı şerîfin paşmakçısı rahmetli Mahmut Efendi' de bulunurdu.

Kapı açıldıktan sonra ihvan, diğer tarikatlara mensub dervişler ile seyirciler yavaş yavaş gelmeye başlarlar ve selamlık kısmındaki odalarda mukabelenin başlayacağı saate kadar sigara ve kahvelerini içerek birbirleri ile musafaha ederek görüşürlerdi. Tevhîdhânenin harem kısmının sol kısmındaki kapıdan Hazret-i Mürşîd, tâc-ı şerîf, cübbe, kemer ve heybetiyle çıkarak semâhânenin giriş kapısının dışında saat (ikindiden sonra) 2.30-3.00 raddelerinde kibleye karşı ayakta dururlar, tevhîdhânenin dış penceresinden kendilerini gözetleyen ve teşriflerini bekleyen Şeyh Aziz Efendi Hazretleri istikbal eder ve kapının perdesini kaldırıp Hazret-i Şeyh'i ihtiram ile karşılardı.

Yukarıda yazıldığı gibi Hazret-i Mürşîd kapı dışında kibleye müteveccihen durup Fatîha çeker, arkalarında halifeleri Şeyh Osman, Şeyh Server, Şeyh Aziz, Şeyh Cemal ve Şeyh Arif Efendiler takip edip semâhâneye girerler.

Dervişler, hariçten gelen misafirler ve şeyhler birer birer semâhâneye gelip yerlerini alırlardı. Hazret-i Mürşîd şeyh postunun yanındaki posta oturur, Salât-ı Kemâliye ve üç Kelime-i Tevhîd'den sonra Fâtihâ çekilirdi. Şeyh postunun vazîfelisi olan şeyh nâkibi Mısır Çarşılı rahmetli Sabri Efendi kapalı olan postu ayakta elinde tutarak özel bir duâ ile yerine serip açar. Ondan sonra Hazret-i Mürşîd açılmış olan bu posta geçer, bunu müteakib hazırlanmış olan kürüsüye çıkarak 45 dakikadan az olmamak üzere Mesnevî-i Şerîf şerh ederler ve herkes hatta mevlevîhâne şeyhleri dahî, bunların içinde bulunan mesnevîhanlar bile huşû içinde dikkatle dinleyip takip ederlerdi. Ders-i şerîfin sonunda Fâtihâ çekerler, semâhânenin her tarafında dervişler oturur, Reis Ahmed Efendi onların ortasında bulunur. Hazret-i Şeyh'in vereceği emir ve işarete göre dervişlere direktif vererek zikri idare ederdi. Değerli ve güzel sesli dervişler semâhânenin ortasında

iki tarafa serili bulunan postların üzerine otururlar, gerek Ken'ân Rifâî gerekse başkaları tarafından bestelenmiş olan Arapça ve Türkçe ilahileri Zâkirbaşı Yaşar Efendi'nin idaresi altında zikir esnasında hep bir ağızdan okurlardı. Bu zâkirler boş çevrilmeyip muhtaç olanlar taltif edilirdi.

Her Cuma günü mukabele esnasında muhtelif semtlerden ve muhtelif tarikatlara mensub en az 10-15 şeyh hazır bulunurdu. İhyâ (kandil geceleri- Kadir geceleri) gece yarısına kadar müstesnâ bir mânevî toplantı olur, hatta bu gecelerde Rifâî şişi batırılır ve gül yalanırdı. Ramazan ve Kurban Bayramlarını takip eden Cuma günlerine mahsus nevbe, kudüm ve şiş gösterileri yapılırdı.

Ramazân-ı Şerîf geceleri-30 gece- bazen Şeyh Bedreddin Efendi, bazende Edirneli Ömer Efendi tarafından teravih namazı kıldırılır. Teravihten sonra Pazartesi, Cuma geceleri Hazret-i Mürşid'in huzurlarında kahve ocağında bir saat kadar sohbetlerinden istifade edilirdi. Kahve nâkibi Şakir Dede olup dervişlere ve misafirlere kahve pişirirdi. Kandil haftalarında bazen gece ve bazen gündüz Zâkirbaşı Yaşar Baba tarafından mevlid-i şerîf okunurdu. Muharrem aylarından bilhassa onuncu günü tarihi iki büyük kazanla ilahi, tevhid ve mersiyelerle aşure pişirilirdi ve hatta daha eski zamanda tablalar, siniler ve sofralarla dervişlere ve fakirlere çorba, etli patates ve pilavdan mürekkep yemek verilirdi.

Cumhuriyet hükümetinin çıkardığı bir kanun ile 1925'te maalesef kapandı."

Ken'ân Rifâî'nin 41 yaşında meşîhatine geçerek faaliyetlerini başlattığı Altay Dergâhı, dönemin alimlerinin, yazar ve sanatkarlarının bir buluşma noktası olmuştur. Yılmaz Öztuna, babası Muhiddin Öztuna ve dedesi Mehmed Efendi'nin müdavimi olduğu bu tekke ve Ken'ân Rifâî hakkında şunları söylemektedir: "1908'de Fatih'de Altay Rifâî Dergâhı'nı açarak şeyhliğe resmen başladığı zaman 41 yaşında idi. Bu dergâhı Batı kültürüne de eğilen bir fikir kulübü haline getirdi."¹⁶³ İstanbul'un tasavvufi muhitleri, ilim ve irfan çevreleri içerisinde müessir bir yere sahip olan tekke aynı zamanda musikide de önemli bir konumdadır. Devrin önde gelen dinî musikî üstadları, 1925'te

¹⁶³ Yılmaz Öztuna, "Büyükaksoy (Şeyh) Ken'ân Rifâî", *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, Ankara 1990, c. 1, s. 167.

tekkelerin kapatılmasına kadar musikin en nadide örneklerini burada icra etmişlerdir. Son devir zâkirbaşı ve kıyam reislerinden Salahî Dede-Selahaddîn Demirtaş 5 yaşından 12 yaşına kadar babası Zâkirbaşı Hüsameddîn Efendi ile her gece aralarında Altay Dergâhı'nın da olduğu bir ya da iki tekkeye giderek oradaki zikrullâha katılmıştır. Tekke musikisinin bütün inceliklerini o yaşlarda bu dergâhlarda öğrenen Selahaddîn Bey, Altay Dergâhı zâkirbaşısı Yaşar Efendi için “*Onun gibi zikir açanı hiçbir yerde görmedim*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁶⁴

Mahdumu Hafız Kâzım Büyükkaksoy'dan intikal eden şu hatıra Ümmü Ken'ân Dergâhı'nda musikin yeri ve ona verilen önem hakkında oldukça açıklayıcı olmuştur:

“Hafız Sâmi (Ünokur) merhum, bir gün öğrencisi Kâzım Büyükkaksoy'u görmek üzere, dergâha gelir ve içeride zikir edâ olunmaktadır. Dergâhın sofasında, hemen zikir meydanının dışında bekler ve içeri haber gönderir. O sıralar rûhen bazı sıkıntılar yaşamaktadır. Meydan sâhibi olarak, postnişîn Ken'ân Rifâi'ye meydancıbaşı¹⁶⁵ haber eder ve Ken'ân Rifâi'de oğlu Kâzım Bey'i çağırarak, “oğlum, hocan gelmiş. İçeri çağır da, ona şifâ niyetine okuyalım ve Allah'ın izniyle şifâ bulsun” der. Kâzım Büyükkaksoy, büyük bir sevinçle, hocasının şifasına vesîle olacağını düşünerek dışarı çıkar ve hocası Hâfız Sâmi'yi başını dergâh duvarına dayamış, zikrin haşyetiyle, kendinden geçmiş olarak görür ve yanına giderek, “Hocam, müjdeler olsun. İçeri teşrif buyurursanız, şeyhimiz sizi dâvet buyurdular ve Allah'ın izniyle, sizin şifânız için okuyacaklarını belirttiler.” der. Hâfız Sâmi'de küçük Kâzım'ın yanağını okşayarak, birazdan içeri geleceğini söyleyerek, onu içeri gönderir. Ama, bekledikleri hâlde zikrin sonuna kadar kimse içeri gelmez. Zikr-i şerîfin nihâyetinde dışarı çıkan Kâzım Bey, dergâhın başmakçıbaşısına¹⁶⁶ ne olduğunu sorar ve hocasının başmakçıbaşısına, o devrin yüklü bir miktarı olarak, bir mecdiye vererek, çıktığı cevâbını alır.”¹⁶⁷

¹⁶⁴ Ergür, *a.g.e.*, s.48, http://kenanrifaisempozyumu.org/galeri/#video_albümü/oturumlar.html 4.

Oturum: Yusuf Ömürlü & Doç. Dr. Vasfi Emre Ömürlü.

¹⁶⁵ Meydanı idare eden kişi.

¹⁶⁶ Dergâha gelenlerin ayakkabılarını istifleyip, gidenlere de ayakkabılarını veren kişi

¹⁶⁷ http://kenanrifaisempozyumu.org/galeri/#video_albümü/oturumlar.html 4. Oturum: Vasfi Emre Ömürlü.

1925’de dergâhların sırlanması ile inkıtaa uğrayan bu musiki meşkleri 60’lı yıllarda Sâmihâ Ayverdi’nin teşvikleri ile Ekrem Hakkı Ayverdi’nin evinde tekrar ihyâ edilmiştir. Bu meclislerde Sâdî Şeyhi İzzi Onat, Sâdî Şeyhi Raşid Er, Kâzım Büyükkaksoy, Selahaddin Gürer, Selahaddin Demirtaş gibi tekke kültürüne hâkim zâtlar ve devrin musiki üstadları ile kaybolmaya yüz tutmuş olan tasavvufî gelenekler icrâ edilerek ihyâsı ve sonraki nesillere nakli sağlanmıştır. Zâkirbaşılık görevini Albay Selahaddin Bey (Gürer)’in, zikir reisliğini Salâhî Dede (Selahaddin Demirtaş)’ın üstlendiği 30-40 kişinin katıldığı bu zikir meclislerinde Rifâi Âyin-i Şerîfi icrâ edilmiştir.¹⁶⁸

3.3.2.1 Kazım Büyükkaksoy

1904 yılında İstanbul’da dünyaya gelen Kazım Büyükkaksoy Ken’ân Rifâi’nin tek erkek evladıdır. Annesi Ken’ân Rifâi’nin ilk eşi Fatma Mahire Hanım’dır. Üç aylar içerisinde doğdukları için babası Ken’ân Rifâi kendisine “Receb” ismini uygun görmüş fakat büyükannesi Hatice Cenân Hanım’ın teberrüken Kur’ân-ı Kerîm’den açtıkları sayfada Âl-i İmrân Suresi’nin 134. âyetinin çıkması üzerine kendisine “Kâzım” ismi verilmiştir.

Ümmü Ken’ân Dergâhı’nın faaliyete geçmesi ile birlikte devrin önde gelen mûsikîşinasları ve hâfızları ile aynı ortamı paylaşmış, icrâlarını dilemiş ve onlardan mûsikî meşk etmiştir. Dört senede İlahiyat ve Eczâcılık fakültelerini birlikte okuyup mezun olmuştur. Şehzâdebaşı Camii’nde yetişmiş devrinin kudretli bir hâfızı ve mevlidhanı olan Kazım Bey mevlidi musikimizin bugün en önemli icrâ kaynaklarından biri olan Hafız Sâmi’den meşk etmiştir. Musikide diğer hocası ise İzzettin Hümâyî Elçioğlu’dur, kendisinden özellikle dinî musiki meşk etmiştir. Ken’ân Rifâi’nin halîfelerinden Muhammed Abdülaziz Efendi¹⁶⁹ (v. 1934)’den hat meşk etmiş ve genç yaşta icazetini almış ayrıca kendisinden “burhan” dersi de almıştır.

Babası Ken’ân Rifâi kendisine bir eczâne açmayı teklif etmiş ve mesleğini icrâ etmesini istemişse de Kazım Bey Fatih Millet Kütüphanesi’nde çalışmayı, hâfız ve mevlidhan olarak görev yapmayı tercih etmiştir.¹⁷⁰ Burada uzun yıllar çalışması ve yazma

¹⁶⁸ Ergür, *a.g.e.*, s. 48.

¹⁶⁹ Hattat Aziz Efendi için bkz: Muhittin Serin, “Aziz Efendi”, *DİA*, c. 4, İstanbul, 1991, s. 337.

¹⁷⁰ Bu bilgiler talebesi Vasfi Emre Ömürlü ile yapılan görüşmelerden alınmıştır.

eserleri incelemesi sonucu “Yüce Veliler”¹⁷¹ adlı eserini kaleme almıştır. Ayrıca kendisinin Ken’ân Rifâî’nin 1908-1925 yılları arasında yaptığı Mesnevî derslerinden, Mesnevî’nin birinci cildinin şerhine dair tuttuğu notlarının bir araya getirilmesiyle oluşan “Mesnevî Hâtıraları” adında bir eseri daha vardır.¹⁷² Rind meşrep ve nüktedan bir insan olan Kazım Bey çevresi tarafından edeble müzeyyen bir insan olarak bilinmiştir. Klasik mevlid icrasının son temsilcilerinden olan Kazım Bey 1993 yılında vefat etmiş, Merkez Efendi Kabristanlığı’na defnedilmiştir.

3.3.2.2 İzzi Onat

Babası Osman Nihad Efendi’di (v. 1894) Sâ’dî tarikatından ve Şeyh Matrak Tekkesi¹⁷³ postnişini olan İzzi Bey, bu tekkenin son postnişinidir. 1885 yılında doğmuştur. 10 yaşında iken babası vefat eden İzzi Bey, bu tarihten sonra dedesi Etyemez Tekkesi şeyhi Ferid Efendi’nin, dedesinin vefatından sonra ise 1901 senesine kadar dayısı Hüseyin Hüsni Efendi’nin himayesinde olmuştur. Seyr ü sulûkunu dayısının himayesinde tamamlayan İzzi Bey 1901-1902 tarihlerinde hilafetini Ahmed Cânib Efendi’den almıştır. Ahmed Cânib Efendi tekkenin meşihatını sağlığında, kendi rızası ile küçüklüğünden beri kendisinin himaye ve terbiyesinde olan İzzi Bey’e devretmiştir.

Cemâleddin Server Revnakoğlu İzzi Bey’in boyunun kısa oluşundan dolayı Tevhîd’e pek girmediğini fakat güzel zikir-i şerîf idâre ettiğini söylüyor. Ayrıca güzel münacaat okuduğunu, mersiye okumasının da güzel ve tesirli olduğunu bildiriyor.

Sultan Selim’deki İmam-Hatip Okulu’nda, Karagümrük Orta Mektebi’nde ve Kız Muallim Mektebi’nde katiplik yapan İzzi Bey ayrıca maliye memurluğu¹⁷⁴ yapmış ve 1951 senesinde emekliye ayrılmıştır.

¹⁷¹ Büyükaksoy, *Hak Yolunun Önderleri Yüce Veliler*, İstanbul, 1979.

¹⁷² Büyükaksoy, *Mesnevî Hâtıraları*, İstanbul, 1952 – *Ken’ân Rifâî’den Mesnevî Hâtıraları* (haz. Arzu Eylül Yalçınkaya) İstanbul, 2013.

¹⁷³ 1251 yılında Şehreminin’de ilk defa "Matrak" lakaplı Şamlı Hacı Hasan Kutsî tarafından meşihati konulmuş olan Arabzâde Tekkesi, Odabaşı, Şeyh İzzî ve Hasan Kutbî Tekkesi olarak da bilinen tekke Fatih, Melek Hatun Mahallesi, Lâlizâde ve Selamğası sokakları, 1509 ada, 12. parselde yer almış olan tekke günümüzde mevcut değildir.

¹⁷⁴ Bu bilgi 15 Nisan 2017 tarihinde Orhan Büyükaksoy ile yapılan mülakattan alınmıştır.

Halîfeleri; oğlu Muallim Nihad Bey (Onat), Karagümrük'lü Hattat Hâfiz Salahaddîn Bey, Tarihçi Mithat Sertoğlu, Sütlüce Şeyhi Elif Efendizâde Muhtar Bey'dir.¹⁷⁵

Tasavvufî düstûrunu "*Bağlan da istersen taşa bağlan*" sözü ile açıklayan İzzî Bey, tekkelerin kapatılmasından sonra tasavvufî kültür ve tecrübesini sonraki nesillere aktarma çabası içerisinde olmuştur. Buldukları ev toplantılarında yapılan zikirlerde bütün ilahi neş'esini sunmuş, bu usûl ve erkânı gençlere öğretmeye ve yaşatmaya çalışmıştır.¹⁷⁶

3.3.2.3 Raşid Er

1901 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Annesi Emine Hesnâ Hanım, babası Şeyh Mehmed Âkif Efendi'dir. Defterhâne ketebesinden olan Mehmed Âkif Efendi, 1867'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlk tahsilini Odabaşı Mektebi'nde yapmıştır. Sünbüliyye tarîkatı şeyhlerinden Mehmed Hayri Efendi'den hıfzını ikmal etmiştir. Bâyezîd dersiâmılarından Tekirdağlı Ahmed Mustafa Efendi'den 1316/1898 senesinde ilmiye icâzeti almıştır. Defter-i Hâkânî Emâneti Muhasebe Merkez Kalemî'nde muvazzaf olarak istihdam edilmiştir. Babası Şeyh Raşid Efendi'ye intisablı olan Mehmed Âkif Efendi 1313/1897'de aldığı Berat-ı Âlî ile tekkenin sorumluluğunu üzerine almıştır. Kendisi zamanında tekkede on kadar müntesib bulunduğu rivayet edilmektedir. XIX. Yüzyılın sonlarında kurulduğu tahmin edilen ve Şeyh Raşid Efendi Tekkesi olarak da bilinen tekke günümüzde Şeyh Raşid Camii olarak ibâdete açıktır.¹⁷⁷

Altı yaşında hıfzını tamamlamış olan Raşid Er, Davutpaşa Mekteb-i İdâdî'sini bitirip Dâru'l-Hilâfeti'l-Âliyye Medresesi'ne devam etmiştir. Harita Mekteb-i Âlisi'nden mezun olmuş, 1927-1928'de Kadastro Mektebi'nin Riyâziyye (Matematik) bölümünden mezun olmuştur. 15 Eylül 1923'de İstanbul Umûr-u Tasarrufiyye Müdürlüğü'nde haciz memuru olarak çalışmaya başlamıştır; Eyüp, Üsküdar, Bakırköy, Kartal, Beyoğlu ve

¹⁷⁵ Özdamar, *a.g.e.*, s. 186, Müfid Yüksel, *İstanbul'un Kaybolan Tekke ve Dergahları*,

<http://mufidyuksel.com/istanbulun-kaybolan-cami-ve-dergahlari-arpaci-mehmed-efendi-mescidiseyh-matrak-tekkesi-mufid-yuksel/>

¹⁷⁶ Bu bilgiler 15 Nisan 2017 tarihinde Orhan Büyükaksoy ile yapılan mülakattan alınmıştır.

¹⁷⁷ Yücer, *Sa'diyye*, s. 172, 173; Serin, "Mehmed Râşid Er Beyefendi", *Yüksek Mimar Dr. İ. Aydın Yüksel'e Armağan*, s. 432.

Sarıyer Tapu Kadastro Müdürlükleri'nde çeşitli görevlerde bulunmuştur. 30 Haziran 1955'te emekli olmuştur.¹⁷⁸

1925'te hilâfetini alan Raşid Efendi'nin hilafetini İzzî Efendi'den aldığı günümüze ulaşan bilgilerdendir.¹⁷⁹

1932'de Servet Hanım'la evlenen Raşid Efendi'nin bu evlilikten Halil, Haldun, Sıdıka ve Betül adlarında dört çocuğu olmuştur.

Tekkelerin kapatılmasından sonra da tasavvufî tecrübe ve bilgisini, hassasiyet ve disiplinle sürdürmüş ve bunun sonucu olarak çevresinde kültür ve sanat camiâsına dair geniş bir zümre oluşmuştur. Sâ'dî, Bedevî ve Rifâî tarikatlarının XX. Yüzyıla ulaşan evrâd, kıyâm kelime-i tevhîd ve ism-i Celâl zikrini, tarikat inceliklerini, adâb ve erkânını iyi bilen bir zât olan Raşid Er, bu zengin tasavvufî kültürün eksiksiz bir şekilde yeni nesillere aktarılması konusunda da büyük titizlik göstermiştir.¹⁸⁰ Raşid Efendi'nin bu titizliği hakkında Ken'ân Rifâî'nin torunu Orhan Büyükaksoy şu hatırayı nakletmiştir: *"Zikir esnasında vuku bulan bir hadiseye yalnızca meydan sahibi kimse o müdahale edebilir. Bir gün meydana zikir esnasında Raşid Efendi dışında birisi meydana eli ile tempo tutmaya çalıştı. Raşid Efendi çok kızdı, öyle sinirlendi ki sinirinden zıpladı ve başının izi tavana çıktı. Tarikat adab ve erkânı konusunda çok titiz biriydi."*¹⁸¹

Nezih Uzel o yıllarda Raşid Efendi'nin Sadi şeyhi İzzi (Onat) Efendi ile mevlid, cenaze ve ev toplantılarında sürekli beraber olduklarını söyler ve Raşid Efendi'yi şöyle anlatır: *"Raşid Efendi pek uzun, tumturaklı ve halavetî duâ ederdi. Özellikle cenaze duâları, tezkîyeleri meşhurdu. Biraz çekingendi. Pek üzerine gidilmezdi, "zaman kötü" diyerek susar oturur, fırsat bulur ve pek coşarsa o zaman önüne geçilmezdi. Gerçekten zamana sitemli ve içten içe üzgündü. Mevlevî şeyhi Mithat Bahârî Beytur ve benim müşidim Necmeddin Kangay'ın cenaze namazlarını o kıldırması."*¹⁸²

¹⁷⁸ Yücer, *a.g.e.*, s. 173; Serin, *a.g.e.*, s. 434.

¹⁷⁹ Bu bilgi 15 Nisan 2017 tarihinde Orhan Büyükaksoy ile yapılan mülakattan alınmıştır.

¹⁸⁰ Yücer, *a.g.e.*, s. 175.

¹⁸¹ *a.g.r.*

¹⁸² www.nezihuzel.net, 2009 tarihli "Hizmet Eden Efendi'dir" başlıklı yazısının yorumlarından alınmıştır.

İnsan hayatının doğumdan sonrasında yer alan isim koyma, okula başlama, evlenme ve ölüm gibi devrelerinde yapılan merasimleri ve bu merasimlerde takip edilmesi gereken usûl ve nizâmı bizzat içerisinde yaşadığı tasavvufî kültür ve hayat sebebi ile çok iyi bilen Raşid Efendi, İstanbul’da yaşamış olan birçok tarikat büyüğünün techîz ve tekfîn işlerinde yol göstermiştir. Muharrem ayında pişirilen aşure kaselerini her tarikin tâc-ı şerîfi ile süsleyerek tekke kültürümüzün inceliklerini günümüze aktarmaya yolunda yeni nesillere yol gösteren Raşid Er tarikat kültür ve adabı konusundaki titizliği ile bilinmiştir.¹⁸³ Cumhuriyet dönemi’nde Perşembe ve Cuma günleri Erenköy’deki köşkünde sohbetlerini sürdürmüş olan Raşid Efendi, 11 Şubat 1984’de vefat etmiştir. Kabri Merkez Efendi Kozlu Mezarlığı’ndadır.¹⁸⁴

3.3.2.4 Selahattin Gürer

1896 yılında İstanbul Şehremini’de dünyaya gelen Selahattin Bey musiki çevrelerinde daha çok “Albay Selahattin Bey” olarak bilinmektedir. Annesi Şahende Hanım, babası Hasan Efendi’dir. Küçük yaşta babasının vefâtı üzerine dayıları Remli tekkesi¹⁸⁵ şeyhi Hafız Hüseyin Halis Efendi ve Şeyh Raşid Efendi’nin himayesinde büyümüştür. 1915’de Mekteb-i Hayriye son sınıf öğrencisi iken I. Ordu muhabere makinisti olarak Çanakkale muharebelerine katılmıştır. 1918’de Maslak muhabere deposunda mülâzım-ı evvel olarak görev almıştır.

1921’de Kılıçcı Baba Tekkesi şeyhi Arif Hulûsi Efendi’nin kızı Ruhsar Hanım ile evlenen Selahattin Bey, katıldığı İstiklal Savaşı’ndan sonra yüzbaşı rütbesi ile İstanbul 8. Muhabere Taburu’nda telgraf makinisti olarak göreve başlamıştır. 1928’de savaştaki üstün başarılarından dolayı kendisine İstiklal Madalyası verilmiştir. Sırası ile Erzurum (1935-38), Tokat (1939), Kırıkkale (1940-46), Ankara (1946-53)’da binbaşı rütbesi ile görev yapan Selahattin Bey, 1957’de albaylık rütbesine terfi ederek tekrar İstanbul Maslak muhabere deposuna tayin edilmiş ve aynı yıl buradan emekli olmuştur. 2 Şubat

---

¹⁸³ *a.g.r.*

¹⁸⁴ Yücer, *a.g.e.*, s. 175; Serin, *a.g.e.*, s. 435.

¹⁸⁵ Şehremini semtinde Saray Meydanı Caddesi, Çarşamba Tekkesi ve Yunus Emre sokaklarında

1978’de İstanbul’da vefât etmiş ve Mevlânâkapı’da Çürüklük Kabristanı’na defnedilmiştir.¹⁸⁶

Emekliye ayrıldıktan sonra hayatını dinî musikiye adayan Selahattin Bey, tekke musikisinin icrası ve sonraki nesillere nakli için büyük çaba sarf etmiştir. Onun bu sahadaki çabalarını Sâdî şeyhi Raşid Er, vefatı üzerine şu sözler ile dile getirmiştir: “*Şimdi tekkeler kapandı*”.¹⁸⁷ Remli Tekkesi’nde tasavvuf ve musiki içerisinde büyümüş olan Selahattin Bey, dayıları Hüseyin Hâlis Efendi ve Raşid Efendi’den birçok ilahi, durak, şüğul meşkettiği gibi kuûd, kıyâm ve devrân zikirlerinin usûl ve icrâsını da öğrenmiştir.¹⁸⁸ Çocuk denecek yaşta zâkirliğe başlayan Selahattin Bey kısa süre içerisinde zâkirbaşı olmuş ve devrin önde gelen zâkirbaşlarının arasına girmiştir. Rifâî ve Kadirî tariklerinden hilâfeti olan Selahattin Bey özellikle evrâd-ı şerîflerin hatasız ve usûlüne uygun okunması konusundaki titizliği ile öne çıkmaktadır. İstanbul’da birçok tekkede zâkirbaşılık yapan Selahattin Bey’in “Dolap niçin inilersin”, “Şehitlerin serçeşmesi enbiyanın bağı başı”, “Alemler nura gark oldu”, “Dil beytini pak eden” ilahileri tekkelerde çok okunan eserler arasında yer almıştır.¹⁸⁹

Dinî mûsikî formlarından Nâyî Osman Dede’nin mirâciyyesini Hopçuzâde Şâkir Efendi ile birlikte vakfiyeleri gereği İstanbul’da Nasûhî Efendi, Aziz Mahmut Hüdâyî, Sümbül Efendi dergâhları ve Tophâne Kâdirî Âsitânesi’nde; Bursa’da Mahkeme ve Nûmâniye camiilerinde icra etmişler ve bu geleneğin günümüze intikalini sağlamışlardır.¹⁹⁰

Hafızasındaki eserleri banda okuyarak notaya alınması ve neşri için çaba göstermiş ve bu uğraşları neticesinde “*Mütefekkir, Mutasavvif Halk Şairi Aşık Yunus Emre’nin Bestelenmiş Şiirleri*”¹⁹¹ adı altında 92 eserin neşrini gerçekleştirebilmiştir. Ali Rıza Şengel’in 1906’da tesbit ettiği 600 eserden oluşan iki ciltlik ilahi defterini

¹⁸⁶ Muhittin Serin, “Selahattin Güner”, *DİA*, c. 14, İstanbul, 1996, s. 317.

¹⁸⁷ Ergür, *a.g.e.*, s. 36.

¹⁸⁸ İnançer, “Kadirîlik”, *DBİStA*, c. 4, s. 378.

¹⁸⁹ Ahmet Hatipoğlu, *Besteleriyle Yunus Emre İlahileri*, Ankara, 1993, s. 271-332.

¹⁹⁰ Yılmaz Öztuna, *a.g.e.*, Ankara, 1969, c. 1, s. 246.

¹⁹¹ Selahattin Güner, *Mütefekkir, Mutasavvif Halk Şairi Aşık Yunus Emre’nin Bestelenmiş Şiirleri*, İstanbul, 1961.

kaybolmaktan kurtarmış ve ilk cildi Yusuf Ömürlü ile birlikte “Türk Mûsikîsi Klasikleri İlâhiler” başlığı altında 1979-1982 yılları arasında dört cilt halinde yayınlanmıştır.¹⁹²

3.3.2.5 Salâhaddin Demirtaş

1 Mart 1912’de İstanbul, Kasımpaşa’da dünyaya gelmiştir. Annesi Şerife Hanım, babası deniz subayı ve devrin önemli zâkirbaşı ve âyinhanlarından, giriftzen Hüsâmeddin Efendi’dir. Mûsikî ile ilk tanışması kanunî ve ûdî olan ablası Şaziment Hanım’ın evde babası ile yaptığı meşkler olmuştur.¹⁹³ 1919-1925 yılları arasında babası ile her akşam bir dergâha giderek pekçok eser meşk etmiş ve devrin tasavvuf ve mûsikî meclislerinde bulunmuştur. 1929 yılında annesini 1930 yılında babasını birer sene ara ile kaybeden Salâhaddin Bey ablası Şaziment Hanım’ın Beyazıt’taki evine taşınmıştır. 1933-1935 yılları arasında askerlik vazîfesini yerine getirmiş, 1934 yılında Semine Aksel Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten 1948’de bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir.

1948 yılında Albay Selahaddin Bey vasıtası ile Muzaffer Ozak ile tanışmıştır. Muzaffer Efendi’nin Aksaray Süpürgeci Han’daki kitap dükkanında muhasebe işleri ile ilgilenmiş daha sonra Muzaffer Efendi’nin yanında çalışan Ali Bilici ve Salâhaddin Bey’e hisselerini devredip, ortak etmesi sonucu 1956’da Salah-Bilici Kitabevi kurulmuştur.¹⁹⁴

1956 yılından itibaren her Perşembe günü Kasımpaşa Rifâî Dergâhı’na ve her Salı günü de Tophane Kâdirî Dergâhı’na gitmiş ve buralarda bu ekollerin âyin ve mûsikîsini cirâ etmiştir. Ayrıca 1960’lı yıllarda her Çarşamba Ekrem Hakkı Ayverdi’nin evindeki mûsikî meclislerinde Albay Selahaddin Bey ile birlikte Rifâî âyini icrâ etmişler ve bu mûsikînin sonraki nesillere aktarılması için uğraşmışlardır. 1960-1978 yılları arasında Konya’da Hazreti Mevlânâ’yı anma törenlerinde âyinhân olarak görev yapmıştır. 1967 senesinden itibaren Muzaffer Ozak’ın isteği üzerine Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı’nda pazartesi günleri ilâhi ve *kıyâm kelime-i tevhîdi*’ni meşk etmiştir. 1980’den sonra bu meşkler Safer Dal’ın Üsküdar’daki evinde devam etmiştir.

¹⁹² Ali Rıza Şengel, *İlahiler: Türk Mûsikîsi Klasikleri* (haz. Yusuf Ömürlü), İstanbul, 1979, c. 1, s. 10.

¹⁹³ Ergür, *a.g.e.*, s.17.

¹⁹⁴ Ergür, *a.g.e.*, s.18-19.

Emekliliğinin ardından evinde ve gittiği meşklere talebelerine kıyâm kelime-i tevhîdi talimleri yaptırmıştır. Bu meşklere Salâhaddin Bey aynı zamanda tasavvuf adab ve erkânını da talebelerine meşk etmiştir.¹⁹⁵

Mûsikîde hocaları babası Hüsameddin Efendi, Kâdirî zâkirbaşısı Şeyh Cemal Efendi, Hüseyin Sebilci, Albay Selahaddin Gürer, Cerrâhî Âsitânesi zâkirbaşısı Necati Efendi, ûdî Sâdî Erden olan Salâhaddin Bey ayrıca tekke mûsikîsinde Cerrâhî şeyhi Fahreddin Efendi, Rifâî şeyhi Muhiddin Efendi, Sâdî şeyhleri Râşid ve İzzî Efendi, Kâdirî şeyhi Gavsî Efendi ve Şeyh Nazmi Geylan Efendi, Saadettin Heper, Hopçuzâde Şakir Çetiner gibi pek çok kıymetli mûsikîşinâsdan istifade etmiştir.

1970'den itibaren beste yapmaya başlayan Salahaddin Bey, bestelerindeki yüksek mûsikî sebebi ile Safer Dal tarafından "Salâhî Dede" olarak anılmış ve mûsikî çevrelerince de bu şekilde tanınmıştır.

Kuvvetli ve bas bir ses rengine sahip olan Salahaddin Demirtaş 5 Mart 1997'de vefât etmiştir. Kabri Çengelköy Mezarlığındadır.¹⁹⁶

3.3.2.6 Yusuf Ömürlü

1936 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Yusuf Ömürlü, Mehmet Efendi ve Hatice Behire Hanım'ın ikinci çocuğudur. Cibâlî'de mütevazî bir çocukluk geçirmiş olan Yusuf Ömürlü mûsikî ile ilk olarak plaklar vasıtası ile tanışmıştır.¹⁹⁷ 1950'lerin başında lise yıllarında Arif Sami Toker'den ders almış, öğrencisi olduğu İstanbul Erkek Lisesi'nde Türk Müziği Korosu kurulmasına vesile olmuş ve bu koronun şefliğini yapmıştır.¹⁹⁸ Lise eğitiminden sonra İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Mimarlık Bölümü'nde eğitimine devam etmiştir.¹⁹⁹ Mûsikî faaliyetlerine ise Üsküdar Mûsikî

---

¹⁹⁵ Ergür, *a.g.e.*, s. 21.

¹⁹⁶ Ergür, *a.g.e.*, s. 22-23.

¹⁹⁷ Ergun Balcı, *Mûsikîye Adanmış Bir Ömür; Yusuf Ömürlü'nün Hayatı*, İstanbul, 2016, s. 25,34.

¹⁹⁸ Balcı, *a.g.e.*, s. 48-49.

¹⁹⁹ Balcı, *a.g.e.*, s. 50.

Cemiyeti'nde devam etmiş, öğrenci olarak girdiği bu cemiyetin daha sonra koro şefliği görevini yapmıştır.²⁰⁰

1958 senesinde Konya'da Mevlânâ'yı anma törenlerinde âyinhân olarak bulunmuştur. Bu yolculuk esnasında başta Samihâ Ayverdi olmak üzere birçok önemli zâtlarla tanışmıştır.²⁰¹ Dinî mûsikîyi Albay Selâhaddin Bey, Salâhî Dede (Salâhaddin Demirtaş) gibi isimlerden öğrenmiş ve 60'lı yıllarda Ekrem Hakkı Ayverdi'nin evinde yapılan toplantılarda tekke mûsikîsini özellikle Rifâî âyini ve kıyâm kelime-i tevhîdini meşk etmiştir.²⁰²

1963 yılında Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'nde tanıştığı Ertem Ömürlü ile evlenmiştir. Bu evlilikten üç evlâdı dünyaya gelmiştir; Elif Ömürlü Uyar, Dilek Güldütuna ve Vasfi Emre Ömürlü. 1970 yılında kurulan Kubbealtı Akademisi'nde mûsikî hocası olarak uzun yıllar ders vermiştir.²⁰³ Burada hizmet ettiği dönem içerisinde 37 fasikül halinde 445 sözlü, 4 fasikül halinde 120 saz eserinin neşrini sağlamıştır.²⁰⁴ Ali Rıza Şengel ve Abdülkadir Töre tarafından derlenmiş 1007 ilâhi notasının basılması için büyük çaba göstermiştir.²⁰⁵ Ayrıca bu eserlerin seslendirilerek albüm olarak hizmete sunulması konusunda yine büyük gayretleri olmuştur.²⁰⁶ Ken'ân Rifâî'nin bestelerinden ve güftelerinden oluşan, ilk baskısı 1925 yılında yapılan *İlâhiyât-ı Ken'ân* adlı eserin latin harflerine transkripsiyonunu ve tashihini yaparak 1974 ve 1988²⁰⁷ senelerinde basılmasını sağlamıştır.²⁰⁸ Mûsikîmizin iyi öğrenilmesi ve icrâsı konusunda elinden geleni yapmış olan Yusuf Ömürlü ayrıca bu alanda otorite olan zâtlar ile talebe-hoca ilişkisini sürekli devam ettirmiş ve öğrendiklerini her dâim öğretmeyi bir vazife bilmiştir.

10 adet bestesi olan Yusuf Ömürlü'nün neşredilmiş eserleri ise şunlardır; İlâhîler (9 cilt), Türk Mûsikîsi Klasikleri (39 fasikül), Saz Eserleri (4 fasikül), İlâhiyât-ı Ken'ân,

---

²⁰⁰ Balci, *a.g.e.*, s. 53, 60.

²⁰¹ Balci, *a.g.e.*, s. 90.

²⁰² Ergür, *a.g.e.*, s. 42-43.

²⁰³ Balci, *a.g.e.*, s. 132.

²⁰⁴ Balci, *a.g.e.*, s. 144.

²⁰⁵ Balci, *a.g.e.*, s. 147.

²⁰⁶ Balci, *a.g.e.*, s. 150.

²⁰⁷ Eser daha sonra 2014 yılında genişletilmiş hali ile Cenân Vakfı tarafından tekrar neşredilmiştir; bkz. *İlâhiyât-ı Ken'ân*, İstanbul, 2014.

²⁰⁸ Balci, *a.g.e.*, s. 152.

Yahyâ Kemal'in Bestelenmiş Şiirleri, Rahmet Peygamberi'ne İlâhîler, Türk Mûsikîsi Klasik Eserler Serisi (9 kaset), İlâhiyât-ı Ken'ân Albümü (4 CD).

3.4 Üsküp Rifâî Âsitânesi

1233/1817 yılında Mehmed Hazinedâr Baba tarafından kurulmuştur. Altıncı postnişîn Mustafa Haznedar Baba 1956'da İstanbul'a göç etmiş²⁰⁹ ve yerine Necip Ağa'yı bırakmıştır. Necip Ağa 1978'de Türkiye'ye göç edince yerine sırası ile Şeyh Haydar Murtezâ (v. 1987), Şeyh Erol (v. 2005) ve Şeyh Murteza geçmiştir. Tekkenin bugünkü postnişîni Şeyh Murteza'dır.

Tekke 800 metrekare gibi geniş bir arsa üzerine kurulmuştur. Tekkenin giriş kapısındaki 1265 tarihli kitabede

“Dersen de cihânda seni sokmaya efâ’î

Gel işte budur dergah-i vâlâ-yı Rifâî”²¹⁰

(Bu dünyada seni zehirli yılanların sokmasını istemiyorsan buyur gel yüce Rifâî dergâhına) ibâresi bulunmaktadır. Bahçe ve avlusu geniştir. Önceden tekke kapısının iç kısmında bulunan fakat bugün giriş kapısının solundaki çeşmenin yanında duran kitabede ise şöyle yazmaktadır:

“Kutb-i âlem hazreti Seyyid Rifâî kim odur

Çifte sancak birle ehlullâh içinde bî-bedel

Şüphe yoktur vâsıl-ı kurb-i Resûlullâh olur

Niyet-i ihlâs ile her kim ki andan aldı el

Vâkf-ı sırr-ı tarîki olmak istersen eğer

Sıdk ile dergâh-ı Hacı Şeyh Sa’duddîn’e gel”

²⁰⁹ Adem Özkul, “Râik Baba: Gönlümüzdeki Dergâhı Kimse Yıkamaz”, *Keşkûl*, sayı 28, s. 57.

²¹⁰ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2005, c. 1, s. 804.

Girişin sağında tekke binâları ve türbe bulunmaktadır. Türbenin üzerindeki kitabede ise şöyle yazmaktadır:

*“Be bâg-ı fazl-u irfân-ı duvazdeh hazret-i pîrân
Hemi âyende mîverend dervîşân-ı dilşîrân
Der in dem Şeyh Sa’deddîn ibn-i Şeyh Mehmed hem
Guzer kerd zîn guzergeh bâ civâr-ı hazret-i Rahmân
Eğer gûyi tura dânem gulâm-ı Şîr-i Yezdânem
Mekân-ı Sa’d şeyh a’lâ buved, târih-i rihlet dan
Binâ kerd mîr Seyfullah binâ-yı türbe ra lillah
Çi cay-ı hub ziyâret gâh, zemân târih-i âbistân
Rihlet fi 2 Şa’bân 1269 binâ-yı türbe 1273”*

Tercümesi ise şöyledir;

*“On iki pîrin fazîlet ve irfân bahçesinde
Yaralı kalpli dervîşler gelip giderler
Şu anda Şeyh Mehmed’in oğlu Şeyh Sa’deddîn de
Hazret-iRahmân’ın civârından geçen bu yoldan yürüdü
Eğer dersen seni bilmek istiyorum, (bil ki) ben Allâh’ın arslanının kuluyum
Şeyh Sa’deddîn’nin, yeri en a’lâ olsun, bil onun rihlet târihini
Türbeyi Allâh aşkı için Seyfullah Bey inşa etti
Ziyâret için ne güzel yerdir o
Benden al inşâ târihini vefâtı 2 Şa’bân 1269 (11 Mayıs 1853)*

Türbe 1273 (1857) yılında inşâ edilmiştir”

Semâhâne iki sokağın kesişim noktasına bakar. Yaklaşık 16 metrekare genişliğinde olan sofanın karşısında kahve ocağı, yanında post odası ve misafirhâne bulunmaktadır. Semâhânenin zikir mahalli olan orta kısmın tavanı sekizgen bir tekne tavanla örtülüdür. Zikir mahallinin sağ ve sol tarafında zâkir maksûresi bulunmaktadır. Mihrap duvarı ve sütunlarda alem, teber, topuz, şiş, müttekâ, kudüm, bendir ve ziller asılıdır. Türbede on üç sanduka bulunmaktadır. Bahçede ise, Mehmed Hazînedâr Baba, oğlu I. Sa’deddîn Efendi, II. Sa’deddîn Sırrı Efendi, Seyyide Hanım ve zevci Şeyh Ahmed Efendi’nin kabirleri bulunmaktadır.

Şeyh Sa’deddîn Sırrî’ye ait olduğu kabul edilen sokak kapısının yanındaki çeşmenin kitabesinde ise şöyle yazmaktadır:

“Bu kuru çeşmeye bak! El-Hâc Sa’deddîn kim

Yem-i hizmet ile ihyâ edip şeyh-i zamân

Meh-i mâtemde idi çünkü sebîl ettiği dem

Kerbelâ erleri ervâhını kıldı şâdân

Bir hisâpte çıkarıb bende Kemâlî târîh

Hasaneyn aşkına cârî ola bu mâ-i revân,

Fî gurre – Muharrem 1265”

Dergâh 2013 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin katkılarıyla onarılmış ve hizmete sunulmuştur.²¹¹

Dergâhta zikir haftada bir olmak üzere Cumartesi günleri yatsı namazından sonra cehrî olarak yapılmaktadır. Yatsı namazı kılındıktan sonra şeyh efeninin etrafında diz üstü halka şeklinde oturulur. Halkanın içerisinde ise tek bir mum yakılır. “Hû”

²¹¹ Metin İzeti, *a.g.e.*, s. 259-260; Mustafa Kara, “Basra Bursa Bosna Güzergâhında Bir Mola: Üsküb Rifâî Tekkesi”, *Keşkül*, sayı 28, s. 46.

esmasını zikreden dervişler secdeye giderler ve şeyh efendinin işareti ile zikir başlar. Evrâd-ı Şerîf'in toplu olarak okunmasından sonra Kelime-i Tevhîd zikri ilahi ve kasîdeler eşliğinde zikir kuûdî olarak devam eder.²¹²

Tekkede Mustafa Haznedar Baba'ya kadar postnişînlik yapmış isimler sırası ile şu şekildedir.²¹³

3.4.1 El-Hâcc eş-Şeyh Mehmed Hazînedâr Baba

Tetova (Kalkandelen)'nin Grupçin köyünde doğmuştur. Üsküp'de eğitimini tamamladıktan sonra hazînedâr olarak devlet memurluğu yapmaya başlamıştır. Burada Irak'tan gelen Şeyh Seyyid Hacı Hâtif ile tanışmış, kendisine intisâb etmiş ve üç gün birlikte hâlvet'e girmişlerdir. Sonrasında kendisine verilen mânevî vazîfe üzerine devlet memurluğundan istifa etmiş, Hatuncuklar Mahallesi'nden bir ev satın almış ve burayı Rifâî dergâhı olarak faaliyete geçirmiştir. 1238/1822 senesinde vefât etmiştir. Dergâhın bahçesinde medfundur.²¹⁴

3.4.2 El-Hâcc eş-Şeyh Sa'deddîn Efendi

Mehmed Hazînedâr Baba'dan sonra yerine oğlu Sa'deddîn Efendi geçmiştir. Serez'li Şeyh Ali Efendi'den hilâfet almıştır. Şeyh I. Sa'deddîn olarak da bilinmektedir. Tekkede çeşme ve iki büyük kitâbe yaptırmıştır. Âlim ve şâir bir kişi olduğu rivâyet edilen Sa'deddîn Efendi 1296/1878 senesinde vefât etmiştir. Dergâhın bahçesinde medfundur.

3.4.3 El-Hâcc Muhammed Bâkır Efendi

1256/1840 dünyaya gelen Muhammed Bâkır Efendi, Şeyh I. Sa'deddîn Efendi'nin oğludur. 1282/1865'de Sofya'lı Abdullah Efendi'den hilâfet almıştır ve 40 sene tekkede hizmette bulunmuştur. Babasının irtihâlinden sonra tekkede postnişîn olmuştur. İlmi ile devrin alimleri tarafından hürmet gören Muhammed Bâkır Efendi aynı zamanda halk tarafından da büyük teveccüh görmüştür. Postnişîn olduğu dönemde tekke

---

²¹² İzeti, *a.g.e.*, s. 261.

²¹³ Tekkede postnişînlik yapan isimler hakkındaki bilgi ve tarihler 21.11.2015 tarihinde Hasan Sevil ile yapılan röportajdan alınmıştır.

²¹⁴ İzeti, *a.g.e.*, s. 258; Özkul, *a.g.e.*, s. 58.

ve çeşmeyi tamir ettirmiştir. Hicrî 1314/1896 senesinde Safer ayının üçüncü Salı gecesi vefât etmiştir.

Halifeleri Elbasanlı İshak, Şeyh İdris Efendi ve Şeyh Bedreddin'dir. Şeyh Bedreddin'e hilâfet verdikten sonra onu Manastır Rifâî Dergâhı'na postnişîn olarak göndermiştir. Şeyh Bedreddin ömrünün sonuna kadar bu tekkede irşâd faaliyetine devam etmiştir.²¹⁵

3.4.4 Şeyh Sa'deddîn Sırrı Efendi

Şeyh Muhammed Bâkır Efendi'nin oğludur. 1316/1898'de amcası el-Hâcc eş-Şeyh Bedreddin Efendi'den hilâfet almıştır. II. Sa'deddîn olarak bilinmektedir. Postnişîn olduğu dönemde türbeyi tamir ettirmiştir.

Yahya Kemal'in şiir ve edebiyata dair duygularının açığa çıkmasında âlim ve şâir bir zât olan Sa'deddîn Sırrı Efendi'nin büyük etkisi olduğu, "*Ömrün şu biten neşvesi*" mısrası ile başlayan bestelenmiş şiirini bu mânevî hava etkisi ile yazdığı rivâyet edilmektedir. Zîrâ Yahya Kemal on üç, on dört yaşlarında bu tekkeye düzenli devam etmiş ve âyinlerde zâkir olarak ilâhiler okumuştur. Ayrıca Şeyh Sa'deddîn Efendi'den Farsça dersleri almıştır.²¹⁶

Tekke musikimizde sıklıkla okunan "*Devran bu devran*" mısrası ile başlayan Rast ilâhinin güftesi Sırrî mahlaslı Sa'deddîn Efendi'ye aittir. 6 Şubat 1936 senesinde Türkiye'de vefât etmiştir. Kabri Üsküp Rifâî Âsitânesi bahçesindedir.²¹⁷

3.4.5 Şeyh Ahmed Efendi

Prizren'li Şeyh Hüseyin Efendi'den hilâfet alan Şeyh Ahmed Efendi 6 ay kadar tekkede postnişîn olmuştur. 1936 senesinde vefât etmiştir.

---

²¹⁵ Feyzu'l-Sabah, İstanbul, 1985, s. 8.

²¹⁶ Kara, a.g.e., s. 47.

²¹⁷ Feyzu'l-Sabah, s. 10.

3.4.6 Şeyh Mustafa Haznedar Baba

Şeyh Ahmed Efendi'den sonra posta geçen Mustafa Baba, 1951 senesinde devlet televizyonları tarafından çekilen Rifâî zikrine dâir bir belgesel için kendisine para teklif edilmesine “Biz bu yolu para için değil Hak için tutmuşuz” diyerek cevap vermiş ve belgesel karşılığında herhangi bir ücret kabul etmemiştir. Aynı sene tekke Kùltür Bakanlığı tarafından tarihî eser olarak kabul edilmiştir.²¹⁸ 1956 senesinde ailesi ile birlikte İstanbul'a göç etmiştir Mustafa Baba, 14 Şubat 1974'de Türkiye'de vefât etmiştir.

---

²¹⁸ Özkul, *a.g.e.*, s. 58.

4. RİFÂÎ EVRÂD-I ŞERÎFİ

4.1 Evrâd-ı Şerîf Metni

Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Kul hüvallahü ehâd. Allâhü's-samed. Lem yelid ve lem yûled. Ve lem yekün lehü küfüven ehâd. (3)

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Kul eûzü bi-rabbi'l felâk. Min şerri mâ halâk. Ve min şerri ğâsikın izâ vekâb. Ve min şerri'n-neffâsâti fi'l-ukâd. Ve min şerri hâsidin izâ hased.

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Kul eûzü bi-rabbi'n-nâs. Meliki'n-nâs. İlâhi'n-nâs. Min şerri'l-vesvâsi'l-hannâs. Ellezî yuvesvisu fi sudûri'n-nâs. Mine'l-cinneti ve'n-nâs.

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

El-Hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn. Er-Rahmâni'r-rahîm. Mâliki yevmi'd-dîn. İyyâke na'budü ve iyyâke nesta'in. İhdina's-sırâdâ'l-müstekîm. Sırâdâ'l-lezîne en'amte aleyhim ğayri'l-ma'dûbi aleyhim ve le'd-dâllîn. Âmin.

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Elif lâm mim. Zâlike'l-kitâbü lâ raybe fihi hüden li'l-müttekîn. Ellezîne yû'minûne bi'l-ğaybi ve yukîmûne's-salâte ve mimmâ razeknâhüm yünfikûn. Vellezîne

yü'minûne bimâ ünzile ileyke ve mâ ünzile min kablike ve bi'l-âhiratihum yûkinûn. Ulâike alâ hüden min rabbihim ve ulâike hümü'l-müflihûn.

Ve ilâhüküm ilâhün vâhidün lâ ilâhe illâ hüve'r-rahmânü'r-rahîm.

Allahü lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyü'l-kayyûmü lâ te'huzühu sinetün ve lâ nevmün lehü mâ fi's-semâvâti ve mâ fi'l-ardi men zellezî yeşfe'u indehü illâ bi-iznihî ya'lemu mâ beyne eydihim ve mâ halfehum ve lâ yuhîtüne bi-şey'in illâ bimâ şâe vesi'a kürsiyyuhü's-semâvâti ve'l-arda ve lâ yeûdühü hifzuhümâ ve hüve'l-aliyyü'l-azîm.

Lillâhi mâ fi's-semâvâti ve mâ fi'l-ardi ve in tübdü mâ fi enfüsiküm ev tuhfûhu yuhâsibküm bihillâh. Fe-yağfiru limen yeşâü ve yuazzibü men yeşâü vallahü alâ külli şeyin kadîr.

Âmene'r-resûlü bimâ ünzile ileyhi min rabbihi ve'l-mü'minûne küllün âmene billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusulihî lâ nüferriku beyne ehadin min rusulihî ve kâlû semi'nâ ve eta'nâ gufrâneke rabbenâ ve ileyke'l-masîr. Lâ yükellifullâhü nefsen illâ vüs'ahâ lehâ mâ kesebet ve aleyhâ mektesebet rabbenâ lâ tuâhiznâ in nesînâ ev ahta'nâ rabbenâ ve lâ tahmil aleynâ isran kemâ hameltehu allelzîne min kablînâ. Rabbenâ ve lâ tühammilnâ mâ lâ tâkâte lenâ bihî. Va'fu annâ vağfir lenâ verhamnâ. Ente mevlânâ fensurnâ ale'l-kavmi'l-kafirîne

Yâ men hüvallahüllezî lâ ilâhe illâ hüve'r-Rahmânü'r-Rahîm el-Melikü'l-Kuddûs es-Selâm el-Mü'min el-Müheymin el-Azîzü el-Cebbâr el-Mütekebbir el-Hâlik el-Bâri el-Musavvir el-Ğaffâr el-Kahhâr el-Vehhâb er-Rezzâk el-Fettâh el-Âlîm el-Kâbi Bâsit Hâfid er-Râfi' el-Mu'izzü el-Muzillü es-Semî' el-Basîr el-Hakem el-Adlü el-Latîf el-Habîr el-Halîm el-Azîm el-Ğafûr eş-Şekûr el-Aliyy el-Kebîr el-Hafîz el-Mukît el-Hasîb el-Celîl el-Cemîl el-Kerîm er-Rakîb el-Mücîb el-Vâsi' el-Hakîm el-Vedûd el-Mecîd el-Bâis eş-Şehîd el-Hakk el-Vekîl el-Kavî el-Metîn el-Velî el-Hamîd el-Muhsî el-Mübdî el-Mümît el-Muhyî el-Mü'mîn el-Hayy el-Kayyûm el-Vâcid el-Mâcid el-Vâhid el-Ehad es-Samed el-Kâdir el-Muktedir el-Mukaddim el-Muahhir el-Evvel el-Âhir ez-Zâhir el-Bâtin el-Vâlî el-Müteâlî el-Berru et-Tevvâb el-Müntekim el-Afuvu er-Raûfu

Mâlikü'l-Mülkü zü'l-celâli ve'l-ikrâmi el-Muksit el-Câmi' el-Ğaniyyu el-Muğnî' el-Mâni' ed-Dârr en-Nâfi' en-Nûr el-Hâdî el-Bedî' el-Bâki el-Vârisü er-Reşîd es-Sabûr.²¹⁹

Ellezî tekaddeset ani'l-eşbâhi zâtuhû ve tenezzehet an müşâbeheti'l-emsâli sıfâtuhû ve şehidet bi-rubûbiyyetihi âyâtuhû ve dellet alâ vahdâniyyetihi masnûâtuhû.

Vâhidün lâ min killetin ve mevcûdun lâ min illetin bi'l-birri ma'rûfun ve bi'l-ihsâni mevsûfun ma'rûfun bilâ ğâyetin ve mevsûfun bilâ nihâyetin evvelün kadîmun bilâ ibtidâ' ve âhirun kerîmun bile'-ntihâ'.

Lâ yunsebu ileyhi'l-benûne ve lâ yüfnîhi tedâvülü'l-evkâti ve lâ tûhinühü's-sinûne küllü'l-mahlûkâti tahte kahri azametihî.

Ve emruhû beyne'l-kâfi²²⁰ ve'n-nûni ve bi-zikrihî enîse'l-muhlisûne biru'yetihî tekırru'l-'uyûne ve bi-tevhîdihî ibtehece'l-müsebbihûne hedâ ehle tâ'atihî ilâ sırâtin müstekîmin ve ebâha ehle muhabbetihî cennâti'n-naîm.

Ve alime adede enfâsi mahlûkâtihi bi-ilmihî'l-kadîm. Ve yerâ harekâti ercülü'n-nemli fi cünühi'l-leyli'l-behîmi ve yüsebbihühü't-tâiru, fi vekrihî ve yümeccidühü'l-vahşü fi kafrihî

Muhîtun bi-ameli'l-abdi sırrihî ve cehrihî ve kefilün li'l-mü'minîne bi-te'yîdihî ve nasrihî ve tatmainnü'l-kulûbü vecilet bi-zikrihî ve keşfi durrihî.

Ve min âyâtihi en tekûme's-semâ' ve'l-ardu bi-emrihî ehâta bi-küllü şey'in ilmen ve ğafera zünûbe'l-müznibîne keremen ve hilmen. Leyse ke-mislihi şey'ün ve hüve's-Semî'u'l-Basîr.

Allâhümme'kfine's-sûe bimâ şî'te keyfe şî'te inneke alâ mâ teşâu kadîrun. (3)

²¹⁹ Üsküp ekolünde buradan sonra "*Yâ erhâme'r-râhimîn*" kısmından devam edilmiştir.

İstanbul ekolünde ise evrâd kısa okunacağı zaman cumhur ilâhi burada okunur.

²²⁰ Burası evrâdın Ken'ân Rifâî tarafından verilen orijinal halinde "*bi'l-kâfi ve'n-nûni*" olarak geçmektedir. Fakat İstanbul ekolünün elindeki evrâd metninde ve kayıtlarda "*beyne'l-kâfi v'n-nûni*" şeklinde geçmektedir.

Yâ ni‘me‘l-mevlâ ve yâ ni‘me‘n-nasîr, gufrâneke rabbenâ ve ileyke‘l-masîr. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi‘l-aliyyi‘l-azîm. Sübhâneke lâ uhsî senâen aleyke ente kemâ esneyte alâ nefsike celle vechûke ve azze câruke²²¹ yef‘alullâhü mâ yeşâ‘ bi-kudretihî ve yahkümu mâ yürîdü bi-izzetihî yâ hayyü ya kayyûmu yâ bedîa‘s-semâvâti ve‘l-ardi yâ mâlike‘l-mülki yâ ze‘l-celâli ve‘l-ikrâm.

Lâ ilâhe illâ ente bi-rahmetike nesteğîsu²²² yâ ğıyâsü‘l-müsteğîsîn. Lâ ilâhe illâ ente bi-câhi Muhammedin sallallâhu teâlâ aleyhi ve selem.

Yâ erhame‘r-râhimîn irhamnâ yâ erhame‘r-râhimîn veffiknâ yâ erhame‘r-râhimîn aslihnâ rahmetullâhi ve berakâtühü aleyküm ehle‘l-beyti innehü hamîdün mecîd. İnnemâ yurîdullahu li-yüzhibe ankümü‘r-ricse ehle‘l-beyti ve yutahhiraküm tathîrâ.

İnnallâhe ve melâiketehü yusallûne ale‘n-nebiyyi yâ eyyühellezîne âmenû sallû aleyhi ve sellimû teslîmâ.²²³

Allâhümme salli ve sellim ve bârik alâ ayni‘l-inâyeti ve zeyni‘l-kıyâmeti ve kenzi‘l-hidâyeti ve tırâzi‘l-hulleti ve arûsi‘l-memleketi ve şemsi‘ş-şerîati ve lisâni‘l-hucceti ve imâmi‘l-hazreti ve nebiyyi‘r-rahmeti es‘adinâ Muhammed, ve alâ Âdeme ve Nûhin ve ibrahîme‘l-Halîl ve alâ ehîhi Mûse‘l-Kelîm ve alâ Rûhillâhi İse‘l-emîn ve alâ Dâvude ve Süleymâne ve Zekerıyyâ ve Yahyâ ve Şuayb ve alâ âlihîm küllemâ zekerake‘z-zâkirûne ve ğafele ‘an zikrike‘l-ğâfilûn.

Allâhümme yâ dâime‘l-fazli²²⁴ ale‘l-berıyyeti yâ bâsite‘l-yedeyni bi‘l-atıyyeti yâ sâhibe‘l-mevâhibi‘s-seniyyeti yâ ğâfire‘z-zenbi ve‘l-hatıeh.

²²¹ Burası evrâdın Ken‘ân Rifâî tarafından verilen orijinal halinde “câhuke” şeklindedir.

²²² Burası evrâdın Ken‘ân Rifâî tarafından verilen orijinal halinde “esteğîsü” şeklindedir.

²²³ Burada her iki ekolde de durularak cumhûr ilâhî okunur. Cumhur ilâhî olarak genellikle “bi-sultâne‘r-Rifâî” ilâhisi okunmaktadır.

²²⁴ Ken‘ân Rifâî ekolünün okuduğu kayıтта “fazli” kelimesi yerine “lutfi” kelimesi kullanılmıştır. Fakat metinlerde “fazli” kelimesi yer almaktadır.

Salli ve sellim alâ seyyidinâ Muhammed hayri'l-verâ seciyyeh, ve alâ âlihi ve ashâbihi'l-berereti'n-nakiyyeh, vağfir lenâ yâ rabbenâ fi hâzihi'l-cem'iyyeti²²⁵ Hakk²²⁶ Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh İbrâhîm Halîlullâh sallallâhu aleyhi ve selem

Yâ seyyidî yâ Resûllallâhi yâ senedî ve yâ melâzî ve zuhrî ente tekfînî Hakk Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh İbrâhîm Halîlullâh sallallâhu aleyhi ve selem

Yâ sâhibe'l-vakti yâ ğavse'z-zemâni ve yâ hulâsate'l-enbîyâ yâ cevhere'l-kevineyni Hakk Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh İbrâhîm Halîlullâh sallallâhu aleyhi ve selem

Yâ refia'z-zerâ yâ melcee'l-fukarâ' ve ente ayni'l-verâ yâ sâhibe'l-ayneyni Haklâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh İbrâhîm Halîlullâh sallallâhu aleyhi ve selem

Ce'altü medha Resûllillâhi mu'temedî leallehü 'inde tekfînî yükâfinî Hakk Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh İbrâhîm Halîlullâh sallallâhu aleyhi ve selem

İzâ etânî beşîrun ve'lezzî maahû bi-fadlihî 'inde telkînî yülâkînî Hak lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh İbrâhîm Halîlullâh sallallâhu aleyhi ve selem

Aleyhi elfü salâtin ba'dehâ mietün²²⁷ madrûbetün fi semânîne elfe tis'in (3) Kul²²⁸ Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh İbrâhîm Halîlullâh sallallâhu aleyhi ve selem

Sallallâh ve selem ale'n-nûri'l-mübîn Ahmede'l-Mustafâ seyyidi'l-mürselîn ve alâ âlihî ve sahbihî ecmaîn

Yâ Allâh yâ Rahmân erhâmi'l-müslimîn

Yâ Allâh yâ Rahmân veffiki'l-müslmîn

²²⁵ Râik Baba ekolünde bu cümle üç kez tekrar edilir. İlk okuyuşta "cem'iyyet" kelimesi yerine "vaktiyyeti", ikinci okuyuşta "leyliyyeti" kelimeleri söylenir.

²²⁶ Orijinal metinde olmayan "Hakk" kelimesi evrâdın okunuşu esnasında eklenmektedir.

²²⁷ Her iki ekolde de üçüncü tekrarda "mietün" kelimesi yerine "kerretün" kelimesi söylenmiştir.

²²⁸ Üsküp ekolünün okuduğu kayıтта "Kül" kelimesi yerine "Hak" kelimesi kullanılmıştır.

Yâ Allâh yâ Rahmân unsûri'l-müslimîn

Elfü salâtin sümme selâmin ale's-sırrı'l-azîm²²⁹, Ahmede'l-Mustafâ eşrefi'l-âlemîn ve alâ âlihî ve ve sahibihî ecmaîn.

Yâ Hannân yâ Mennân teveffenâ ale'l-imân salâti ve selâmi alâ bedri't-temâm ilâ yevmi'l-kıyâmeti ve fî tûli'z-zemân

Salavâtullâh alâ men lehû'ş-şâmetü alâme nebiyyinâ²³⁰ Muhammed muzallel bi'l-ğamâme

Yâ Mustafâ şey'en lillâh yâ sıran min sırrillâh

Yâ Mustafâ şey'en lillâh yâ feyzan min feyzillâh

Yâ Mustafâ şey'en lillâh yâ nûran min nûrillâh

Yâ mütecellî ihram züllî yâ müteâlî aslih hâlî (3)

Yâ Rasûlallâhi ğavsens ve meded yâ habîballâhi aleyke'l-mu'temed

Yâ Nebiyyallâhi kün lenâ şâfi'an ente vallâhi şefi'un lâ türed

Yâ Rabbî ente Allâh Allâh (2)

Yâ hasbi ente Allâh yessir lenâ ilme

Lâ ilâhe illallâh Allâh²³¹ (3) ²³²Muhammedün rasûlullâhi hakkan ve sıdkan ve sallî alâ eşrefi nûri cemî'i'l-enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn.

²²⁹ İstanbul ekolünde bu kısım "elfü salâtin elfü salâtin" şeklinde okunmuştur.

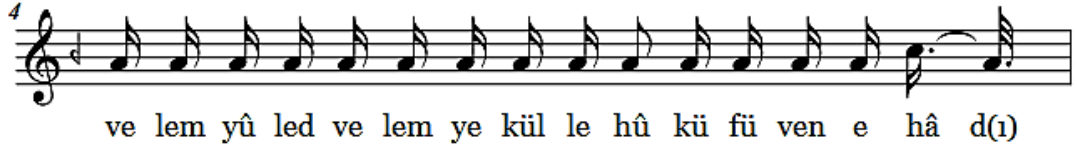
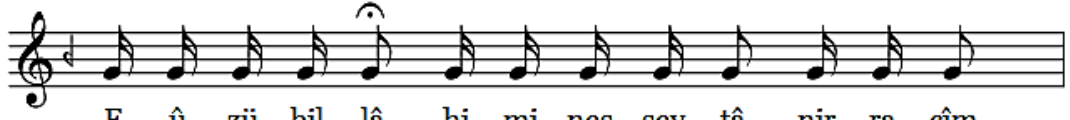
²³⁰ İstanbul ekolü "nebiyyinâ" kelimesi yerine "şeffinâ" şeklinde okunmuştur.

²³¹ Üsküp ekolünün okuduğu kayıtta Kelime-i Tevhîd bir sefer okunmaktadır.

²³² Bu son kısım tek kişi tarafından söylenmektedir.

4. 2. Rifâî Evrâd-ı Şerîfi Notası-İstanbul Ekolü

♩ = 108

7
ve lem yû led ve lem ye kül le hû kü fü ven e hâ dı

8
Bis mîl lâ hir rah mâ nir ra hîm

9
Kul hü val lâ hü e hâd al lâ hüs sa med lem ye lid

10
ve lem yû led ve lem ye kül le hû kü fü ven e hâ dı

11
Bis mîl lâ hir rah mâ nir ra hîm

12
Kul e û zü bi rab bil fe la k(ı)

13
min şer ri mâ ha lâ ka ve min şer ri

14
 ğâ si kîn i zâ ve ka be ve

15
 min şer rin nef fâ sâ ti fil u ka di

16
 ve min şer ri hâ si dîn i zâ ha se de

17
 Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

18
 Kul e û zü bi rab bin nâ si

19
 me li kin nâ si i lâ hin nâ si

20
 min şer ril ves vâ sil han nâs

21
el le zî yu ves vi sü fi su dû rin

22
nâ si mi nel cin ne ti ven nâs

23
Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

24
El ham dü lil lâ hi rab bil â le mîn

25
er rah mâ nir ra hî mi mâ li kî yev mid dîn

26
iy yâ ke na' bü dü ve iy yâ ke nes ta ân

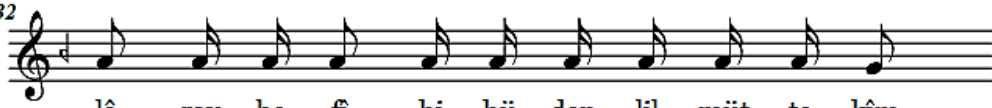
27
ih di nas sı râ tal müs te kî me

28
sı râ tal le zî ne en am te a ley him

29
ğay rîl ma' dû bi a ley him ve led dâl lîn

30
Â mi ne Bis mil lâ hir rah mâ nîr ra hîm

31
E lif lâ mîm zâ li kel ki tâ bü

32
lâ ray be fi hi hü den lil müt te kîm

33
el le zî ne yü' mi nû ne bil ğay bi

34
ve yu kî mû nes sa lâ te ve

35
mim mâ ra zek nâ hüm yun fi kû ne

36
vel le zî ne yü' mi nû ne bi mâ

37
ün zi le i ley ke ve mâ ün zi le

38
min kab li ke ve bil â hi ra ti hüm

39
yû ki nû ne û lâ i ke a lâ

40
hü den min rab bi him ve û lâ

41
i ke hü mül müf li hû ne ve i lâ hü küm

42
 i lâ hün Vâ hi dün Lâ i lâ he

43
 il lâ hü ver Rah mâ nür Ra hîm Al lâ hü lâ

44
 i lâ he il lâ hü vel hay yül kay yû mu

45
 lâ te' hu zü hû si ne tün ve lâ

46
 nev mün le hu mâ fis se mâ vâ ti

47
 ve mâ fil ar dî men zel le zî

48
 yeş fe û in de hû il lâ bi iz ni hi

49

ya' le mu mâ bey ne ey dî him ve mâ

50

hal fe hum ve lâ yu hî tû ne bi şey in

51

min il mi hî il lâ bi mâ şâ

52

ve si a' kür siy yü hüs se mâ vâ ti

53

vel ar da ve lâ ye û dü hü

54

hif zü hü mâ ve hü vel a liy yül a zîm

55

Lil lâ hi mâ fis se mâ vâ ti

56
ve mâ fil ar di ve in tûb dû mâ fi en fû si kûm

57
ev tuh fû hû yu hâ si bi kûm bi hil lâh

58
fe yağ fi ru li men ye şâ ve yû az zi bu

59
men ye şâ val lâ hü a lâ kül li şey in ka dî run

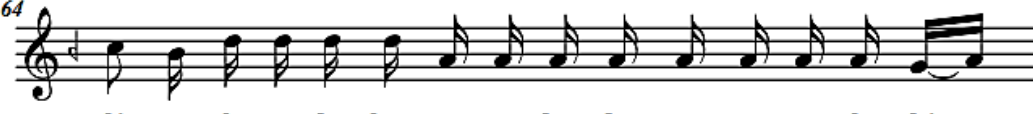
60
Â me ner re sû lü bi mâ ün zi le

61
i ley hi min rab bi hî vel mü' mi nû ne

62
kül lün â me ne bil lâ hî ve me lâ

63 i ke ti hî ve kü tü bi hî ve ru su li hî

64 lâ nü fer ri ku bey ne e ha đin min ru su li hî

65 ve kê lû se mi' nâ ve a ta' nâ guf râ ne ke

66 rab be nâ ve i ley kel ma sî ru

67 lâ yû kel li ful lâ hu nef sen il lâ vus a hâ

68 le hâ mâ ke se bet ve a ley hâ mek te se bet

69 rab be nâ lâ tu â hiz nâ in ne sî nâ ev ah ta'

70

nâ rab be nâ ve lâ tah mil a ley nâ

71

is ran ke mâ ha mel te hû a lel le zî ne

72

min kab li nâ rab be nâ

73

ve lâ tu ham mil nâ mâ lâ

74

mâ lâ tâ ka te le nâ bi hí v'a fû an

75

nâ vağ fir le nâ ver ham nâ

76

v'a fu an nâ vağ fir le nâ

77
 ver ham nâ v'a fu an nâ

78
 vağ fir le nâ ver ham nâ en te mev lâ nâ

79
 fen sur nâ a lel kav mil kê fi rî ne yâ men

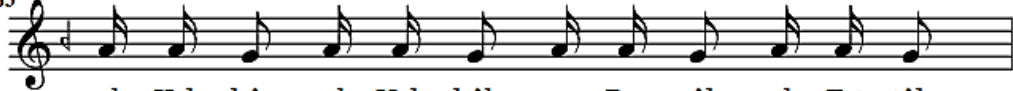
80
 hü val lâ hül le zî lâ i lâ he il lâ hü ver

81
 Rah mâ nür Ra hîm el Me li kül Küd dûs

82
 es Se lâm el Mü' mi nül Mü hey mi nül

83
 A zî zül Ceb bâr el Mü te keb bi rül

84
Hâ li kul Bâ ri ül Mu sav vi rül Ğaf fâr

85
el Kah hâr el Veh hâb er Rez zâk el Fet tâh

86
el A lîm el Kâ bi dul Bâ si tul Hâ fi zur

87
Râ fi ul Mu 'iz zül Mu zül lüs Se mî' el Ba sîr

88
el Hâ ke mül Ad lül Lâ tîf el Ha bîr

89
el Ha lîm el A zîm el Ğa fûr eş Şe kûr

90
el A liy yül Ke bîr el Ha fiz el Mu kît

91
el Ha sîb el Ce lî lü el Ce mîl

92
el Ke rîm er Ra kîb el Mü cîb el Vâ si ul

93
Ha kîm el Ve dûd el Me cîd el Bâ i süş Şe hîd

94
el Hak kûl Ve kî lü el Ka viy yül Me tîn

95
el Ve liy yül Ha mîd el Muh siy el Müb dî

96
el Mü mît el Muh yî el Mü' mîn el Hay yül

97
Kay yu mül Vâ ci dûl Mâ ci dûl Vâ hi dûl

♩ = 80

98
E ha dūs Sa me dül Kâ di rül Muk te di rul

99
Mu kad di mul Mu ah hi rul Ev ve lül Â hi rüz

100
Zâ hi rül Bâ tu nül Vâ lül Mü te â li

101
el Ber rut Tev vâ b el Mün te kî mu

102
A fuv vur Ra û fu Mâ li kel mül ki Zül ce lâ li

103
vel ik râ mi el Muk si tul Câ mi ul Ğa niy yül

104
Muğ niy yül Mâ ni u'd Dâ r en Nâ fi u'n Nû rul

105 *
Hâ dîl Be dî el Bâ kîl Vâ ri sür Re şîd es Sa bûr

♩ = 108

106
El le zî te kad de set a nil eş bâ hi

107
zâ tu hû Ve te nez ze het an

108
mü şâ be he ti hil em sâ li sı fâ tu hû

109
Ve şe hi det bi ru bû biy ye ti hil a yâ tu hû

110
Ve del let a lâ vah dâ niy ye ti hil mas nû â tu hû

111
Vâ hi dun lâ min kîl le tin Ve mev cû dîin lâ min il le tin

*Evrâd kısa okunacağı zaman cumhur ilâhi bu kısımda okunur.

112 Bil bir ri ma' rû fun Ve bil ih sâ ni mev sû fun

113 Ma' rû fun bi lâ ğâ ye tin Ve mev sû fun bi lâ ni hâ ye tin

114 Ev ve lün Ka dî mun bi lâ'b ti dâ ve

115 Â hi run ke rî mün bi lâ'b ti dâ Lâ

116 yün se bü i ley hil be nû ne

117 Ve lâ tûf nî hi te dâ vü lil ev kê ti

118 Ve lâ tû hi nu hus sù nû ne

119
Kül lil mah lû ka ti tah te kah ri a za me ti hî

120
Ve em ru hû bî'l kê fi ven nû ni

121
Ve bi zik ri hî e nî sil muh li sû ne

122
Ve bi ru' ye ti hî te kar rel u yû ne

123
Ve bi tev hî di hî ib te he cel mü seb bi hû ne

124
He dâ eh le tâ a ti hî i lâ sı râ tin

125
mus te kê min Ve e bâ he eh le me hab be ti hî

126

cen nâ tin na î min Ve a li me a de de

127

en fâ si mah lû kê ti hî bi il mi hî ka dî mi

128

Ve ye râ ha re kê ti er cü lin

129

nem li fi cü nü hil ley lil be hî mi

130

yü seb bi hu hut tâ i ru fi vek ri

131

hî Ve yü mec ci dü hül vah şü fi kaf ri hî

132

Mu hî tun bi a me li ab di sır ri hî ve ceh ri hî

133

Ve ke fi lün lil mü' mi nî ne bi te' yî di hî

134

ve nas ri hî ve tat ma in nel ku lû bü

135

Ve ci let bi zik ri hî ve keş fi dur ri hî

136

Ve min â yâ ti hî en te kû mes

137

se mâ' vel ar za bi em ri hî ve

138

E hâ ta bi kül li şey in il men Ve ğa fa ra

139

zu nû bel müz ni bî ne ke re men ve hîl men

140

Ley se ke mis li hî şey ün ve hü ves Se mî ul Ba sîr

141

Al lâ hüm mek fi nâs sû e bi mâ şî' te

142

key fe şî' te in ne ke a lâ mâ te şâ u ka dî run

143

Al lâ hüm mek fi nâs sû e bi mâ şî' te

144

key fe şî' te in ne ke a lâ mâ te şâ u ka dî run

145

Al lâ hüm mek fi nâs sû e bi mâ şî' te

146

key fe şî' te in ne ke a lâ mâ te şâ u ka dîr

147

Yâ ni' mel mev lâ ve yâ ni' men na sîr

148

Ĝuf râ ne ke rab be nâ ve i ley kel ma sî ru

149

Ve Lâ hav le ve lâ kuv ve te

150

il lâ bil lâ hîl a liy yîl a zî mi Süb hâ ne ke

151

lâ nuh sâ se nâ en a ley ke

152

en te ke mâ es ney te a lâ nef si ke

153

cel le vec hû ke ve az ze câ rû ke

154

Yef a lul lâ hu mâ ye şâ' bi kud re ti hî

155

Ve yah kü mü mâ yü rî dü bi iz ze ti hî

156

Yâ Hay yu yâ Kay yû mu Yâ Be dî as

157

se mâ vâ ti vel ar zi Yâ Mâ li kel

158

Mül kü Yâ Zel ce lâ li vel ik râ mi

159

Lâ i lâ he il lâ en te bi rah me ti ke

160

nes te ğî sü yâ ğı yâ sül müs te ğî sı ne

161
 Lâ i lâ he il lâ en te bi câ hi Mu ham me din

162
 sal lal lâ hu te â lâ a ley hi ve sel lem

♩ = 80

163
 Ya er ha mer râ hi min ir ham nâ

164
 yâ er ha mer râ hi mîn

165
 vef fik nâ yâ er ha mer râ hi min

♩ = 108

166
 As lih nâ rah me tul lâ hi ve be re kê tu hû

167
 a ley kûm eh lel bey ti În ne hû Ha mî dùn

168

Me cî dün İn ne mâ yu rî dul lâ hi

169

li yüz hi be an kü mür ric se eh lel bey ti

170

ve yu tah hi ra küm tat hî râ

171

İn nal lâ he ve me lâ i ke te hû yu sal lû ne

172

a len ne biy yi yâ ey yu hel le zî ne

173

â me nû sal lû a ley hi ve sel li mû tes lî mâ

♩ = 120

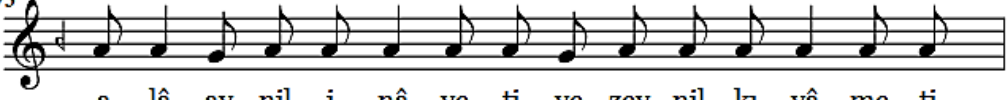
174

Al lâ hüm me sal li ve sel lim ve bâ rik

* Cumhur İlahî

175

a lâ ay nîl i nâ ye ti ve zey nîl kı yâ me ti

176

ve ken zil hi dâ ye ti ve ti râ zil

177

hul le ti ve a rû sil mem le ke ti

178

Ve şem siş şe rî a ti ve li sâ nil

179

huc ce ti ve şe fi il üm me ti ve

180

i mâ mil haz re ti ve ne biy yir

181

rah me ti es a di nâ Mu ham med ve a lâ

182

Â de me ve Nû hin ve İb râ hi mel Ha lîl

183

ve a lâ a hî hi Mû sâl ke lîm

184

ve a lâ rû hil lâ hi İ' sel e mîn

185

ve a lâ Dâ vû de ve Sü ley mâ ne ve

186

Ze ke riy yâ ve Yah yâ ve Şu ayb ve

187

a lâ ce mî il en bi yâ i vel mür se lîn

188

ve a lâ â li him kül le mâ ze ke re kez

189

zâ ki rû ne Ve ğa fe le an zik ri kel

190

ĝâ fi lûn Al lâ hüm me yâ dâ i mel

191

faz li a lel be riy ye ti yâ bâ si tel

192

ye dey ni bil a tiy ye ti Yâ sâ hi bel

193

me vâ hi bis se niy ye ti yâ ĝâ fi

194

rez zen bi vel ha ti e Sal li ve sel lim

195

a lâ sey yi di nâ Mu ham med hay ril ve râ

196

se ciy ye ve a lâ â li hi ve as

197

hâ bi hil be re re tin na kiy ye

♩ = 100

Salı okunacak

198

vâğ fir le nâ yâ rab be

199

nâ fî hâ zi hil cem iy ye ti hak

200

Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

201

re sũ lul lâ h İb râ hi m hâ lî lul lâ h

202

sal lal lâ hũ a ley hi ve sel le m

203

Yâ sey yi di yâ re sũ

204

lal lâ hi yâ se ne di ve yâ

205

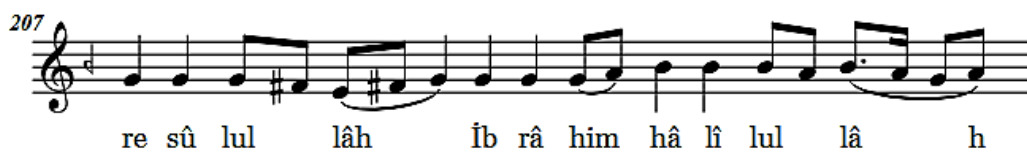
me lâ zî ve zũh rî en te tek fi ni hak

206

Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dũn

207

re sũ lul lâh İb râ him hâ lî lul lâ h

208

sal lal lâ hu a ley hi ve sel le m

209

Yâ sâ hî bel vak ti yâ

210

gav sez ze mâ ni ve yâ hû lâ

211

sâ tel en bî yâ yâ cev he rel kev ney ni

212

Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

213

re sũ lul lâh İb râ him hâ lî lul lâ h

214

sal lal lâ hû a ley hi ve sel le m

215

ve Yâ râ fî ez ze râ

216

yâ mel ce el fû ka râ ve en

217 te ay nül ve râ Yâ sâ hî bel ây ney ni

218 Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

219 re sül lâl lâh İb râ him hâ lî lul lâh

$\text{♩} = 120$

220 sal lal lâ hû a ley hi ve sel lem

221 Ce al tû med ha re sül

222 lîl lâ hi mu' te me dî Le 'al

223 le hû 'in de tek fi nî yü kâ fi ni hak

224 lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

225 re sũ lul lâh İb râ him hâ lĩ lul lâ h

$\text{♩} = 140$
226 sal lal lâ hũ a ley hi ve sel lem

227 İ zâ e tâ nĩ be ŝĩ run vel le zĩ me a hũ

228 bi fad li hĩ 'in de tel kĩ nĩ yũ lâ kĩ nĩ hak

229 lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

230 re sũ lul lâh İb râ him hâ lĩ lul lâ h

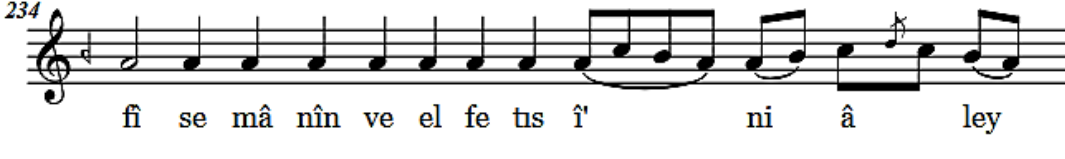

♩ = 160

231

 sal lal lâ hû a ley hi ve sel lem

232

 A ley hi el fû sa lâ

233

 tin ba' de hâ mi e tün mad rû be tün

234

 fî se mâ nîn ve el fe ts î' ni â ley

235

 hi el fû sa lâ tin ba' de hâ mi e tün

236

 mad rû be tün fî se mâ nîn ne el fe ts î'

237

 ni â ley hi el fû sa lâ tin ba'

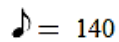
238
de hâ ker re tün mad rû be tün fî se mâ nî ne

239
el fû ts î' ni Kul lâ i lâ he il lal lah

240
Mu ham me dün re sû lul lâh

241
İb râ hi m hâ lî lul lâ h

242
sal lal lâ hû a ley hi ve sel lem

 ♩ = 140

243
sal lal lâh ve sel lem a len nû ril mü bîn

244
Ah me del Mus ta fâ sey yi dîl mür se lîn

245

ve a lâ â li hî ve sah bi hî ec me îñ

246

Yâ Al lâh yâ Rah mân ir hâ mil müs li mân

247

Yâ Al lâh yâ Rah mân vef fi kîl müs li mân

248

Yâ Al lâh yâ Rah mân un su rîl müs li mân

249

El fû sa lâ tîñ el fû se la min a les sr rîl a zîm

250

Ah me del Mus ta fâ eş re fil â le mân

251

Ve a lâ â li hî ve sah bi hî ec me îñ

252

Yâ Han nân yâ Men nân te vef fe nâ a lel i mân

253

Sa lâ ti ve se lâ mi a lâ bed rit te mân

254

i lâ yev mîl kî yâ me ti ve fî tû liz ze mân

255

Ve sa lâ vâ tul lah a lâ men le hüş şe me tû a lâ met

256

şe fî i nâ Mu ham med el mu zal lel bil ğa mâ met

Ağrılaşarak

257

Yâ Mus ta fâ şey en lil lâh Yâ sır ran min sır ril lâh

258

Yâ Mus ta fâ şey en lil lâh Yâ fey zen min fey zil lâh

Ağırlaşarak salı okunacak

259

Yâ Mus ta fâ şey en lil lâh Yâ nû ren min nû ril lâh

$\text{♩} = 100$

260

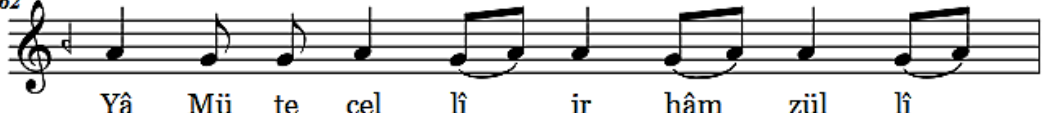
Yâ Mü te cel lî ir hâ m zül lî

261

Yâ Mü te â lî as lih hâ lî

262

Yâ Mü te cel lî ir hâ m zül lî

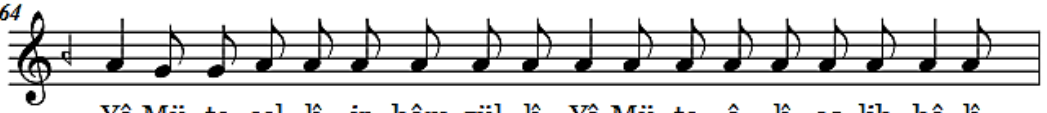
263

Yâ Mü te â lî as lih hâ lî

Yürük

264

Yâ Mü te cel lî ir hâ m zül lî Yâ Mü te â lî as lih hâ lî

serbest okunacak

265

Yâ Re sû lal lâ hi gav sen ve me de d

266
Yâ Re sù lal lâ hi a ley kel mu te de d

267
Yâ Ha bi bal lâ hi kün le nâ şâ fi an

268
en te val lâ hi şe fi un lâ tü red

269
Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

270
Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

271
Yâ Has bi en te Al lâh Al lâh

272
Yes sir le nâ il me Lâ i lâ he il lal lâh

273

Al l h L  i l  he il lal l h

Detailed description: This block contains the musical notation for measure 273. It is written on a single treble clef staff. The melody begins with a quarter rest, followed by a quarter note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4, all beamed together. This is followed by a quarter note C5, a quarter note B4, a quarter note A4, and a quarter note G4. The final part of the measure consists of a quarter note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4, also beamed together. There are two slurs: one over the first three notes (G4, A4, B4) and another over the last three notes (G4, A4, B4). The lyrics 'Al l h' are aligned under the first three notes, and 'L  i l  he il lal l h' are aligned under the remaining notes.

274

Al l h L  i l  he il lal lah

Detailed description: This block contains the musical notation for measure 274. It is written on a single treble clef staff. The melody begins with a quarter rest, followed by a quarter note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4, all beamed together. This is followed by a quarter note C5, a quarter note B4, a quarter note A4, and a quarter note G4. The final part of the measure consists of a quarter note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4, also beamed together. There are two slurs: one over the first three notes (G4, A4, B4) and another over the last three notes (G4, A4, B4). The lyrics 'Al l h' are aligned under the first three notes, and 'L  i l  he il lal lah' are aligned under the remaining notes. The measure ends with a double bar line.

4. 3. Rifâi Evrâd-ı Şerîfi Notası-Üsküp Ekolü

♩ = 96

Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm Kul hü val lâ hü

e had Al lâ hüs sa med Lem ye lid Ve lem yû led

Ve lem ye kün le hû kü fü ven e hâd

Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm Kul hü val lâ hü

e had al lâ hüs sa med Lem ye lid Ve lem yû led

Ve lem ye kün le hû kü fü ven e hâd

Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm Kul hü val lâ hü

8

e had Al lâ hüs sa med Lem ye lid Ve lem yû led

9

Ve lem ye kün le hû kü fû ven e hâd

10

Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

11

Kul e û zü bi rab bil fe la ki Min şer ri

12

mâ ha la ka Ve min şer ri ğâ si kîn i zâ ve ka be

13

Ve min şer rin nef fâ sâ ti fil u ka di

14

Ve min şer ri hâ si dîn i zâ ha se de

15
 Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

16
 Kul e û zü bi rab bin nâ si Me li kin nâ si

17
 i lâ hin nâ si Min şer ril ves vâ sil han nâs

18
 El le zî yu ves vi su fî su dû rin

19
 nâ si mi nel cin ne ti ven nâ s

20
 Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

21
 El ham dü lil lâ hi rab bil â le mân

22
Er rah mâ nir ra hî mi mâ li ki yev mid dîn

23
Ïy ya ke na' bü dü ve iy ya ke nes ta ïn

24
Ïh di nas sı râ tal müs te kî me

25
Sı râ tal le zî ne en am te a ley him

26
ğay ril ma' dû bi a ley him ve led dâ llin

27
A mi ne Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

28
E lif lâm mîm Zâ li kel ki tâ bu

29
 lâ ray be fî hi Hû den lil müt te kîn

30
 El le zî ne yü' mi nû ne bil ğay bi

31
 ve yu kî mû nes sa lâ te ve mim mâ ra zek nâ hüm

32
 yun fi kû ne Vel le zî ne yü' mi nû ne bi mâ

33
 ün zi le i ley ke Ve mâ ün zi le min kab lik

34
 Ve bil â hi ra ti hum yû ki nûn

35
 U lâ i ke a lâ hû den min rab bi him

36

Ve u lâ i ke hü mül müf li hû ne

37

Ve i lâ hü küm i lâ hün Vâ hi dün

38

Lâ i lâ he il lâ hü ver Rah mâ nür Ra hîm

39

er Rah mâ nür Ra hîm er Rah mâ nür Ra hîm

40

Al lâ hü lâ i lâ he il lâ hü vel

41

hay yül kay yûm Lâ te' hu zü hû si ne tün

42

Ve lâ nev mün le hu mâ fis se mâ vâ ti

43

ve mâ fil ar di Men zel le zî yeş fe u

44

in de hu il lâ bi iz ni hi Ya' le mu

45

mâ bey ne ey dî him Ve mâ hal fe hum

46

ve lâ yu hî tû ne bi şey in min il mi hî

47

il lâ bi mâ şâ' Ve si a kür siy hüs

48

se mâ vâ ti vel ar da ve lâ ye û dü hü

49

hıf zü hü mâ ve hü vel a liy yül a zım

50

Lil lâ hi mâ fis se mâ vâ ti

51

ve mâ fil ar di ve in tûb dû mâ fi

52

en fû si kûm ev tuh fû hu yu hâ sib kûm

53

bi hil lâh Fe yeğ fi ru li men ye şâ'

54

Ve yu az zi bu men ye şâ' Val lâ hu

55

a lâ kül li şey in ka dî run A me ner re sû lü

56

bi mâ ün zi le i ley hi min rab bi hî

57
vel mü' mi nû ne kül lün â me ne bil lâ hi

58
ve me lâ i ke ti hî ve kü tü bi hî

59
ve ru su li hî Lâ nû fer ri ku bey ne e ha din

60
min ru su lih Ve kê lû se mi' nâ ve a ta' nâ

61
ğuf râ ne ke rab be nâ ve i ley kel ma sîr

62
Lâ yû kel li ful lâ hü nef sen il lâ vus a hâ

63
le hâ mâ ke se bet ve a ley hâ mek te se bet

64
Rab be nâ lâ tu â hiz nâ in ne sî nâ

65
ev ah ta' nâ Rab be nâ ve lâ tah mil a ley nâ

66
is ran ke mâ ha mel te hû a lel le zî ne

67
min kab li nâ Rab be nâ ve lâ

68
tu ham mil nâ mâ lâ tâ ka te le nâ bih

 ♩ = 80

69
Va' fu an nâ vağ fir le nâ

70
ver ham nâ Va' fu an nâ

71
vağ fir le nâ ver ham nâ

72
Va' fu an nâ vağ fir le nâ

$\text{♩} = 96$

73
ver ham nâ en te mev lâ nâ fen sur nâ

74
a lel kav mil kê fi rî ne Yâ men

75
hü val lâ hül le zî lâ i lâ he il lâ

76
hü ver Rah mâ nür Ra hîm er Rah mâ nür Ra hîm

77
er Rah mâ nür Ra hîm el Me li kül

78

Kud dû sūs Se lâ mül Mü' mi nül

79

Mü hey mi nül A zî zül Ceb bâ rül

80

Mü te keb bi rül Hâ li kul Bâ ri ul

81

Mu sav vi rul Gaf fâ rül Kah hâ rül

82

Veh hâ bür Rez zâ kul Fet tâ hül A lî mül

83

Kâ bi dul Bâ si tul Hâ fi zur Râ fi ul

84

Mu iz zül Mu zil lüs Se mî' ul Ba sî rul

85

Hâ ke mül Ad lül Lâ tî fül Ha bî rul

86

Ha lî mül A zî mül Ğa fû rüş Şe kû rül

87

A liy yül Ke bî rül Ha fî zul Mu kî tül

88

Ha sî bül Ce lî lül Ce mî lül Ke rî mür

89

Ra kî bül Mu cî bül Va sî' ül Ha kî mül

90

Ve dû dül Me cî dül Bâ i süş Şe hî dül

91

Hak kul Ve kîl el Ka viy yül Me tî nül

92

Ve liy yül Ha mî dü̇l Muh ṡy yül Mü̇b di ü̇l

93

Mu î dü̇l Muh yî ul Mü̇ mî tül Hay yül

94

Kay yû mül Vâ ci dü̇l Mâ ci dü̇l Vâ hi dü̇l

95

E ha ḋüs Sa me dü̇l Kâ di rül Muk te di rül

96

Mu kad di mül Mu ah hi rül Ev ve lül

97

Â hi rüz Zâ hi rül Bâ ti nül Ve liy yül

98

Mu te âl Ber rut Tev vâ bül Mün te ki mül

99

A fuv vur Ra û ful Mâ li kel Mül kü

100

zül ce lâ li vel ik râm Muk si dül Câ mi ul

101

Ğa niy yül Muğ ni yül Mâ ni ud Dâr Nû rül Hâ di ul

102

Be di ül Bâ ki ül Vâ ri sür

103

Re şîd es Sa bûr es Sa bûr es Sa bûr

104

Yâ er hâ mer râ hi mîn ir ham nâ

105

Yâ er hâ mer râ hi mîn vef fik nâ

106

Yâ er hâ mer râ hi mîn as lih nâ rah me tul lâ hi

107

ve be re kâ tu hu a ley kûm

108

eh lel beyt in ne hu ha mî dûn me cîd

109

În ne mâ yû rî dul lâ hü li yûz hi be

110

an kü mür ric se eh lel beyt ve

111

yu tah hi re kûm tad hî râ

112

În nal lâ he ve me lâ i ke te hû

113

yu sal lû ne a len ne bî Yâ ey yû hel le zî ne

114

a me nû sal lu a ley hi ve sel li mu tes lî mâ*

115

Al lâ hüm me sal li ve sel lim ve bâ rik a lâ

116

ay nil i nâ ye ti ve zey nil ki yâ me ti

117

ve ti râ zil hul le ti ve a rû sil

118

mem le ke ti ve şem siş şe rî a ti

119

ve li sâ nil hüc ce ti ve şe fi il

*Burada evrâda ara verilerek cumhûr ilâhi okunur.

120
üm me ti ve i mâ mil haz re ti ve

121
ne biy yir rah me ti es a dü nâ Mu ham med

122
ve a lâ Â de me ve Nû hin ve

123
İb râ hî mel Ha lîl ve a lâ e hî hi

124
Mû sal Ke lîm ve a lâ rû hil lâ

125
hi Î sel e mîn ve a lâ Dâ vû de ve

126
Sü ley mâ ne ve Ze ke riy yâ ve Yah yâ

127

ve Şu ayb ve a lâ â li him kül le mâ

128

ze ke re kez zâ ki rû ne ve ğa fe le

129

an zik ri kel ğâ fi lûn Al lâ hüm me

130

yâ dâ i mel faz li a lel be riy ye ti

131

yâ bâ si tel ye dey ni bil a tiy ye ti

132

yâ sâ hi bel me vâ hi bûs se niy ye ti

133

yâ ğâ fi rez zen bi vel ha tî e ti

134

sal li ve sel lim a lâ sey yi di nâ

135

mu ham me din hay ril ve râ se ciy ye ti

Ağrılaşarak

136

ve a lâ â li hî ve as hâ bi hî

$\text{♩} = 86$

137

be re re tin na kıy ye ti vağ fir le

138

nâ yâ rab be nâ

139

fi hâ zî hil vak tiy ye ti vağ fir le

140

nâ yâ rab be nâ

141

fi hâ zî hil ley liy ye ti vağ fir le

142

nâ yâ rab be nâ

143

fi hâ zî hil cem iy ye ti Hakk Lâ i lâ

$\text{♩} = 108$

144

he il lal lah Mu ham me dün Re sû lul lâh

145

İb ra him Ha lî lul lah sal lal la

146

solo

hu a ley hi ve sel lem Yâ sey yi di yâ

147

re sû lal lâ hi yâ se ne dî ve yâ

148
me lâ zî ve züh rî en te tek fiyn

149 koro
Hakk Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

150
Re sû lul lâh İb ra him Ha lî lul lah

151
sal lal la hu a ley hi ve sel lem

152 solo
Yâ sâ hi bel vak ti yâ gav sez ze mâ ni

153
ve yâ hü lâ sa tel en bi yâ i

154 koro
yâ cev he rel kev neyn Hakk Lâ i lâ he

155
il lal lah Mu ham me dün Re sũ lul lâh

156
İb ra him Ha lĩ lul lah sal lal la hu

157
a ley hi ve sel lem Yâ râ fi az zũ ra'
solo

158
yâ mel ce el fu ka ra ve en te

159
ay nũl ve râ yâ sâ hi bel ay neyn Hakk Lâ
koro

160
i lâ he il lal lah Mu ham me dün

161
Re sũ lul lâh İb ra him Ha lĩ lul lah

162

sal lal la hu a ley hi ve sel lem

solo

163

ce al tü med ha re sũ lil lâ hi

164

mu' te me di le al le hu in de tek fi nĩ

koro

165

yu kâ fi nĩ Hakk Lâ i lâ he

166

il lal lah Mu ham me dũn Re sũ lul lâh

167

İb ra him Ha lĩ lul lah sal lal la

solo

168

hu a ley hi ve sel lem İ zâ e tâ nĩ

169

be şî run vel le zi me a hu bi fad li hi

170

m de tel kî nî yu lâ kî nî

koro

171

Hakk Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

172

Re sû lul lâh İb ra him Ha lî lul lah

173

sal lal la hu a ley hi ve sel lem

koro

174

A ley hi el fû sa lâ tin ba' de hâ

175

mi e tün mad rû be tün fi se mâ

176

nî ne ve el fe tis î ne a ley hi

177

el fû sa lâ tin ba' de hâ mi e tün mad rû

178

be tün fi se mâ nî ne ve el fe

179

tis î ne a ley hi el fû sa lâ tin

180

ba' de hâ ker re tün mad rû be tün fi

181

se mâ nî ne ve el fe tis î n

182

Hakk lâ i lâ he il lah Mu ham me dün

183

Re sũ lul lâh İb ra him Ha lĩ lul lah

184

sal lal la hu a ley hi ve sel lem

$\text{♩} = 86$

185

Sal lal lâ hü ve sel lem a len

186

nũ ril mü bĩn Ah me del Mus ta fâ

187

sey yi dil mür se lĩn ve

188

a lâ â li hi ve sah bi hi

189

ec ma ĩn Yâ Al lâh Yâ Rah mân

190
ir hâ mil müs li mân Yâ Al lâh

191
Yâ Rah mân vef fi kıl müs li mân

192
Yâ Al lâh Yâ Rah mân un su ril

193
müs li mân El fû sa lâ tin süm mese lâ min

194
a les sır ril a zîm Ah me del

195
Mus ta fâ eş re fil â le mân

196
ve a lâ â li hi ve

197

sah bi hi ec ma in Yâ Han nân

198

Yâ Men nân te vef fe nâ a lel î mân

199

Sa lâ ti ve se lâ mi a lel bed

200

rit te mâm i lâ yev mil kî yâ meti

201

ve fi tû liz ze mân

202

Sa lâ vâ tul lâhi a lâ men

203

le hüş şâ me tû â lâ me Ne biy

204

yi nâ Mu ham med mu zal lel

205

bil ğa mâ me Yâ Mus ta fâ şeyen lil lâh

206

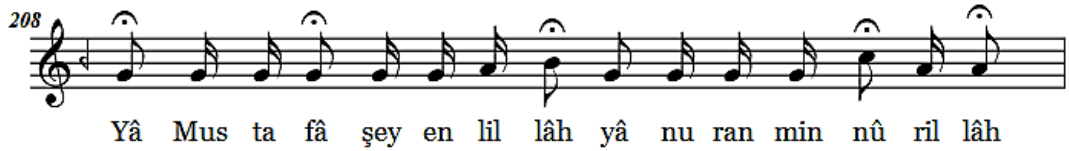
yâ sır ran min sır ril lâh Yâ Mus ta fâ

207

şeyen lil lâh yâ fey zen min fey zil lâh

208

Yâ Mus ta fâ şey en lil lâh yâ nu ran min nû ril lâh

209

Yâ Mü te cel li ir ham zül lî Yâ Mü te â lî

210

as lih hâ lî Yâ Mü te cel li ir ham zül lî

211 Yâ Mü te â lî as lih hâ lî Yâ Mü te cel li

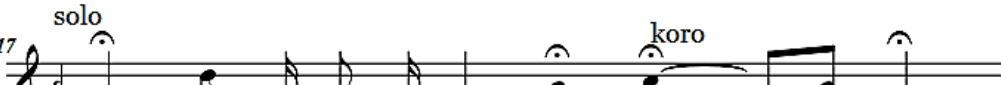
212 ir ham zül lî yâ mü te â lî as lih hâ lî

213 Yâ Re sù lal lâ hi gav sen ve me ded me ded

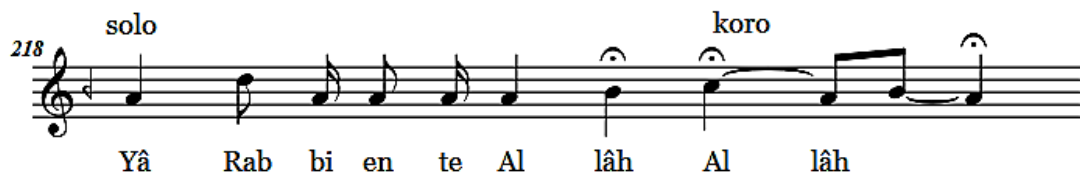
214 Yâ Ha bî bal lâ hi a ley kel mu' te med me ded

215 Yâ Ne bîy yal lâ hi kün le nâ şâ fi an

216 en te val lâ hi şe fi un lâ tü red

217 Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

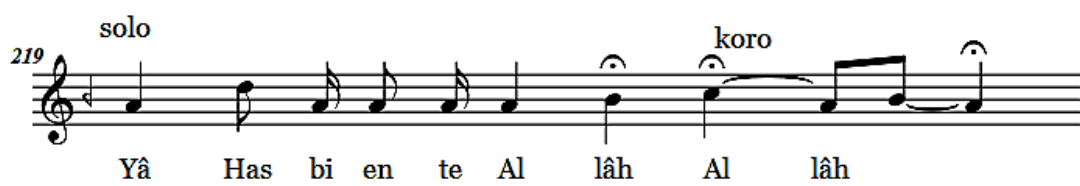
218 solo koro

Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

Detailed description: This block contains the first line of musical notation. It starts with a treble clef and a common time signature. The melody consists of quarter notes for 'Yâ Rab bi en te' and half notes for 'Al lâh Al lâh'. The word 'solo' is written above the first part, and 'koro' is written above the second part. The lyrics are printed below the notes.

219 solo koro

Yâ Has bi en te Al lâh Al lâh

Detailed description: This block contains the second line of musical notation. It follows the same structure as the first line, with a treble clef and common time. The melody consists of quarter notes for 'Yâ Has bi en te' and half notes for 'Al lâh Al lâh'. The word 'solo' is written above the first part, and 'koro' is written above the second part. The lyrics are printed below the notes.

220 solo koro

Yes sir le nô il me Lâ i lâ he il lâ lah

Detailed description: This block contains the third line of musical notation. It starts with a treble clef and a common time signature. The melody consists of quarter notes for 'Yes sir le nô il me Lâ i lâ he il lâ' and half notes for 'lah'. The word 'solo' is written above the first part, and 'koro' is written above the second part. The lyrics are printed below the notes.

4.4 Müzikal Analiz

4.4.1 İstanbul Ekolü

Yaklaşık 40 dakika süren, nota transkripsiyonunu verdiğimiz Rifâî (İstanbul Ekolü) Evrâd-ı Şerîfi Yıldız akordunda, 8'lik nota birimi üzerinden 108 Bpm metronom hızında ve Uşşak makamı perdeleri kullanılarak okunmuştur.

Evrâd seyri içerisinde kullanılan perdeler

Özellikle surelerin okunduğu (İhlas, Felak, Nâs, Fâtihâ, Bakara sûresinin ilk 5 âyeti, Âyete'l-Kürsî, Bakara sûresinin son 2 âyeti) kısımlarda çargâh ve düğâh perdelerinde uzun kalışlar yapılmış cümle sonlarında rast ve çargâh perdeleri vurgulanmıştır.

Bakara sûresinin son iki âyetine gelindiğinde (âmene'r-rasûlü) 72. portede uşşak dörtlüsü bir perde yukarı alınarak bûselik perdesi üzerinden okunmuştur. Böylece “rabbenâ ve lâ tuhammilnâ” ile başlayan ve 78. portenin sonunda nihayete eren melodik yapı bûselik perdesi üzerinde uşşak dörtlüsü ile okunmuştur.

72 min kab li nâ rab be nâ

73 ve lâ tu ham mil nâ mâ lâ

74 mâ lâ tâ ka te le nâ bi hî v'a fû an

75 nâ vağ fir le nâ ver ham nâ

“Esmâü'l-Hüsna” kısmına gelindiğinde ağırlıklı olarak düğâh perdesinde kalışlar yapılmış, bu kısmın sonuna doğru seyir bir hareketlenme göstermiştir. 105. Portede hüseyinî-aşîran perdesinde uşşâk 4'lüsü göstermiştir. Evrâdın kısa okunacağı günlerde “esmâ” bitiminde “cumhur ilâhî”²³³ye geçilir. Böyle bir durum söz konusu değilse evrâda devam edilir.

Ağırlıklı olarak düğâh, segâh ve çargâh perdelerinde seyreden evrâd 151. portede buselikte uşşâk 4'lüsü gösterdikten sonra 163. portede “Yâ Erhâme'r-Râhimîn” kısmında yine bir müzikal motif gösterir ve 166. Portede daha yürük bir şekilde ağırlıklı olarak rast ve düğâh perdeleri ile devam eder.

²³³ “Cumhur İlâhî” zikir yapılmaksızın topluca okunan ilâhidir. Bknz. İnançer, “Osmanlı Tarihinde Sûfilik Âyin ve Erkânları”, s. 127.

♩ = 80

163

 Ya er ha mer râ hi min ir ham nâ

164

 yâ er ha mer râ hi mîn

165

 vef fik nâ yâ er ha mer râ hi min

♩ = 108

166

 As lih nâ rah me tul lâ hi ve be re kâ tu hû

167

 a ley küm eh lel bey ti İn ne hû Ha mî dîn

Bu melodik yapılar genellikle dar bir çerçevede devam eden evrâd seyrine hareketlilik katar. 173. Porteye geldiğimizde cumhur ilâhî ile evrâda ara verilir. Burada zâkirbaşı ilahinin ilk mısramı okuyarak verdiği eviç perdesi ile topluca eviç makamındaki “Bi Sultan er-Rifâi” ilâhisi okunur.

Eviç İlähî
Bi Sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ

Usûlü: Sofyan

Beste: Anonim
Güfte: Kabûlî

Bi sul ta ner Ri fâ î
yâ Sey yid Ah med dü hay ya
nâ kut(tü) bül kev neyn e
bu'l a le mey ni min nes li Re
sû lil lâh

Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn abu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh
Tarîk-i Hak'da burhânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Gönül beytinde mihmânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn abu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh
Ana döndermişem vechim ki odur Kâbe vü kıblem
Tavaf sırrında devrânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn abu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh
Kabûlî cümle efâlim gerek sûrî vü esrârım
Ezelden ahd ü peymânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn abu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh

Cumhur ilâhi okunduktan sonra Uşşak dörtlüsü üzerinden devam eden seyirde yine düğâh ve segâh perdeleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

197 ve 198. portelerde ise bir farklılık olarak segâh perdesi üzerinde uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

200. porteden itibaren “La ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh” lafzı ile başlayan kendi içerisinde tekrarı olan kısım başlar. Burada da hüseyinî-aşîranda uşşak 4'lüsü gösterilmektedir. Bu bölümde 220. Porteden itibaren “cealtü medha” kısmı daha yürük bir şekilde okunur.

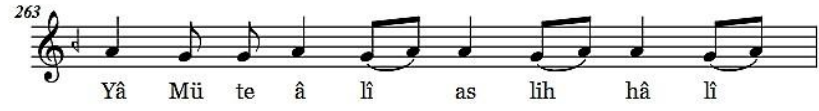
200
Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

201
re sül lâlâ h İb râ hi m hâ lî lul lâ h

202
sal lâl lâ hû a ley hi ve sel le m

Örnek olarak bir kısmını verdiğimiz bu bölüm 242. porteye kadar devam ediyor. Evrâd buradan sonra ise yürük bir şekilde düğâh ve rast perdelerinde devam ediyor.

259. porteye geldiğimizde evrâdın ritmi ağırlaştırıyor ve salınımlı bir icrâ ile “Yâ Mütecellî” kısmı ile devam ediyor. Bu kısım da Rifâî evrâdlarının karakteristik motif aldığı kısımlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Daha sonra ise Uşşak dörtlüsü seslerinin gösterildiği ve özellikle düğâh ve çargâh perdelerinde kalışların olduğu "Yâ Resûlallâh gavs en meded" kısmı ile evrâd icrâsı sona erer.

266
 Yâ Re sù lâl lâ hi a ley kel mu te de d

267
 Yâ Ha bi bal lâ hi kün le nâ şâ fi an

268
 en te val lâ hi şe fi un lâ tü red

269
 Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

270
 Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

271
 Yâ Has bi en te Al lâh Al lâh

272
 Yes sir le nâ il me Lâ i lâ he il lal lâh

Münâcât, duâ ve Kelime-i Tevhîd'den oluşan evradın metninin sonu okunur. Bu bölümde de yerinde uşşâk 4'lüsü üzerinde seyir devam eder ve rast perdesi ile icra bitirilir. Bu kısımda ise "Yâ Rabbi ente Allah" kısmında ağır ve melodik bir seyir gösterir.

273

Al lâh Lâ i lâ he il lal lâh

274

Al lâh Lâ i lâ he il lal lah

4.4.2 Üsküb Ekolü

Yaklaşık 20 dakika süren -cumhur ilahi hariç-, nota transkripsiyonunu verdiğimiz Rifâî (Üsküb Ekolü) Evrâd-ı Şerîfi Yıldız akordunda, 8'lik nota birimi üzerinden 96 Bpm metronom hızında ve Uşşak makamı perdeleri kullanılarak okunmuştur.

Evrâd seyri içerisinde kullanılan perdeler

Surelerin okunduğu (İhlas, Felak, Nâs, Fâtihâ, Bakara sûresinin ilk 5 âyeti, Âyete'l-Kürsî, Bakara sûresinin son 2 âyeti) kısımlarda düğâh ve hüseyinî perdeleri 5'li aralık motif olarak sıklıkla kullanılmıştır. Cümle sonlarında ise rast ve çargâh perdeleri vurgulanmış, son kalışlar bu perdeler üzerinde yapılmıştır.

Bakara sûresinin son iki âyetine gelindiğinde (âmene’r-rasûlü) (69 ve 71. porteler arası) yedeni (rast) ile birlikte yerinde uşşak 4’lüsü kullanarak önceki kısımlardan farklı olarak daha hareketli bir müzik cümlesi görülmektedir.

Ağırca

69

Va' fu an nâ vağ fir le nâ

70

ver ham nâ Va' fu an nâ

“Esmâü’l-Hüsnâ” kısmına gelindiğinde ağırlıklı olarak düğâh ve hüseyinî perdeleri 5’li aralık motif olarak sıklıkla kullanılmış çargâh ve düğâh perdelerinde kalışlar yapılmıştır. Bu kısmın sonuna doğru seyir bir hareketlenme göstermiştir. Genel seyir haricinde 93. portede segâh, 98. portede nevâ perdesi ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

104. porteye gelindiğinde “Yâ Erhâme’r-Râhimîn” kısmına yine kendine has bir müzik cümlesi kullanılmıştır.

104

Yâ er hâ mer râ hi mîn ir ham nâ

105

Yâ er hâ mer râ hi mîn vef fik nâ

106

Yâ er hâ mer râ hi mîn as lih nâ rah me tul lâ hi

Evrâdın devamında dügâh ve nevâ perdeleri 4'lü aralık motif olarak kullanılmış, 112. porteden 114. porteye kadar ise segâh, çargâh ve nevâ perdelerinde ısrarlı kalışlar yapılmıştır. 114. Portede evrada ara verilerek cumhûr ilâhi okunmuştur.

Eviç İlähî
Bi Sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ

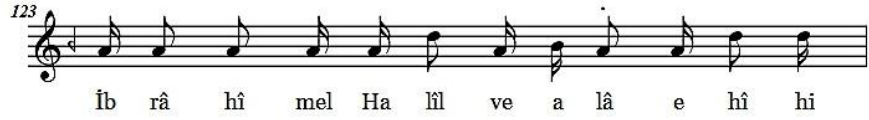
Usûlü: Sofyan

Beste: Anonim
Güfte: Kabûlî

Bi sul ta ner Ri fâ î
yâ Sey yid Ah med dü hay ya
nâ kut(tü) bül kev neyn e
bu'l a le mey ni min nes li Re
sû lil lâh

Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn ebu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh
Tarîk-i Hak'da burhânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Gönül beytinde mihmânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn ebu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh
Ana döndermişem vechim ki odur Kâbe vü kıblem
Tavaf sırrında devrânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn ebu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh
Kabûlî cümle efâlim gerek sûrî vü esrârım
Ezelden ahd ü peymânım Rifâî Seyyid Ahmed'dir
Bi sultân er-Rifâî yâ Seyyid Ahmedü hayyânâ
Kutbü'l-kevneyn ebu'l-alemeyni min nesli Resûlillâh

115. portede kendi içerisinde tekrarlı bir melodik yapı ile evrâd icrâsı devam etmiştir. Dügâh ve nevâ perdeleri 4'lü aralık olarak kullanılmaya devam edilmiş, metin içerisindeki peygamber isimlerinin zikredildiği kısımlarda “ve alâ” kelimesinde aynı motif tekrar edilmiştir.

137. porteye gelindiğinde “vağfirlenâ” kısmının kendi içinde melodik bir örgüye sahip olduğu görülmektedir.

134

sal li ve sel lim a lâ sey yi di nâ

135

mu ham me din hay ril ve râ se ciy ye ti

Ağırlaşarak

136

ve a lâ â li hî ve as hâ bi hî

♩ = 86

137

be re re tin na kıy ye ti vağ fir le

138

nâ yâ rab be nâ

139

fi hâ zî hil vak tiy ye ti vağ fir le

140

nâ yâ rab be nâ

143. porteden itibaren “La ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh” lafzı ile başlayan ve kendi içerisinde tekrarı olan kısım başlar.

143

fi hâ zî hîl cem iy ye ti Hakk Lâ i lâ

♩ = 108

144

he il lal lah Mu ham me dün Re sû lul lâh

145

İb ra him Ha lî lul lah sal lal la

146

solo

hu a ley hi ve sel lem Yâ sey yi di yâ

147

re sû lul lâ hi yâ se ne dî ve yâ

148
me lâ zî ve züh rî en te tek fîyn

149 koro
Hakk Lâ i lâ he il lal lah Mu ham me dün

150
Re sù lul lâh İb ra him Ha lî lul lah

151
sal lal la hu a ley hi ve sel lem

Bu kısımda da yine çargâh perdesinde kalışlar ve düğâh-nevâ 4'lü aralığı motif olarak kullanılmıştır. Evrâdın diğer bölümlerinden değişik olarak bu kısım solo-koro şeklinde icrâ edilmiştir.

185. portede nihayete eren bu kısım buradan sonra “Sallallâh ve sellem ale'n-nûri'l-mübîn” kısmı ile devam ediyor. Düğâh ve nevâ perdeleri arasında yapılan seyirden sonra rast ve ırak perdelerine inilerek melodik yapı zenginleştirilmiştir ve bir uşşak makamı seyri gösterilmiştir.

♩ = 86

185 Sal lal lâ hü ve sel lem a len

186 nû ril mü bîn Ah me del Mus ta fâ

187 sey yi dil mür se lîn ve

188 a lâ â li hi ve sah bi hi

189 ec ma î n Yâ Al lâh Yâ Rah mân

209. portede başlayan Rifâî evrâdlarının bilinen bir kısmı olan "Yâ Mütecellî" kısmı düğâh ve nevâ perdelinde devam ederek sade bir yapı göstermektedir.

213. porteden sonra ise tekrar solo ve koro okuyuşlar ortaya çıkmıştır. Ağırlıklı olarak düğâh ve çargâh perdesinde kalışlar yapılan bu bölüm ile evrâd icrâsı nihayete erdirilmiştir.

213 solo koro
Yâ Re sù lal lâ hi gav sen ve me ded me ded

214 solo koro
Yâ Ha bî bal lâ hi a ley kel mu' te med me ded

215 solo koro
Yâ Ne bîy yal lâ hi kün le nâ şâ fi an

216
en te val lâ hi şe fi un lâ tü red

217 solo koro
Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

218 solo koro
Yâ Rab bi en te Al lâh Al lâh

219 solo koro
Yâ Has bi en te Al lâh Al lâh

220 solo koro
Yes sir le nâ il me Lâ i lâ he il lâ lah

4.4.3 Karşılaştırma

Ana hatlarıyla her iki ekolü müzikal açıdan karşılaştırmalı bir şekilde ele alacak olursak her iki ekol de uşşak makamı seslerini kullanarak Yıldız akordunda icra

edilmiştir. Metronom hızı olarak İstanbul ekolü genel hatlar itibariyle 108 Bpm, Üsküp ekolü ise 96 Bpm hızında icrâ edilmiştir. Süre olarak Üsküp ekolünün daha kısa sürmesinin nedeni ise okunan evrâd metninde İstanbul ekolünde evrâd metninde okunan bazı yerlerin okunmamış olmasıdır.

Sûrelerin okunduğu kısımda İstanbul ekolü ağırlıklı olarak düğâh ve segâh perdelerini, Üsküp ekolü ise düğâh-hüseyinî 5’li aralığını kullanmıştır. Müzikal cümlelerin sonunda her iki ekolde de nihâî kalıplar çargâh ve düğâh perdelerinde yapılmıştır. İstanbul ekolünde farklı olarak evrâdın bu kısmında tekke mûsikîmizdeki perde kaldırmaya benzer bir şekilde “*va’fû annâ*” kısmında evrada belli bir müddet bir perde yukarıdan devam edilmiştir. Bu icrâ ise notasyonda bûselikte uşşâk olarak yansımıştır. İşin hakikatinde ise perde kaldırıldığı için mi yoksa orijinal hali bu olduğu için mi bu icrâ yapılmaktadır bilinmemektedir. Zirâ perde farkının haricinde “*va’fû annâ*” kısmı her iki ekolde de melodik örgü olarak birbirine oldukça yakındır.

Bir diğer ilginç nokta ise genel olarak İstanbul ekolünde hüseyinî perdesi çok sık kullanılmamasına rağmen “*va’fû annâ*” kısmında Üsküp ekolünün genel havasını andıran bir biçimde hüseyinî perdesini kullanmış olmasıdır. Üsküp ekolünde genel olarak sıklıkla hüseyinî perdesinin vurgulanmasına rağmen bu kısımda tam tersi olarak İstanbul ekolünün genel havasına uyacak bir şekilde hüseyinî perdesi kullanılmamıştır.

“*Esmâü’l-Hüsnâ*” kısmına gelindiğinde İstanbul ekolü ağırlıklı olarak düğâh perdesinde seyretmiş ve çargâh perdesinde kalıplar yapmıştır. Ayrıca bir yerde hüseyinî-aşirân perdesinde uşşâk 4’lüsü gösterilmiştir. Üsküp ekolünde ise düğâh-hüseyinî 5’li aralığını sıkça kullanmış ve evrâdın genelinde olduğu gibi düğâh ve çargâh perdelerinde kalıplar yapılmıştır.

“*Yâ erhame’r-râhimîn*” kısmında ise iki ekol seyrettikleri perde açısından incelendiğinde İstanbul ekolü rast üzerinden seyre başlamış ve bu civarda devam etmiş fakat Üsküp ekolü düğâh üzerinden seyre başlamış sonrasında çargâh perdesi üzerinde devam etmiştir. Melodik kalıplarda ise ana hatlar birbirine benzer gözükmeyle ve her iki ekolün aynı müzikal kaynaktan şekillendiği intibayı uyanmaktadır. Sadece Üsküp ekolü

devamında çargâh perdesinden devam ettiği için iki müzikal cümle birbirinden farklı gibi durmaktadır.

Buradan sonra “*Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh*” kısmına geçmeden evvel Üsküp ekolünde “*vağfir lenâ*” kısmı kendine has bir melodi ile okunmaktadır ve bu cümle üç kez tekrar edilmiştir. İstanbul ekolünde ise bu kısım “*Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh*” kısmı ile aynı melodik içerisinde okunmuştur ve tekrar yapılmamıştır.

“*Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh*” kısmına gelindiğinde İstanbul ekolü daha zengin bir melodik yapıya sahiptir. Üsküp ekolünde ise düğâh-nevâ 4’lü aralığı kullanılmış, rast ve çargâh perdelerinde kalışlar yapılarak daha sade bir melodi ile yürük bir şekilde okunmuştur.

Sonrasında gelen “*sallallâh ve sellem*” kısmında İstanbul ekolünün “*Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh*” kısmındaki nakaratlı ve zengin müzikal yapıyı bırakarak daha monoton bir yapıya geçiş yaptığını görüyoruz. Üsküp ekolü ise bunun tam tersi olarak “*Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh*” kısmının monoton yapısını terk etmiş ve daha ağır ve salınımlı zengin bir melodik yapıya geçiş yapmıştır. Sonuç olarak bu kısımlarda her iki ekol aynı yerlerde tamamen zıt karakterler göstermiştir.

Son kısma gelindiğinde “*Ya Mütecellî*” kısmında İstanbul ekolü önceki monoton yapıyı terk ederek kendi içerisinde daha salınımlı bir melodik yapıya bürünmüştür. Üsküp ekolü ise düğâh perdesinde kalışlar yaparak daha ritmik ve sade bir yapı ile evrâdı nihayete erdirmiştir. Bu son kısımda iki ekol arasındaki bir diğer fark ise Üsküp ekolünde evrâdın son kısmının solo-koro şeklinde icrâ edilmiş olmasıdır.

5. Sonuç

"Evrâd Okuma Geleneği İçerisinde Rifâî Evrâdı (İstanbul ve Rumeli Mukayeseli Örneği)" adını verdiğimiz bu çalışmamızda İstanbul ve Üsküp'te okunmuş ve okunmakta olan evrâd-ı şerîfleri inceledik. Her iki coğrafyada okunan evrâdların notasyonunu yaptıktan sonra beste olarak ne gibi etkileşimleri olduğunun izini sürmeye çalıştık.

"İstanbul Ekolü" olarak isimlendirdiğimiz ve tekkelerin kapatılmasından hemen önce İstanbul'daki en önemli zâkirbaşlıların icrâ ettikleri ve bu ehil kimselerden tâlim edilerek sonraki nesillere aktarılan evrâd-ı şerîf, 1960'lı yıllarda Sâmihâ Ayverdi'nin teşvikleri ile unutulma tehlikesine karşı tekrar talim ve icrâ edilmeye başlanmıştır.

"Üsküp Ekolü" olarak isimlendirdiğimiz ve 1800'lü yıllardan Mustafa Haznedar Baba'nın 1956'da Türkiye'ye göç etmesine kadar Üsküp'te icrâ edilmiş evrâd-ı şerîf ise bu zamandan sonra Türkiye'de de icrâ edilmeye ve bu gelenek yaşatılmaya devam edilmiştir. Dolayısıyla her iki ekolün bizlere aktarılışındaki kilit tarih 1960'lı yıllardır.

Osmanlı döneminde bu iki merkez arasında sürekli bir iletişim ve etkileşim olduğu muhakkaktır. İki ekol arasındaki müzikal benzerlik ve farklar üzerinde durduğumuzda ise merkez olarak İstanbul'u kabul ettiğimizde savaş zamanı Balkanlar ile olan irtibatın kesilmesi ve bu coğrafyada yaşanan zorluklar sebebi ile aynı melodiler evrâdın farklı yerlerinde görülüyor olabilir düşüncesi aklımıza gelmektedir.

Üsküp ekolündeki geniş atlamalı aralıklar ve benzer melodilerin iki ekolde farklı yerlerde görülmesi, ilk zamanlarından beri icrânın bu şekilde olduğunu düşündürebilir. Fakat müziğin aktarımında insan, zaman ve mekân unsurlarının değişime olan katkısı düşünüldüğünde ilk ihtimal akla daha yakın gelmektedir.

Örnek olarak analizde görüldüğü üzere "va'fu annâ" kısmının melodik örgüsü her iki ekolde de hemen hemen aynı olup sadece İstanbul ekolünde bir perde yukarıdan

okunmuştur. Bu motif benzerliği bize her iki ekolün aynı kaynaktan beslendiği fikrini vermektedir.

Esmâü'l-Hüsna kısmında İstanbul ekolü düğâh-çargâh perdelerini kullanırken, Üsküp ekolünün Düğâh-Hüseynî perdelerini kullanması Üsküp'ün yerel havasının okuyuşa sinmesi ile oluşmuş bir fark olabilir.

"Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh" kısmını incelediğimizde ise şunu görmekteyiz; İstanbul ekolünün okuyuşu hızlandırıldığında sanki Üsküp ekolünün okuyuşu ortaya çıkmakta, hızlı okuyuştan dolayı bazı melodilerin kayba uğradığı hissiyatını uyandırmaktadır.

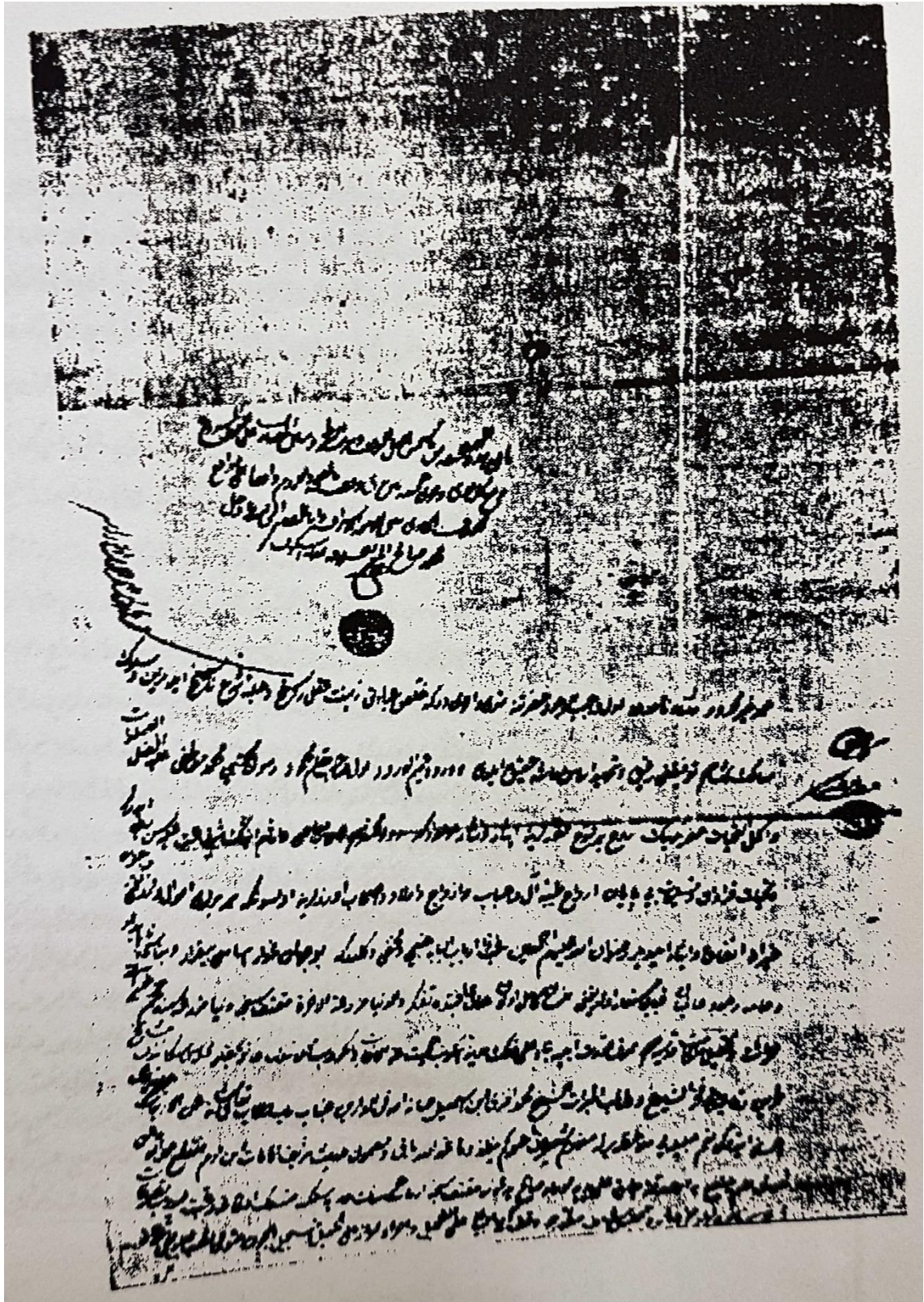
Metin olarak farklılıklar olması -okunan ve okunmayan kısımlar bakımından, yoksa metin bütününde aynıdır- tamamen şeyh efendilerin icthadı ile ilgilidir, zaman içerisinde değişiklikler olmuş ve olabilmektedir. Zirâ önceleri daha uzun okunan Ken'ân Rifâî kolunun okuduğu evrâd-ı şerîf günümüzde daha kısa okunmaktadır.

Tüm bu incelemeler sonucunda her iki icrânın kadîm İstanbul Tekke Mûsikîsi'nden doğduğu ve beslendiği düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Zaman ve insan faktörünün etkisi ile aynı ya da farklı mekânlarda dahî değişiklikler ise kaçınılmazdır. Biz burada her iki ekolün icrâsını tespit ettik ve inceledik. Lakin mûsikînin yaşayan bir şey olduğunu kabul ettiğimizde zaman içerisinde değişiklikler göstereceğini kabul etmek gerekir.

Ekler

Ekler 1: Üsküp Rifâî Âsitânesi (Hasan Sevil Arşivi)

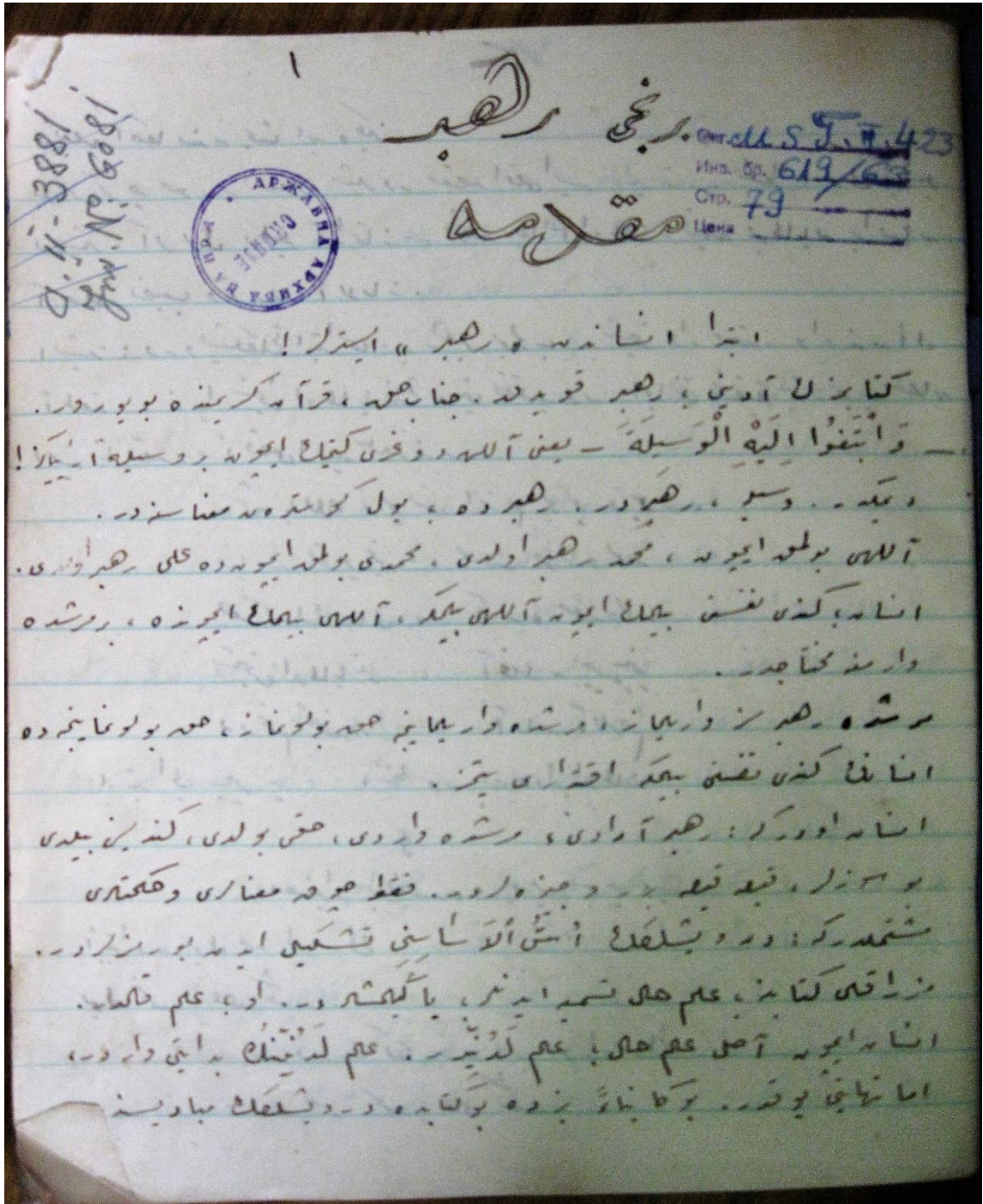

Ekler 2: Üsküp Rifâi Âsitânesi Vakfiyesi (Hasan Sevil Arşivi)

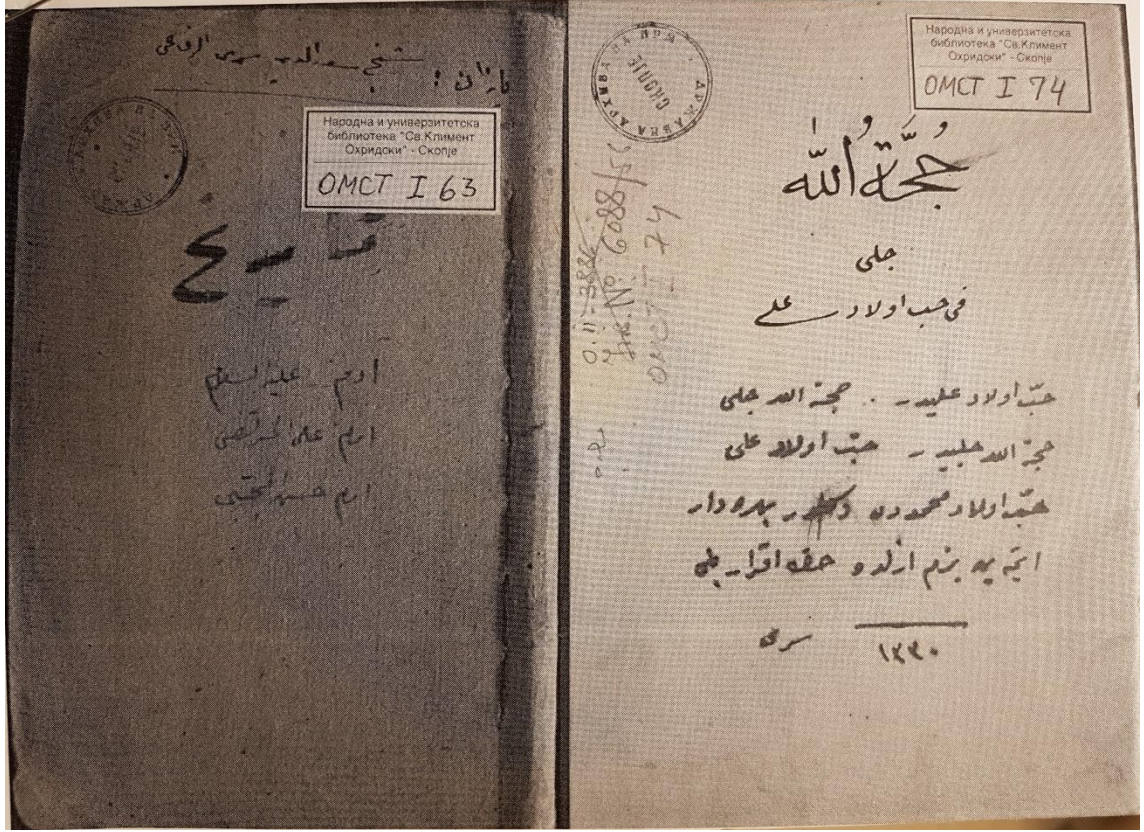
Ekler 3: Üsküp Rifâi Âsitânesi, Sâ'deddîn Sırrı Efendi ve dervişleri

(Hasan Sevil Arşivi)

Ekler 4: Sâ'deddîn Sırrı Efendi'nin Rifâi usûllerine dâir kaleme aldığı eserinin ilk sayfası, Üsküp Milli Kütüphanesi (Hasan Sevil Arşivi)

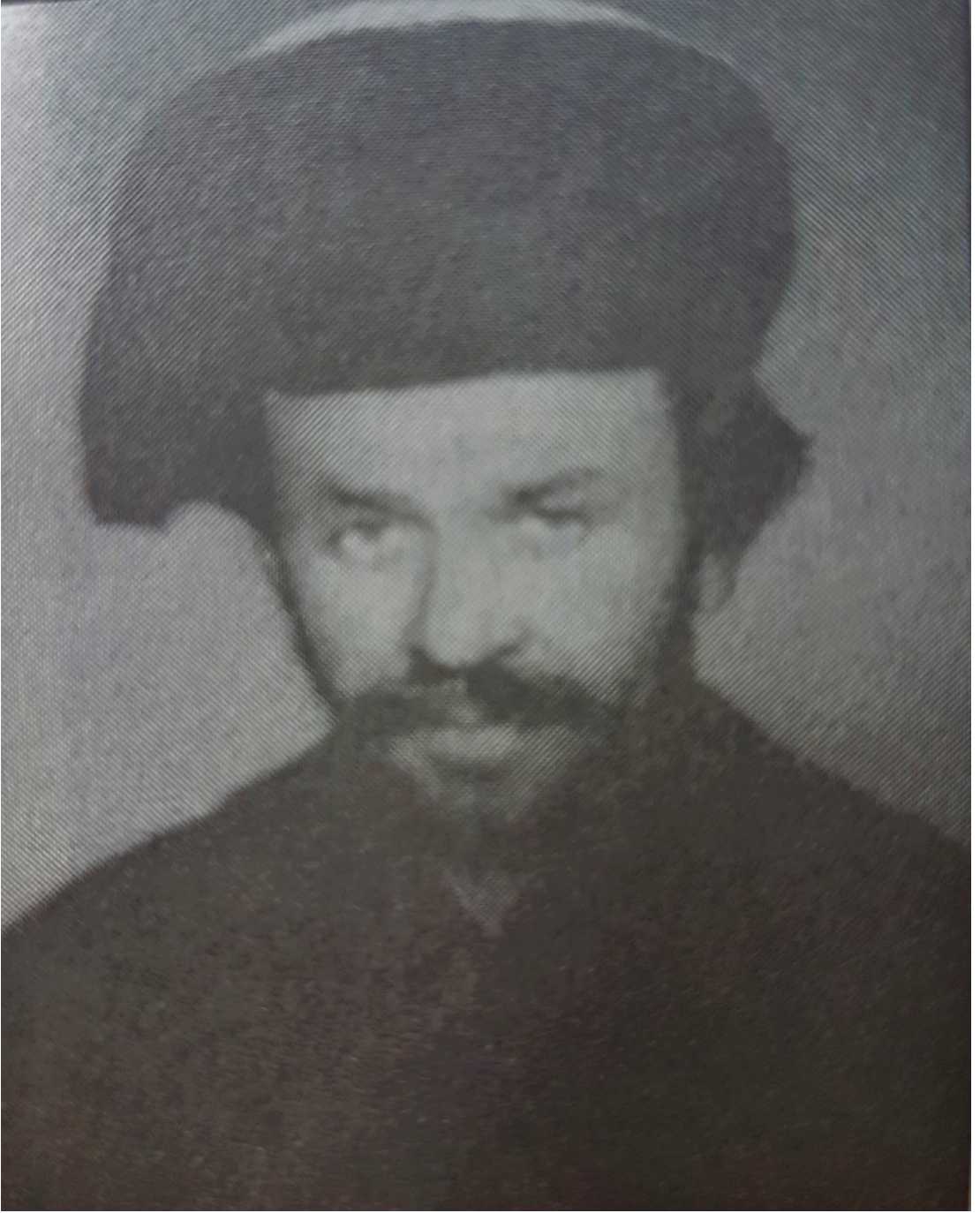

Ekler 5: Sâ'deddîn Sırrı Efendi'ye isnad edilen eserin kapağı ve kendisine ait bir dördlük (Hasan Sevil Arşivi)

Ekler 6: Mustafa Haznedar Baba

(Bu fotoğraf 1951 senesinde çekilen belgeselden alınmıştır.)

Ekler 7: Râik Haznedar

(Nizamettin alışkan, *Gönül Sesim*, s. 119, İstanbul, 2011)

Ekler 8: Zâkirbaşı Yaşar Baba

(nagmeiask.blogspot.com.tr)

Ekler 9: Zâkirbaşı Albay Selahaddin Gürer

(nagmeiask.blogspot.com.tr)

Kâzım Büyükaksoy, Şeyh Râşid Beyefendi, İzzi Beyefendi, Zâkirbaşı Albay Selahaddin Bey, Dr. Abdülkâdir Kafadar, önde Mehmed Dede.

Ekler 10: (nagmeiask.blogspot.com.tr)

قَدَّرَ فَهَدَىٰ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ
 سَنُقَرِّبُكَ نَارًا تَنْسَىٰ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ
 وَمَا يَخْفَىٰ وَيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ فَذِكْرٌ إِنْ نَفَعْتَ الذِّكْرَىٰ
 سَيَذَكِّرُكَ مَنْ يُحْسِنُ وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى الَّذِي يَصْلَى النَّارَ
 الْكُبْرَىٰ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّىٰ
 وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ بَلْ تُؤَثِّرُونَ الْجِوَدَ الدُّنْيَا
 وَالْآخِرَةَ خَيْرًا أَنَّىٰ إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ
 صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ
 الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ فَإِنَّ مَعَ
 الْعُسْرِ يُسْرًا إِنْ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا فَإِذَا فَرَغْتَ
 فَانصَبْ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ

يَكْفُو لَهُ كَفْوًا أَحَدًا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
كُفُوًا أَحَدٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ
لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَمِنْ شَرِّ
غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ
وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مَلِكِ النَّاسِ إِلَهِ النَّاسِ مِنْ شَرِّ
الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ
مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَا لَكَ يَوْمَ الدِّينِ
إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ
آمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا يَرِي فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ
يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ
مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ أُولَئِكَ عَلَى هُدًى
مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

وَالْحُكْمَ إِلَهُ وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ
إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ
بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ

وَالْأَرْضَ وَلَا يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ
أَوْ تُخَفَوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرْ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ
مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ
أَمَّنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ
بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا
وَالنِّكَاحُ الْمَصْدُوقُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا
مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا كَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا
إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْغَارًا
كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا
مَا لِأَطْقَاقٍ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا
أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ
يَا مَنْ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الْمَلِكُ
الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ

الْمُتَكَبِّرُ	الْخَالِقُ	الْبَارِي	الْمُصَوِّرُ	الْخَفَّارُ
الْوَهَّابُ	الرِّزَّاقُ	الْفَتَّاحُ	الْعَلِيمُ	الْقَهَّارُ
الْبَاسِطُ	الْحَافِظُ	الرَّافِعُ	الْمُعِزُّ	الْمُذَلُّ
الْبَصِيرُ	الْحَكَمُ	الْعَدْلُ	اللَّطِيفُ	الْخَبِيرُ
الْعَظِيمُ	الْغَفُورُ	التَّكْوِينُ	الْعَلِيُّ	الْحَكِيمُ
الْحَفِيفُ	الْمَقِيتُ	الْحَسِيبُ	الْجَلِيلُ	الْكَبِيرُ
الْكَرِيمُ	الرَّقِيبُ	الْمُجِيبُ	الْوَاسِعُ	الْجَبِيلُ
الْوَدُودُ	الْمُجِيبُ	الْبَاسِطُ	الشَّهِيدُ	الْحَكِيمُ
الْوَكِيلُ	الْقَوِيُّ	الْمَتِينُ	الْوَلِيُّ	الْحَقُّ
الْمُحْضِي	الْمُبْدِي	الْمُعِيدُ	الْمُجِيبُ	الْحَمِيدُ
الْحَيُّ	الْقَيُّومُ	الْوَاحِدُ	الْمَاجِدُ	الْمُبِيتُ
الضَّمَدُ	الْقَادِرُ	الْمُقْتَدِرُ	الْمُقَدِّمُ	الْأَحَدُ
الْأَوَّلُ	الْآخِرُ	الظَّاهِرُ	الْبَاطِنُ	الْمُؤَخَّرُ
الْمُتَعَالَى	الْبَرُّ	التَّوَّابُ	الْمُنْتَقِمُ	الْعَفْوُ
مَالِكُ الْمَلِكِ	يَا ذَا الْجَلَالِ	وَالْإِكْرَامِ		الرَّؤُوفُ

المَقْسُطُ لِلجَامِعِ الغَنِيِّ المَغْنَى المَانِعُ الصَّارِ
التَّافِعُ النُّورُ المَهَادُ البَدِيعُ البَاقِي الوَارِثُ
الرَّشِيدُ الصَّبُورُ

الَّذِي تَقَدَّسَتْ عَنِ الأَشْبَاهِ ذَاتُهُ وَتَزَهَّتْ عَنِ مُشَابَهَةِ
الْأَمْثَالِ صِفَاتُهُ وَشَهِدَتْ بِرُبُوبِيَّتِهِ آيَاتُهُ وَدَلَّتْ
عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ مَصْنُوعَاتُهُ وَاحِدٌ لَأَمِنْ قَلْبِهِ وَمَوْجُودٌ
لَأَمِنْ عِلْمِهِ بِاللِّمَعْرُوفِ وَبِالْإِحْسَانِ مَوْصُوفٌ
مَعْرُوفٌ بِبِلاغِيَّةٍ وَمَوْصُوفٌ بِبِلاغِيَّةٍ أَوَّلٌ قَدِيمٌ
بِلا بِيْتَدَاءٍ وَآخِرٌ كَثِيرٌ بِبِلاغِيَّةٍ لَأَيْسَبُ إِلَيْهِ البِنُورُ
وَلَأَتَفَنِيهِ تَدَاوُلُ الأَوْقَاتِ وَلَا تُوهِنُهُ السَّنُونُ
كُلُّ المَخْلُوقَاتِ تَحْتَ قَهْرِ عَظَمَتِهِ وَأَمْرُهُ بَيْنَ الكَافِ
وَالنُّونِ وَبِذِكْرِ أَيْسِ المَخْلُصُونَ وَبِرُوبِيَّتِهِ تَقَرَّ العِيونُ
وَبِتَوْحِيدِهِ ابْتَهَجَ المُسَجِّونُ هَدَى أَهْلَ طَاعَتِهِ إِلَى الصِّرَاطِ
مُسْتَقِيمٍ وَأَبَاحَ أَهْلَ مَحَبَّتِهِ جَنَّاتِ النِّعَمِ
وَعَلِمَ عِدَدَ أنفَاسِ مَخْلُوقَاتِهِ بِعِلْمِهِ القَدِيمِ وَيَرَى

حَرَكَاتِ رَجُلٍ النَّهْلِ فِي جَنِّ اللَّيْلِ الْبَهِيمِ تَسْبِيحِ الطَّائِرِ
فِي وَكْرِهِ وَيَجِدُهُ الْوَحْشُ فِي قَفْرِهِ مُحِيطًا بِعَمَلِ عَبْدٍ سِرًّا
وَجَهْرًا وَكَفَيْلٍ لِلْيَوْمِينِ بَتَائِدِهِ وَنَضْرِهِ وَتَطْمِينِ
الْقُلُوبِ الْوَجِلَتِ بِذِكْرِهِ وَكَشْفِ ضُرِّهِ
وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ
عِلْمًا وَغَفَرَ ذُنُوبَ الْمُذْنِبِينَ كَرَمًا وَخَلَقَ لِنَفْسِ كَشْفِهِ
شَيْءًا وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ اللَّهُمَّ اكْفِنَا السُّوءَ بِمَا
سَيِّئْتَ وَكَيْفَ سَيِّئْتَ أَنْتَ عَلَى مَا تَشَاءُ قَدِيرٌ
اللَّهُمَّ اكْفِنَا السُّوءَ بِمَا سَيِّئْتَ وَكَيْفَ سَيِّئْتَ
أَنْتَ عَلَى مَا تَشَاءُ قَدِيرٌ
اللَّهُمَّ اكْفِنَا السُّوءَ بِمَا سَيِّئْتَ وَكَيْفَ
سَيِّئْتَ أَنْتَ عَلَى مَا تَشَاءُ قَدِيرٌ
يَا نِعْمَ الْمَوْلَى وَيَا نِعْمَ النَّصِيرُ غَفَرَ أَنْتَ رَبَّنَا
وَأَنْتَ الْمَصِيرُ وَالْأَحْوَالُ وَالْأَقْوَامُ بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ
سُبْحَانَكَ لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

جَلَّ وَجْهَكَ وَعَزَّ جَارِكَ يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ بِقُدْرَتِهِ
 وَيَحْكُمُ مَا يَرِيدُ بِعِزَّتِهِ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا بَدِيْعَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ يَا مَالِكَ الْمَلِكِ يَا ذَلَّجَلَالِ وَالْأَكْرَامِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِرَحْمَتِكَ نَسْتَعِيْثُ وَمِنْ عَذَابِكَ نَسْتَجِيْرُ
 يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيْثِيْنَ اغِيَاثَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيْثِيْنَ
 اغِيَاثَا يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيْثِيْنَ اغِيَاثَا
 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِجَاهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ اِرْحَمْنَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ وَفِقْنَا
 يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ اصْلِحْنَا رَحْمَةً اللَّهُ وَبَرَكَاتِهِ
 عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مُّجِيْدٌ
 أَنْتَ يَا رَبُّ لِيْذْهَبَ عَنْكُمْ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
 وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ
 عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
 مُحَمَّدٌ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ

وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ
وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ
عَدَدَ خَلْقِكَ وَرِضَاءِ نَفْسِكَ وَزِينَةِ عَرْشِكَ وَمِدَادِ
كَلِمَاتِكَ كُلَّمَا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ وَعَفَلَ

عَنْ ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ
اللَّهُمَّ صَلِّ أَفْضَلَ صَلَواتِكَ عَلَى أَشْرَفِ مَخْلُوقَاتِكَ سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ عَدَدَ مَعْلُومَاتِكَ
وَمِدَادِ كَلِمَاتِكَ كُلَّمَا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ
وَعَفَلَ عَنْ ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ
وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ
وَسَلِّمْ عَدَدَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
وَأَجْرِ لَطْفِكَ فِي أُمُورِنَا وَالْمُسْلِمِينَ أَجْمَعِينَ
يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ

وَصَلِّهِ وَسَلَّمَ عَدَدَ مَا كَانَ وَعَدَدَ مَا يَكُونُ وَعَدَدَ مَا هُوَ
كَانَ فِي عِلْمِ اللَّهِ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى رُوحِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ فِي الْأَرْوَاحِ
وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى جَسَدِهِ فِي الْأَجْسَادِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ
عَلَى قَبْرِهِ فِي الْقُبُورِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى اسْمِهِ فِي الْأَسْمَاءِ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَاحِبِ الْعَلَامَةِ
وَالْغَامَةِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَاحِبِ

الشَّفَاعَةِ وَالْكَرَامَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَاحِبِ النُّبُوَّةِ وَالرِّسَالَةِ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي هُوَ ابْنُ أَبِيهِ مِنَ الشَّمْسِ
وَالْقَمَرِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَدَدَ حَسَنَاتِهِ

أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَحَدِيدَ

وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَدَدَ نَبَاتِ الْأَرْضِ

وَأَوْرَاقِ الشَّجَرِ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْمَلِكِ

صَاحِبِ الْمَقَامِ الْأَعْلَى وَاللِّسَانِ الْفَصِيحِ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي جَاءَ بِالْحِكْمَةِ
وَالْمَوْعِظَةِ وَالرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ
أَفْضَلَ صَلَوَاتِكَ وَسَلَامِكَ عَدَدَ مَعْلُومَاتِكَ
وَمِدَادِ كَلِمَاتِكَ كُلِّمَا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ
وَعَفَّلَ عَنْ ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ الَّذِي
جَمَعَتْ بِهِ أَشْتَاتِ النَّفُوسِ وَنَبِيَّكَ الَّذِي تَوَرَّتْ بِهِ
ظِلَامُ الْقُلُوبِ وَحَبِيبِكَ الَّذِي أَخْتَرْتَهُ عَلَى كُلِّ حَبِيبٍ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي جَاءَ بِالْحَقِّ
الْمُبِينِ وَأَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَشَفِيعَ الْمَذْنُوبِينَ
يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا يَنْبَغِي
لِشَرَفِ نُبُوتهِ وَعِظِيمِ قَدْرِهِ الْعَظِيمِ وَصَلِّ
وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ حَقَّ قَدْرِهِ وَمِقْدَارِهِ الْعَظِيمِ

وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الرَّسُولِ الْكَرِيمِ الْمُطَاعِ الْأَمِينِ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ الْحَبِيبِ وَعَلَى أَبِيهِ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ
وَعَلَى أَخِيهِ مُوسَى الْكَلِيمِ وَعَلَى رُوحِ اللَّهِ
عِيسَى الْأَمِينِ وَعَلَى عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَسُلَيْمَانَ
وَعَلَى أَبِيهِ دَاوُدَ وَعَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى
أَهْلِ طَاعَتِكَ أَجْمَعِينَ مِنْ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلِ الْأَرْضِينَ
كَمَا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ وَعَقَّلَ عَنْ ذِكْرِكَ

الغافلون

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى عَيْنِ الْعِنَايَةِ وَزِينِ
الْقِيَمَةِ وَكَزْرِ الْمُهْدِيَةِ وَطِرَازِ الْحَلَةِ
وَعُرْوَةِ الْمَلَائِكَةِ وَشَمْسِ الشَّرِيعَةِ وَلِسَانِ
الْحَقِّ وَشَفِيعِ الْأُمَّةِ وَأِمَامِ الْحَضْرَةِ وَنَبِيِّ
الرَّحْمَةِ اسْعِدْنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آدَمَ وَنُوحَ وَإِبْرَاهِيمَ
الْخَلِيلِ وَعَلَى أَخِيهِ مُوسَى الْكَلِيمِ وَعَلَى رُوحِ اللَّهِ
عِيسَى الْأَمِينِ وَعَلَى دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَزَكَرِيَّا

وَيَجِيءُ وَشُعَيْبٍ وَعَلَى الْهَيْدِ كُلِّ ذِكْرِكَ الذَّاكِرُونَ
وَعَقَلْ عَن ذِكْرِكَ الْخَافِلُونَ

اللَّهُمَّ يَا ذَا الرَّفْعِ وَالْفَضْلِ عَلَى الْبَرِيَّةِ يَا بَاسِطَ الْيَدَيْنِ
بِالْعَطِيَّةِ يَا صَاحِبَ الْمَوَاهِبِ السَّنِيَّةِ يَا غَافِرَ
الذَّنْبِ وَالْخَطِيئَةِ صَلَّى وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
خَيْرِ الْوَرَى طَبِيعِي وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ الْبَرَّةِ النَّقِيَّةِ
وَاعْفِرْ لَنَا يَا رَبَّنَا فِي هَذِهِ الْجَمْعِيَّةِ حَقَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا سَيِّدِي يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا سُنْدِي وَيَا
مَلَاذِي وَرُحْرِي أَنْتَ تَكْفِينِي حَقَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا صَاحِبَ الْوَقْتِ يَا غَوْثَ الزَّمَانِ
وَيَا خُلَاصَةَ الْأَنْبِيَاءِ يَا جَوْهَرَ الْكَوْنَيْنِ حَقَّ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَا رَافِعَ الزَّرَى

الوقت

يَا مُجَا الْفُقَرَاءِ وَأَنْتَ عَيْنُ الْوَرَى يَا صَاحِبَ الْعَيْنَيْنِ
حَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلْتُ مَدْحَ رَسُولِ اللَّهِ مُعْتَمِدِي
لَعَلَّهُ عِنْدَ تَكْفِينِي يَكْفِينِي حَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِذَا تَأَنَّى بِشِيرٍ وَالَّذِي مَعَهُ بِفَضْلِهِ عِنْدَ تَلْقِينِي
يَلَاقِينِي حَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمُ
خَلِيلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ أَلْفُ صَلَاةٍ
بَعْدَهَا مِائَةٌ مَضْرُوبَةٌ فِي ثَمَانِينَ وَأَلْفٍ تِسْعِينَ
حَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمُ
خَلِيلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ أَلْفُ
صَلَاةٍ بَعْدَهَا مِائَةٌ مَضْرُوبَةٌ فِي ثَمَانِينَ وَأَلْفٍ
تِسْعِينَ حَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
عَلَيْهِ أَلْفُ صَلَاةٍ بَعْدَهَا مِائَةٌ مَضْرُوبَةٌ

فِي ثَمَانِينَ وَآلْفٍ سِتِّعِينَ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
 إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ عَلَى النُّورِ
 الْمُبِينِ أَحْمَدَ الْمُصْطَفَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ
 أَجْمَعِينَ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِمَ الْمُسْلِمِينَ يَا اللَّهُ
 يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِمَ الْمُسْلِمِينَ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ
 انصُرِ الْمُسْلِمِينَ أَلْفَ صَلَوَةٍ ثُمَّ سَلَامٍ عَلَى
 السِّرِّ الْعَظِيمِ أَحْمَدَ الْمُصْطَفَى أَشْرَفِ الْعَالَمِينَ
 وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ يَا اللَّهُ يَا حَيُّ يَا مَنَّانُ
 يَا دَيَّانُ يَا اللَّهُ يَا سُلْطَانَ يَا سُبْحَانَ يَا رُهَانَ
 يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ تَوَفَّنَا عَلَى الْإِيمَانِ مَسْئَلَةٌ بِرَبِّكَ
 عَلَى بَدْرِ التَّمَامِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَفِي طَوْلِ الزَّمَانِ
 صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَى مَنْ لَهُ الشَّفَاعَةُ
 عَلَامَتُنَا مِنْ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ مُظَلَّلٍ بِالْغَمَامَةِ يَا مُصْطَفَى
 شَيْئًا لِلَّهِ يَا سِرًّا مِنْ سِرِّ اللَّهِ يَا مُصْطَفَى شَيْئًا لِلَّهِ
 يَا فَيْضًا مِنْ فَيْضِ اللَّهِ يَا مُصْطَفَى شَيْئًا لِلَّهِ

يَا نُورًا مِنْ نُورِ اللَّهِ يَا مُجَلِّي أَرْحَمَ ذُنِّي يَا مُتَعَالِي
 أَصْلِحْ حَالِي يَا مُجَلِّي أَرْحَمَ ذُنِّي يَا مُتَعَالِي أَصْلِحْ
 حَالِي يَا مُجَلِّي أَرْحَمَ ذُنِّي يَا مُتَعَالِي أَصْلِحْ حَالِي
 يَا رَسُولَ اللَّهِ عَوْنًا وَمَدَدًا يَا حَبِيبَ اللَّهِ عَلَيْكَ
 الْمُعْتَمَدُ يَا بَنِيَّ اللَّهُ كُنْ لَنَا شَافِعًا أَنْتَ وَاللَّهُ
 شَفِيعٌ لَا تَرُدُّ يَا رَبِّ أَنْتَ اللَّهُ اللَّهُ يَا رَبِّ أَنْتَ
 اللَّهُ اللَّهُ يَا حَسْبَانَا اللَّهُ اللَّهُ يَسِّرْ لَنَا عِلْمَ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ اللَّهُ
 صَلَّى وَسَلَّمَ وَبَارَكَ عَلَى اسْعَدِ وَأَشْرَفِ نُورِ جَمِيعِ
 الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ
 مِنْ أَهْلِ السَّمَوَاتِ وَأَهْلِ الْأَرْضِينَ وَالشُّهَدَاءِ
 وَالصَّالِحِينَ وَالْعُلَمَاءِ الْعَامِلِينَ وَأَوْلَادِ
 الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْمُغْضُومِينَ وَعَلَى الْكُلِّ وَصَحْبِ
 كُلِّ أَجْمَعِينَ يَا رَبِّ الْعَالَمِينَ
 وَالْهِمِّ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

حَسْبَهُ لِلَّهِ فِي عَشْقِ رَسُولِ اللَّهِ وَحُبِّهِ أَهْلَ اللَّهِ وَأَهْلَ الْبَيْتِ
الْعِظَامِ وَأَهْلَ اللَّهِ الْكِرَامِ وَالْبِرَّانِ وَالْمُرْشِدَانِ
ذُو الْفُقَرَاءِ وَالْعَاشِقَانِ وَالصَّادِقَانِ وَجَمَلَهُ أَهْلَ الْإِيمَانِ
حَضْرَاتِ كِرَامِنِكَ رُوحِ أَنْوَرِ لِي شَاذِ وَحُدُكُنْ أَوْلِقْلِعِي
اِيْحُونْ لَهُمُ الْفَاتِحَةَ

سجده آیتی بتدکده نیت لازمہ دینصرکم اوقنہ جق دعا بودر
نَوَيْتُ أَنْ أَسْجُدَ سَجْدَةَ التَّلَاوَةِ مُتَوَجِّهًا إِلَى الْكَعْبَةِ
سجده یہ وارد قدہ اوقنہ جق دعا بودر

أَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ وَأَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَأَعُوذُ
بِكَ مِنْكَ إِلَيْكَ لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ

سجده اولد قد نصركم اوقنہ جق دعا بودر

سَجَدْتُ لِلرَّحْمَنِ وَأَمِنْتُ بِالرَّحْمَنِ فَأَغْفِرْ لِي ذُنُوبِي يَا رَحْمَنُ
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

مم

هذه الاوراد الشريف بطريق الرقاعى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
كُفُوًا أَحَدٌ ۝ ٣

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ
إِذَا وَقَبَ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلَهِ النَّاسِ ۝ مِنْ
شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ
النَّاسِ مِنَ الْإِحْسَانِ وَالنَّاسِ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝ مَا لَيْتَ

يَوْمَ الدِّينِ ۝ أَيَاكَ نَعْبُدُ وَأَيَاكَ نَسْتَعِينُ ۝ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

أَمِينَ ۝ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْم ۝ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ

يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ

يُوقِنُونَ ۝ أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝

الْهُكْمُ لِلَّهِ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا

هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا

فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا

خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

۝ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ

تُخَفُّوهُ يُحَاسِبُكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ
وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠﴾ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ
وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكِتَابِهِ وَرُسُلِهِ لَا نَقِرُّ
بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ
الْمَصِيرُ ﴿١١﴾ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ تَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا مَا كَسَبَتْ وَ
عَلَيْهَا مَا كَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تَأْتِنَا إِزْسِينَا وَأَخْطَأْنَا
رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِضْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ﴿١٢﴾ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ
مَنَا إِطْرَاقًا لَّنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا إِنَّكَ فَتُولِيْنَا
فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٣﴾

يَا مَنْ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝ الْمَلِكُ
الْقُدُّوسُ ۝ السَّلَامُ ۝ الْمُؤْمِنُ ۝ الْمُهَيَّمِنُ ۝ الْعَزِيزُ ۝ الْجَبَّارُ
الْمُتَكَبِّرُ ۝ الْخَالِقُ ۝ الْبَارِئُ ۝ الْمُصَوِّرُ ۝ الْغَفَّارُ ۝ الْقَهَّارُ
الْوَهَّابُ ۝ الرَّزَّاقُ ۝ الْفَتَّاحُ ۝ الْعَلِيمُ ۝ الْقَابِضُ ۝ الْبَاسِطُ
الْحَافِضُ ۝ الرَّافِعُ ۝ الْمُعِزُّ ۝ الْمُدِلُّ ۝ السَّمِيعُ ۝ الْبَصِيرُ
الْحَكَمُّ ۝ الْعَدْلُ ۝ الْخَيْرُ ۝ الْحَلِيمُ ۝ الْعَظِيمُ ۝ الْغَفُورُ

اللَّطِيفُ ۝ الشَّكُورُ ۝ الْعَلِيُّ ۝ الْكَبِيرُ ۝ الْحَفِيفُ ۝ الْمَقِيتُ
 الْحَسِيبُ ۝ الْجَلِيلُ ۝ الْجَمِيلُ ۝ الْكَبِيرُ ۝ الرَّقِيبُ
 الْجَبِيبُ ۝ الْوَاسِعُ ۝ الْحَكِيمُ ۝ الْوَدُودُ ۝ الْحَمِيدُ ۝ الْبَاعِثُ
 الشَّهِيدُ ۝ الْحَقُّ ۝ الرَّكِيبُ ۝ الْقَوِيُّ ۝ الْمَتِينُ ۝ الْوَلِيُّ
 الْحَمِيدُ ۝ الْحَضِي ۝ الْمَمِيتُ ۝ الْحَيُّ ۝ الْقَيُّومُ ۝ الرَّاحِدُ
 الْمَلْحَدُ ۝ الْوَاحِدُ ۝ الْأَحَدُ ۝ الصَّمَدُ ۝ الْقَادِرُ ۝ الْمُقْتَدِرُ
 الْمَقْدِمُ ۝ الْمُؤَخَّرُ ۝ الْأَوَّلُ ۝ الْآخِرُ ۝ الظَّاهِرُ ۝ الْبَاطِنُ
 الْوَالِي ۝ الْمَتَعَالَى ۝ الْبَرُّ ۝ التَّوَّابُ ۝ الْمُنْتَقِمُ ۝ الْعَفْوُ
 الرَّؤُفُ ۝ مَالِكُ ۝ الْمَلِكُ ۝ ذُو الْجَلَالِ ۝ وَالْإِكْرَامِ ۝ الْمُقْسِطُ
 الْجَامِعُ ۝ الْعَيْنِيُّ ۝ الْمَغْنِيُّ ۝ الْمَنَّانُ ۝ الصَّارُ ۝ السَّافِعُ
 النُّورُ ۝ الْهَادِي ۝ الْبَدِيعُ ۝ الْبَاقِي ۝ الْوَارِثُ ۝ الرَّشِيدُ
 الصَّبُورُ ۝ الَّذِي تَقَدَّسَتْ عَنْ الْأَشْبَاهِ ذَاتِهِ وَتَبَرَّهَتْ عَنْ
 مُشَابَهَةِ الْأَمْثَالِ صِفَاتِهِ وَشَهِدَتْ بِرُبُوبِيَّتِهِ آيَاتُهُ وَدَلَّتْ عَلَى
 وَحْدَانِيَّتِهِ مَصْنُوعَاتُهُ وَوَاحِدٌ لَا مِنْ قَلَّةٍ ۝ وَمَوْجُودٌ لَا مِنْ عِلَّةٍ
 بِالْبَرِّ مَعْرُوفٌ وَبِالْإِحْسَانِ مَوْصُوفٌ مَعْرُوفٌ بِإِلْغَايَةِ وَمَوْصُوفٌ

بِإِلْهَامِهِ أَوَّلَ قَدِيمٍ بِإِلْهَامِهِ وَآخِرَ كَرِيمٍ بِإِلْهَامِهِ لَا يُنْسَبُ إِلَيْهِ
 النَّوْنُ ۝ وَلَا نُفْيُهُ تَدَاوُلِ الْأَوَاقَاتِ ۝ وَلَا تَوَهُؤُهُ السِّنُونَ كُلِّ
 الْمَخْلُوقَاتِ تَحْتَ قَهْرِ عَظَمَتِهِ وَأَمْرُهُ بَيْنَ الْكَافِ وَالنُّزْبِ ۝
 وَيَذَكِّرُهُ آيَاتِ الْمَخْلُوصُونَ وَيُرْوِيهِ تَقَرُّ الْعُيُونِ وَيَتَّوَجِّدُهُ ابْتِهَاجِ
 الْمُسْتَحْمُونَ ۝ هَدَى أَهْلَ طَاعَتِهِ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَأَبَاحَ
 أَهْلَ مَحَبَّتِهِ جَنَاتِ النَّعِيمِ ۝ وَعَلَّمَ عِدَّةَ أَنْفَاسٍ مَخْلُوقَاتِهِ بَعْلَدِ الْقَدِيمِ
 ۝ وَيَرَى حَرَكَاتِ أَرْجُلِ التَّمَلُّ فِي جُحِّ اللَّيْلِ الْبَهِيمِ وَيَسْمَعُهُ الطَّائِرُ
 ۝ فِي ذِكْرِهِ وَيَمَجِّدُهُ الْوَحْشُ فِي قَفْرِهِ مُحِيطُ بَعْمَلِ الْعَبْدِ سِرِّهِ وَجَهْرِهِ
 وَكَفِيلُ الْمُؤْمِنِينَ بِتَأْيِيدِهِ وَبَضْرِهِ وَتَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ ۝ وَجَلَّتْ
 يَذَكِّرُهُ وَكَشَفَ ضُرَّهُ ۝ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ
 أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا وَعَفَرَ ذُنُوبَ الْمُذْنِبِينَ كَرَمًا وَحِلْمًا ۝
 لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۝ [اللَّهُمَّ كُنْ فِينَا
 السُّوءَ بِمَا سِئَلْتِ وَكَيْفَ سِئَلْتِ إِنَّكَ عَلَى مَا نَشَاءُ قَدِيرٌ] يَا نِعْمَ الْمَوْلَى
 وَيَا نِعْمَ النَّصِيرُ عَفِّرْ أُنُوكَ رَبَّنَا وَآلِيكَ الْمَصِيرُ ۝ لِأَحْوَالِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا
 بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ۝ سُبْحَانَكَ لَا تَخْصِي تَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا

أَلَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ جَلَّ وَجْهُكَ وَعَزَّ جَارُكَ يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ يُقَدِّرُ بِهِ
 وَيَخْتَارُ مَا يُرِيدُ يُعَزِّزُهُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا
 مَالِكَ الْمَلِكِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۝ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِرَحْمَتِكَ
 نَسْتَغِيثُ يَا غِيَاثُ الْمُسْتَغِيثِينَ ۝ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِجَاهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى
 اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ۝ اِرْحَمْنَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ۝
 وَفَقِنَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ۝ أَصْلِحْنَا رَحْمَةً اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ
 الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مُجِيدٌ ۝ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ
 أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ۝ إِنْ اللَّهُ وَمَلَائِكَتُهُ يُصَلُّونَ
 عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ۝ اللَّهُمَّ
 صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ
 مُجِيدٌ ۝ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ
 فِي الْعَالَمِينَ ۝ إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ ۝ عَدَدَ خَلْقِكَ وَرِضَا
 نَفْسِكَ وَزِينَةَ عَرْشِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ كَمَا ذَكَرَكَ
 الذَّاكِرُونَ وَعَقْلَ عَن ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ ۝ اللَّهُمَّ صَلِّ أَفْضَلَ
 صَلَوَاتِكَ عَلَى أَشْرَفِ مَخْلُوقَاتِكَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ ۝

عَدَدَ مَعْلُومَاتِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ ۝ كَلِمًا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ
 وَعَقَّلَ عَنْ ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ ۝ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَ
 بَسْمِ ۝ عَدَدَ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَأَخْرَجَ
 لَطْفِكَ فِي أُمُورِنَا وَالْمُسْلِمِينَ أَجْمَعِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ۝ اللَّهُمَّ صَلِّ
 وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ ۝ عَدَدَ مَا كَانَ
 عَدَدَ مَا يَكُونُ وَعَدَدَ مَا هُوَ كَائِنٌ فِي عِلْمِ اللَّهِ ۝ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى
 رُوحِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ فِي الْأَرْوَاحِ ۝ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى جَسَدِهِ
 فِي الْأَجْسَادِ ۝ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى قَبْرِهِ وَهُوَ نُورٌ ۝ وَصَلِّ وَسَلِّمْ
 عَلَى اسْمِهِ فِي الْأَسْمَاءِ ۝ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 صَاحِبِ الْعَلَامَةِ وَالْفَسَامَةِ ۝ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا
 مُحَمَّدٍ صَاحِبِ الشَّفَاعَةِ وَالْكَرَامَةِ ۝ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا
 مُحَمَّدٍ صَاحِبِ الثَّبُوتِ وَالرِّسَالَةِ ۝ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا
 مُحَمَّدٍ الَّذِي هُوَ أَبْنَى مِنَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ ۝ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا
 مُحَمَّدٍ عَدَدَ حَسَابِ أَبِي بَكْرٍ وَعُسْرَ وَعُثْمَانَ وَحَدِيدِ ۝ وَصَلِّ

وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَدَدَ نَبَاتِ الْأَرْضِ وَأوراقِ الشَّجَرِ ①
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْمَلِيحِ ② صَاحِبِ الْمَقَامِ الْأَعْلَى
 وَاللِّسَانِ الْقَصِيحِ ③ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 الَّذِي جَاءَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ وَالرَّافِقَةِ وَالرَّحْمَةَ وَعَلَى إِيَّاهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ
 أَفْضَلَ صَلَوَاتِكَ وَسَلَامِكَ عَدَدَ مَعْلُومَاتِكَ وَمِدَادِكَ كَمَا نَالَتْ
 كَلِمَاتُكَ الْذَّاكِرُونَ وَعَقَلُ عَن ذِكْرِهِ الْعَافُونَ ④
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ الَّذِي جَمَعَتْ بِهِ أَشْتَاتِ
 الْفُؤُوسِ وَنَيْبِكَ الَّذِي تَوَزَّتْ بِهِ ظِلَامُ الْقُلُوبِ ⑤ وَحَبِيْبِكَ الَّذِي
 اخْتَرْتَهُ عَلَى كُلِّ حَبِيْبٍ ⑥ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 الَّذِي جَاءَ بِالْحَقِّ الْمُبِينِ ⑦ وَأَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَشَفِيعًا لِلَّذِينَ
 يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ⑧ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا
 مُحَمَّدٍ كَمَا يَنْبَغِي لِشَرَفِ نُبُوَّتِهِ ⑨ وَلِعَظِيمِ قَدْرِهِ الْعَظِيمِ ⑩ وَصَلِّ وَسَلِّمْ
 عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ حَقَّ قَدْرِهِ وَمَقْدَارِهِ الْعَظِيمِ ⑪ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا
 مُحَمَّدٍ الرَّسُولِ الْكَرِيمِ الْمَطَاعِ الْأَمِينِ ⑫ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى
 سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الْحَبِيْبِ وَعَلَى أَبِيهِ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ وَعَلَى أَخِيهِ مُوسَى

الْكَلِيمِ وَعَلَى رُوحِ اللَّهِ عِيسَى الْأَمِينِ ۝ وَعَلَى عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ
 سُلَيْمَانَ وَعَلَى أَبِيهِ دَاوُدَ وَعَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ ۝ وَعَلَى
 أَهْلِ طَاعَتِكَ أَجْمَعِينَ مِنْ أَهْلِ السَّمَوَاتِ وَأَهْلِ الْأَرْضِينَ كُلِّمَا
 ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ ۝ وَعَقَّلَ عَنْ ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ ۝ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ
 وَبَارِكْ عَلَى عَيْنِ الْعِيسَى وَرَيْنِ الْقِيَمَةِ وَكَتْرِ الْجِدَائِدِ وَطِرَانِ الْحُلَّةِ
 وَعُرْوَسِ الْمَمْلَكَةِ ۝ وَشَمْسِ الشَّرِيعَةِ وَلِسَانِ الْحَقِّ وَشَفِيعِ
 الْأُمَّةِ وَإِمَامِ الْخَضِرَةِ وَنَبِيِّ الرَّحْمَةِ أَسْعَدِ نَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آدَمَ وَنُوحَ وَإِبْرَاهِيمَ
 وَإِسْمَاعِيلَ وَعَلَى أَخِيهِ مُوسَى الْكَلِيمِ وَعَلَى رُوحِ اللَّهِ عِيسَى الْأَمِينِ ۝
 وَعَلَى دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَذَكَرْنَا وَنَحْمَدُكَ وَنُحِبُّكَ وَعَلَى أُمَّتِكَ كُلِّمَا ذَكَرَكَ
 الذَّاكِرُونَ ۝ وَعَقَّلَ عَنْ ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ ۝ اللَّهُمَّ يَا دَائِمَ الْفَضْلِ
 عَلَى الْبَرِيَّةِ يَا بَاسِطَ الْيَدَيْنِ بِالْعَطِيَّةِ ۝ يَا صَاحِبَ التَّوَاهِبِ التَّيْبَةِ
 يَا غَافِرَ الذَّنْبِ وَالْخَطِيئَةِ ۝ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ
 مَحَبَّتِهِ وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ الْبَرَّةِ النَّصِيَّةِ وَاعْتَمِدْنَا يَا رَبَّنَا فِي هَذِهِ الْجَمْعِيَّةِ
 حَوْلَ إِلَهِنَا إِلَهِنَا ۝ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۝ يَا سَيِّدِي يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا سَيِّدِي وَيَا مَلَأَنِي

وَرُخْرِ أَنْتَ تَكْفِينِي حَوْلَ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ۝ إِبْرَاهِيمَ
 خَلِيلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۝ يَا صَاحِبَ الْوَقْتِ يَا غَوْثَ الزَّمَانِ
 وَيَا خَلَصَةَ الْأَنْبِيَاءِ يَا جَوْهَرَ الْكَوْنَيْنِ ۝ حَوْلَ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ
 رَسُولُ اللَّهِ ۝ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۝ يَا رَافِعَ الزَّرِيِّ
 يَا مَلْجَأَ الْفَرَّاءِ وَأَنْتَ عَيْنُ الْوَرَى ۝ يَا صَاحِبَ الْعَيْنَيْنِ ۝ حَقَّ
 لَإِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ ۝ جَعَلْتُ مَدْحَ رَسُولِ اللَّهِ مُغْتَمِدِي ۝ لَعَاةُ عِنْدَ تَكْفِينِي
 يُكَافِينِي حَوْلَ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ
 اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۝ إِذَا أَنَا بِي بَشِيرٍ وَالَّذِي تَعَهُ يَفْضَلِيهِ
 عِنْدَ تَلْقِينِي يَلَاقِينِي حَوْلَ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمَ
 خَلِيلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۝ [عَلَيْهِ أَلْفُ صَلَاةٍ بَعْدَهَا
 مِائَةٌ مَضْرُوبَةٌ فِي ثَمَانِينَ أَلْفَ تَسْتَجِينِ ۝ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ
 رَسُولُ اللَّهِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى النُّورِ الْمُبِينِ
 ۝ أَحْمَدَ الْمُصْطَفَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ ۝ وَعَلَى أَيْدِيهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ۝
 يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنَ إِزْهَمِ الْمُسْتَلِينَ ۝ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنَ وَفِي الْمُسْتَلِينَ ۝ يَا اللَّهُ

يَا رَحْمَنُ أَنْصُرِ الْمُسْلِمِينَ ۝ أَلْفُ صَلَاةٍ تُرْسًا لِي عَلَى التَّيْرِ الْعَظِيمِ
 ۝ أَخَذَ الْمُصْطَفَى سَيِّدِ الْعَالَمِينَ ۝ وَعَلَى إِلَهٍ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ۝
 يَا حَمَّانُ يَا مَنَّانُ تَوَفَّنَا عَلَى الْإِيمَانِ ۝ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ عَلَى بَدْرِ
 التَّمَامِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فِي طُولِ الزَّمَانِ ۝ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى مَنْ لَهُ
 السَّمَاعَةُ عَلَامَةٌ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ مُظَلَّلٍ بِالْغَامَةِ يَا مُصْطَفَى شَيْئًا لِلَّهِ
 ۝ يَا سِرًّا مِنْ سِرِّ اللَّهِ يَا مُصْطَفَى شَيْئًا لِلَّهِ يَا قِيضًا مِنْ قِيضِ اللَّهِ
 يَا مُصْطَفَى شَيْئًا لِلَّهِ يَا نُورًا مِنْ نُورِ اللَّهِ [يَا سَجْدِي أَرْحَمَ ذُلِّي يَا مُتَعَالِي
 أَصْلِحْ حَالِي يَا رَسُولَ اللَّهِ غُزْنَا وَرَمَدْنَا يَا حَبِيبَ اللَّهِ عَلَيْكَ
 الْمُنْتَهَى يَا نَبِيَّ اللَّهِ كُنْ لَنَا شَافِعًا أَنْتَ وَاللَّهُ شَفِيعٌ
 لَا تُرَدُّ يَا رَبِّ أَنْتَ اللَّهُ يَا رَبِّ أَنْتَ اللَّهُ يَا حَسْبُ أَنْتَ اللَّهُ
 لَيْسَ لَنَا عِلْمٌ [لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ] مُحَمَّدٌ رَسُولُ
 اللَّهِ حَقًّا وَصِدْقًا وَصَلَّى عَلَى
 أَشْرَفِ نُورِ جَمِيعِ الْإِنْبِيَاءِ
 وَالْمُرْسَلِينَ
 وَأَحْمَدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

KAYNAKLAR

Abdülkerim Kuşeyrî. *Kuşeyrî Risâlesi*. Hazırlayan: Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

Ahmed Eflakî, *Âriflerin Menkıbeleri*. Tercüme: Tahsin Yazıcı. İstanbul: Hürriyet Gazetesi, 1973.

Ahmed Ziyâuddîn Gümüşhânevî. *Mecmuatü'l-Ahzâb*. Tercüme: Ahmet Faik Arslantürkoğlu. İstanbul: İslamoğlu Yayınları, 1990.

- *Veliler ve Tarikatlarda Usûl (Câmi'u'l-Usûl)*. İstanbul: Pamuk Yayınları, 1981.

Algar, Hamid. "Bahâeddin Nakşibend". *DİA*, c. 4. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Alvan, Türkan. *Said Paşa İmamı Hasan Rıza Efendi*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2013.

Arpaguş, Safi. *Mevlevilikte Manevî Eğitim*. İstanbul: Vefa Yayınları, 2009.

Arslantürk, Zeki. Tayfun Amman. *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001.

Atasoy, Nurhan. *Derviş Çeyizi: Türkiye'de Giyim-Kuşam Tarihi*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 2000.

Aynî, Mehmed Ali. *İslam Tasavvuf Tarihi*. İstanbul: Akabe Yayınları, 1985.

Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (1-3), İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2005.

Ayverdi, Samiha. Nezihe Araz. "Birinci Etüd". *Ken'ân Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2009.

Azîzüddîn Nesefî. *Tasavvufta İnsan Meselesi: İnsan-ı Kâmil*. Çeviren: Mehmet Kanar. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.

Balcı, Ergun. *Mûsikîye Adanmış Bir Ömür; Yusuf Ömürlü'nün Hayatı*. İstanbul: Nefes Yayınevi, 2016.

Bayraktar, Mehmet. *İslam İbadet Fenomenolojisi*. Ankara: Akçağ Basım Yayın Pazarlama A.Ş., 1987.

Binark, İsmet. “Seçilmişlerden Bir Seçilmiş: Kenân Rifâî (Büyükaksoy)”. *Bir 20. Yüzyıl Münevveri Ken'ân Rifâî Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı, 2015.

Büyükaksoy, Kazım. *Hak Yolunun Önderleri Yüce Veliler*. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.

- *Ken'ân Rifâî'den Mesnevî Hatıraları*. Hazırlayan: Arzu Eylül Yalçınkaya. İstanbul: Nefes Yayınları, 2013.
- *Mesnevî Hatıraları*. İstanbul: Ahmet Said Matbaası, 1952.

Can, Ceylan. *Dergâh'tan Akademi'ye Rifâîlik ve Ken'ân Rifâî*. İstanbul: Atı Yayınları, 2014.

Canan, İbrahim. *Kütüb-i Sitte: muhtasarı tercüme ve şerhi*. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama, 1988.

Cüceloğlu, Doğan. *Savaşçı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014.

Çakan, İsmail Lütfü. “Amelü'l-Yevm Ve'l-Leyle”. *DİA*, c. 3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Çalışkan, Nizameddin. *Gönül Sesim*. İstanbul: 2011.

Dal, Safer. *İstilahât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye*. İstanbul: Kırk Kandil, 2013.

Daryal, Ali Murat. *Dinî Hayatın Psiko-Sosyal Temelleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1994.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2002.

Eraydın, Selçuk. *Tasavvuf ve Tarikatler*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1990.

Ergun, S. Nüzhet. *Türk Şâirleri*. İstanbul, 1936.

Ergür, Cumhuri Enes. *Salâhî Dede; Salâhaddîn Demirtaş Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kitabevi, 2011.

Feyzu'l-Sabah. İstanbul: Özdemir Basımevi, 1985.

Gazzâlî. *İhya u Ulûmu'd-Dîn (1-4)*. Tercüme: Ahmet Serdaroğlu. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1974.

- *Kimyâ-yı Saâdet*. Tercüme: A. Faruk Meyan. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1972.

Giritli Aziz Efendi. *Vâridât*. Derleyen: M. Nedim Tan. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011.

Gölpınarlı, Abdülkadir. *Mevlevî Âdab ve Erkânı*. İstanbul: Yeni Matbaa, 1963.

Gümüş, Yüce. *Ken'ân Rifâi (Büyükaksoy) Musikî Yönü ve Eserleri*. İstanbul: Zahir Yayıncılık, 2013.

Gürer, Selahattin. *Mütefekkir, Mutasavvıf Halk Şairi Aşık Yunus Emre'nin Bestelenmiş Şiirleri*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1961.

Hatipoğlu, Ahmet. *Besteleriyle Yunus Emre İlâhileri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

- "İbadet". *DİA*, c. 19. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.

Hüseyin Vassâf. *Sefîne-i Evliyâ*. Hazırlayan: Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz. İstanbul: Kitabevi, 2006.

İbn Atâullâh el-İskenderî. Hazırlayan: Mustafa Kara. *Tasavvufî Hikmetler: Hikem-i Atâiyye*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.

İbn Battuta. *İbn Battuta Seyahatnâmesi*. Tercüme: A. Said Aykut. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.

İbn Haldûn. *Mukaddime*. Çeviren: Halil Kendir. İstanbul: Yeni Şafak, 2004.

İnançer, Ömer Tuğrul. “Kadirîlik”. *DBİstA*, c. 4. İstanbul: Tarih Vakfı, 1994.

- *Mübarek Vakitler*. İstanbul: Sufi Kitap, 2014.

- “Osmanlı Tarihinde Sûfilik Âyin ve Erkânları”. *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sûfiler*. Hazırlayan: Ahmet Yaşar Ocak. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2005.

- “Rıfâilik’te Zikir ve Mûsikî”. *DBİstA*, c. 6. İstanbul: Tarih Vakfı, 1994.

İzeti, Metin. *Balkanlarda Tasavvuf*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2013.

Kara, Mustafa. “Basra Bursa Bosna Güzergâhında Bir Mola: Üsküb Rifâî Tekkesi”. *Keşkûl*, sayı 28. İstanbul: Sufi Kitap, 2013.

- *Dervişin Hayatı Sufinin Kelamı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.

- “Evrâd”. *DİA*, c. 11. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.

- *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1995.

Ken’ân Rifâî. *İlâhiyât-ı Ken’ân*. Hazırlayan: Yusuf Ömürlü. İstanbul: Ünlü Matbaası, 1974.

- *Seyyid Ahmed Er-Rifâî*, Hazırlayan: Mustafa Tahralı. Sâdeleştiren: Mehmet Demirci. İstanbul: Cenân Eğitim, Kültür Ve Sağlık Vakfı Neşriyatı, 2015

Köprülü, M. Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.

Kur'ân-ı Kerîm Meâli. Ankara: Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009.

Margoliouth, David Samuel. "Ahmed Rifâ". *İA*, c. 1. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 1960.

Mekkî, Ebû Tâlib. *Kûtu'l-Kulûb*. c. 1. İstanbul: Umran Yayınları, 1999.

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî. *Fihî Mâ Fih*. Tercüme: Ahmet Avni Konuk, hazırlayan: Selçuk Eraydın. İstanbul: İz Yayıncılık, 2007.

Mütercim Asım Efendi. *Kamus Tercümesi*. İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1305.

Olgun, Tahir. *Müslümanlıkta İbadet Tarihi*. İstanbul: Işık Basımevi, 1946.

Ozak, Muzaffer. *Ziynetü'l-Kulûb*. İstanbul: Salah Bilici Kitabevi, 1973.

Özcan, Nuri. "Ahmed Efendi, Mutafzâde". *DİA*, c. 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

Özdamar, Mustafa. *Dersaadet Dergahları*. İstanbul: Kırk Kandil, 2007.

Özkul, Adem. "Râik Baba: Gönlümüzdeki Dergâhı Kimse Yıkamaz". *Keşkül*, sayı 28. İstanbul: Sufî Kitap, 2013.

Öngören, Reşat. *Osmanlı'larda Tasavvuf: Anadolu'da Sufiler, Devlet ve Ulema (XVI. yüzyıl)*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2000.

Öztuna, Yılmaz. *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, c. 1. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1971.

Rıhtım, Mehmet. “Yahyâ-yı Şirvânî”. *DİA*, c. 43. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.

Sâdık Vicdânî. *Tomar-ı Turûk-u Âliyye*, Hazırlayan: İrfan Gündüz. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1995.

Serin, Muhittin. “Aziz Efendi”. *DİA*, c. 4. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

- “Mehmed Râşid Er Beyefendi”. *Yüksek Mimar Dr. İ Aydın Yüksel'e Armağan*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 2012.

- “Selahattin Gürer”. *DİA*, c. 14. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.

Sert, Hüseyin. *Kur'ân'da İnsan Tipleri Ve Davranışları*. İstanbul: Bilge Yayınları, 2004.

Şapolyo, Enver Behnan. *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1964.

Şengel, Ali Rıza. *İlahiler: Türk Müsîkîsi Klasikleri*, c. 1. Hazırlayan: Yusuf Ömürlü. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1979.

Şentürk, Hâbil. *Din Psikolojisi*. Konya: Esra Yayınları, 1997.

- *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.

- *İslâmî Hayatın Psikolojik Temelleri*. Isparta: Tuğra Ofset, 2008.

Tahralı, Mustafa. “Ahmed er-Rifâî”. *DİA*, c. 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

- “Ken'ân Rifâî”. *DİA*, c. 25. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.

- “Rifâiyye”. *DİA*, c. 35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.

Topaloğlu, Bekir. Hayrettin Karaman. *Yeni Kamus*. İstanbul: Elif Ofset Tesisleri, 1980.

Tosun, Necdet. *Zikir ve Tefekkür*. İstanbul: Hacegan Yayınları, 2013.

Uludağ, Süleyman. “Hizb” *DİA*, c. 18. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.

- *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı, 2012.

- “Tevhid”. *DİA*, c. 41. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

Uygun, Mehmet Nuri. “Zikir”. *DİA*, c. 44. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.

Vırmiça, Raif. *Kosova Tekkeleri: Türbeleri ve Kitâbeli Mezar Taşları*. İstanbul: Sufi Kitap, 2010.

Yahya Agah b. Salih el-İstanbulî. *Mecmuatü 'z-Zara'if Sandukatü 'l-Ma'arif = Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm*, Hazırlayan: M. Serhan Tayşi. İstanbul: Ocak Yayınları, 2002.

Yıldız, Mehmet. *Kur'ân-ı Kerîm'de Zikir Kavramı* (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Yılmaz, Hasan Kâmil. *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2010.

- *Tasavvuf Meseleleri*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2011.

Yücer, Hür Mahmut, “Evrâd”. *Keşkül*, sy. 30. İstanbul: Sufi Kitap, 2014.

- “Sa'diyye”. *DİA*, c. 35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.

- *Şeyh Sa'deddîn Cibâvî ve Sa'dilik*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2010.

- ”XIX. Asırda Osmanlılarda Rifâiler”. *Keşkül*, sy. 28. İstanbul: Sufi Kitap, 2013.

- *XIX. Yüzyılda Anadolu'da Tasavvuf*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (doktora tezi), 2001.

Yüksel, İbrahim Aydın. “Ümmü Kenan Tekkesi”. *DBİstA*, c. 7. İstanbul: Tarih Vakfı, 1994.

İnternet Kaynakları

<http://www.cenanvakfi.org/vakif-binasi/> (6 Ocak 2017 tarihinde erişilmiştir.)

Harîrîzâde Kemâleddin Efendi. *Şerh-i Vird-i Settâr*. Hazırlayan: Muzaffer Ergür. <https://muzafferozak.com/PDF/Kitaplar/virdi-settar-serhi-transkripsiyon.pdf> (1 Ocak 2017 tarihinde erişilmiştir.)

http://kenanrifaisempozyumu.org/galeri/#video_albümü/oturumlar.html 4. Oturum: Yusuf Ömürlü & Doç. Dr. Vasfi Emre Ömürlü. (6 Ocak 2017 tarihinde erişilmiştir.)

<http://nezihuzel.net/index.php/2009/10/03/hizmet-eden-efendidir/> (10 Mart 2017 tarihinde erişilmiştir.)

<http://mufidyuksel.com/istanbulun-kaybolan-cami-ve-dergahlari-arpaci-mehmed-efendi-mescidiseyh-matrak-tekkesi-mufid-yuksel/> Müfid Yüksel, *İstanbul'un Kaybolan Tekke ve Dergahları*. (01 Ağustos 2017 tarihinde erişilmiştir.)

<http://nagmeiask.blogspot.com.tr/p/ana-sayfa.html> (07 Mayıs 2018 tarihinde erişilmiştir.)

Röportajlar

Büyükaksoy, Orhan. Röportajı yapan: Safiye Şeyda Erdaş. Sâdî Şeyhi İzzî Onat ve Raşid Er. (15.04.2017)

Ömürlü, Vasfi Emre. Röportajı yapan: Safiye Şeyda Erdaş. Rifâî Evrâd-ı Şerîfi. (03.03.2017)

Sevil, Hasan. Röportajı yapan: Safiye Şeyda Erdaş. *Üsküb Rifâî Âsitânesi*. (21.11.2015)